

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ABDULLAH b. MUĞAFFEL'İN HAYATI
VE RİVÂYETLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Metin KARA

**Enstitü Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Hadis**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erdinç AHATLI

OCAK – 2014

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ABDULLAH b. MUĞAFFEL'İN HAYATI
VE RİVÂYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Metin KARA

Enstitü Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Hadis

“Bu tez 24.01.2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. Erdiñ AHATLI	KABUL	
Dsc. Dr. Hayati YILMAZ	Kabul	
Y. Doç. Dr. Ali Vazfi KURT	KABUL	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Metin KARA

OCAK/2014

ÖNSÖZ

Kur'ân-ı Kerîm'in aslî şekliyle muhafaza edilip gelecek nesillere intikal ettirilmesinde, onun anlaşılıp yorumlanmasında dini tebliğ, tebyîn ve tâlim vazifesiyle sorumlu olan Hz. Peygamber (s.a.)'in en yakınında olan, vahyin değişik zaman ve durumlardaki nüzûlüne şahit olan ve Kur'ân'ın ilk muhatapları konumunda bulunan sahâbe, büyük bir misyonu eda etmiş; aynı şekilde Hz. Peygamber'in sünnetinin günümüze kadar gelebilmesinde de onların çok önemli hizmetleri olmuştur. Sahâbenin bu konudaki hassâsiyeti tâbiin ve daha sonraki nesiller tarafından da benimsenmiş ve hadisler büyük bir ihtimamla ezberlenerek ve yazılarak korunmuştur.

Üçüncü yüzyılın başından îtibâren alimler, müsned türü eserler meydana getirmeye başlamışlardır. Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned*'i, bu müsnedlerin günümüze ulaşanlar içinde en yeterlisi ve geniş olanı olarak kabul edilmektedir.

Bâblara göre tasnif edilmiş olan eserler ise, Buhârî'nin (ö. 256/869) çağdaşı olan etbâu etbâi't-tâbi'înler devrinden önce *Muvattâ* hariç olmal üzere tedvin edilmemiştir.

Rivâyet asrından sonraki alimlerin yaptıkları çalışmalar ise, meşhûr sahîh hadîs kitaplarını tehzîb, şerh ve ihtisar vb. şeklinde olmuştur.

Günümüzde yapılan akademik tarzdaki bir takım araştırmalar vesilesiyle sahâbe hayatı ve rivâyetleri yeniden tetkîke tâbi tutulmaktadır. Bu konuda yapılmış olan bu örnek çalışmaların varlığı, hayatı ve rivâyetleriyle sünneti anlamada bize katkı sağlayacağına inandığımız Abdullah b. Muğaffel (r.a.) ile ilgili herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması, bizi bu çalışmayı yapmaya sevketmiştir.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.) hayatını ve rivâyetlerini ele aldığımız araştırmamızın birinci bölümünde, hayatına dâir bilgilerin yanında onun şahsiyetine dair de bilgiler verilecektir. İkinci bölümde ise Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait olan rivâyetler sırasıyla sened ve metin tetkîkinden geçirilecek; her bir rivâyetin diğer kaynaklardaki yeri belirtilecektir. Bunun yanında rivâyetler arasındaki farklılıklara ve takdim-tehirlere de değinilecektir. Rivâyetlerin senedinde yer alan râvilerin tanıtımı esnasında cerh-ta'dîl açısından durumlarına dair de bilgiler verilecektir.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında öncelikle hadis alan bilgisini kendilerinden aldığım kıymetli hocalarım Prof. Dr. Abdullah Aydınli, Doç. Dr. Hayati Yılmaz ve Prof. Dr. Ayhan Tekineş'e; değerli katkılarını esirgemeyen kıymetli dostlarım Mahmut Karakış, Ensar Aslan ve M. Emin Yıldırım hocama; bu süre zarfında göstermiş olduğu sabır ve anlayıştan dolayı sevgili eşime; özellikle çalışmamızın hazırlanması esnasında yaptığı öneri ve tashihlerle yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Erdinç Ahatlı'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Metin KARA

OCAK/2014

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ABDULLAH b. MUĞAFFEL'İN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE RÂVİLERİ	5
1.1. Abdullah b. Muğaffel'in Hayatı	5
1. 1. 1. İsmi ve Künyesi	5
1. 1. 2. Doğumu ve Ailesi	6
1. 1. 3. Nesebi ve Kabilesi	7
1. 1. 4. Müslüman Oluşu	11
1. 1. 5. Bey'atü'r-rıdvân'da Bulunması	12
1. 1. 6. Bekkaîn'den Olması	14
1. 1. 7. Tuster'in Fethine Katılması	17
1. 1. 8. Vefâtı	18
1. 2. Abdullah b. Muğaffel'in Şahsiyeti	19
1. 2. 1. Kişiliği ve Mizacı	19
1. 2. 2. İlmî Şahsiyeti	24
1. 3. Abdullah b. Muğaffel'in Meşhur Râvileri	25
1. 3. 1. Hasan-ı Basri	24
1. 3. 2. Abdullah b. Büreyde	27
1. 3. 3. Sa'îd b. Cübeyr	28
1. 3. 4. Muâviye b. Kurre	29
1. 3. 5. Diğer Râvileri	30
BÖLÜM 2: ABDULLAH b. MUĞAFFEL'İN RİVÂYETLERİ	32
2. 1. Abdullah b. Muğaffel'in Rivâyetlerinin Tahrîci ve Tahkîki	32
2. 1. 1. Birinci Rivâyet	32
2. 1. 2. İkinci Rivâyet	33
2. 1. 3. Üçüncü Rivâyet	34
2. 1. 4. Dördüncü Rivâyet	35
2. 1. 5. Beşinci Rivâyet	36
2. 1. 6. Altıncı Rivâyet	37
2. 1. 7. Yedinci Rivâyet	38
2. 1. 8. Sekizinci Rivâyet	38
2. 1. 9. Dokuzuncu Rivâyet	39
2. 1. 10. Onuncu Rivâyet	41
2. 1. 11. On Birinci Rivâyet	42

2. 1. 12. On İkinci Rivâyet.....	42
2. 1. 13. On Üçüncü Rivâyet.....	43
2. 1. 14. On Dördüncü Rivâyet	44
2. 1. 15. On Beşinci Rivâyet	46
2. 1. 16. On Altıncı Rivâyet.....	46
2. 1. 17. On Yedinci Rivâyet	47
2. 1. 18. On Sekizinci Rivâyet	48
2. 1. 19. On Dokuzuncu Rivâyet.....	49
2. 1. 20. Yirminci Rivâyet	49
2. 1. 21. Yirmi Birinci Rivâyet	50
2. 1. 22. Yirmi İkinci Rivâyet.....	51
2. 1. 23. Yirmi Üçüncü Rivâyet.....	52
2. 1. 24. Yirmi Dördüncü Rivâyet	53
2. 1. 25. Yirmi Beşinci Rivâyet	53
2. 1. 26. Yirmi Altıncı Rivâyet	54
2. 1. 27. Yirmi Yedinci Rivâyet.....	54
2. 1. 28. Yirmi Sekizinci Rivâyet	55
2. 1. 29. Yirmi Dokuzuncu Rivâyet.....	56
2. 1. 30. Otuzuncu Rivâyet	56
2. 1. 31. Otuz Birinci Rivâyet.....	57
2. 1. 32. Otuz İkinci Rivâyet.....	58
2. 1. 33. Otuz Üçüncü Rivâyet.....	58
2. 1. 34. Otuz Dördüncü Rivâyet	59
2. 1. 35. Otuz Beşinci Rivâyet.....	60
2. 1. 36. Otuz Altıncı Rivâyet	61
2. 1. 37. Otuz Yedinci Rivâyet	61
2. 1. 38. Otuz Sekizinci Rivâyet	62
2. 1. 39. Otuz Dokuzuncu Rivâyet.....	62
2. 1. 40. Kırkıncı Rivâyet.....	63
2. 1. 41. Kırk Birinci Rivâyet	64
2. 1. 42. Kırk İkinci Rivâyet	64
2. 1. 43. Kırk Üçüncü Rivâyet.....	65
2. 1. 44. Kırk Dördüncü Rivâyet.....	66
2. 1. 45. Kırk Beşinci Rivâyet	66
2. 1. 46. KırkAltıncı Rivâyet	67
2. 1. 47. Kırk Yedinci Rivâyet.....	68
2. 1. 48. Kırk Sekizinci Rivâyet.....	68
2. 1. 49. Kırk Dokuzuncu Rivâyet	69
2. 1. 50. Ellinci Rivâyet	70
2. 1. 51. Elli Birinci Rivâyet.....	71
2. 1. 52. Elli İkinci Rivâyet.....	71
2. 1. 53. Elli Üçüncü Rivâyet.....	73

2. 1. 54. Elli Dördüncü Rivâyet	72
2. 1. 55. Elli Beşinci Rivâyet	73
2. 1. 56. Elli Altıncı Rivâyet	73
2. 1. 57. Elli Yedinci Rivâyet	74
2. 1. 58. Elli Sekizinci Rivâyet	75
2. 1. 59. Elli Dokuzuncu Rivâyet.....	75
2. 1. 60. Altmışınıc Rivâyet.....	76
2. 1. 61. Altmış Birinci Rivâyet.....	77
2. 1. 62. Altmış İkinci Rivâyet.....	78
2. 1. 63. Altmış Üçüncü Rivâyet.....	78
2. 1. 64. Altmış Dördüncü Rivâyet.....	79
2. 2. Abdullah b. Muğaffel'in Rivâyetlerinin Kaynak ve Konu Dağılımı	80
2. 2. 1. Ahmed b. Hanbel	80
2. 2. 2. Dârimî	81
2. 2. 3. Muvatta'	81
2. 2. 4. Buhârî	81
2. 2. 5. Müslim	82
2. 2. 6. İbn Mâce	82
2. 2. 7. Ebû Dâvud	82
2. 2. 8. Tirmizî	82
2. 2. 9. Nesâî	82
SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA	85
EKLER.....	91
EK 1: RİVÂYETLERİN KAYNAK DAĞILIMI TABLOSU.....	91
EK 2: RİVÂYETLERİN KONU DAĞILIMI TABLOSU	96
ÖZGEÇMİŞ.....	99

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a. mlf	: Adı geçen müellif
b.	: Bin/ İbn (oğlu)
bint	: Binti (kızı)
bk.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
Der.	: Dergi
Dn.	: Dipnot
dğr.	: Diğerleri
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
TDVY	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
AUİF	: Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
h.	: Hicrî
Hz.	: Hazreti
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm tarihi
r. a.	: Radıyallahu Anh
s.	: Sayfa
s.a.	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem
sy.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
terc.	: Tercüme eden
thk.	: Tahkik eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri

Tezin Başlığı: Abdullah b. Muğaffel'in Hayatı ve Rivâyetleri	
Tezin Yazarı: Metin KARA	Danışman: Doç. Dr. Erdinç AHATLI
Kabul Tarihi: 24.01.2014	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 90 (tez) + 9 (ek)
Anabilimdalı: Temel İslâm Bilimleri	Bilimdalı: Hadis
<p>İslam'ın teşekkülündeki en önemli dönem hiç şüphesiz sahâbe dönemidir. Hadislerin muhafazası ve gelecek nesillere aktarılmasında sahâbenin yüzlercesi rol almıştır. Abdullah b. Muğaffel (ö. 59/679) de o nâdide şahsiyetlerden biridir. Çalışmamızda Abdullah b. Muğaffel'in hayatı, şahsiyeti ve rivâyetlerini inceledik.</p> <p>Doğumu ve müslüman olmadan önceki hayatı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımız İbn Muğaffel (r.a.), Medine civarında yaşayan Müzeyne Kabîlesi'ndendir. Hudeybiye Antlaşması, Hayber'in fethi, Tebuk Gazvesi ve Mekke'nin fethi ve son olarak da Hz Ömer'in hilafeti yıllarında gerçekleşen Tuster şehrinin fethi gibi önemli olaylarda yer aldığı bilgisine ulaştığımız bu sahâbî, aynı zamanda Tevbe Sûresi 92. âyetinin kendileri hakkında nâzil olduğu yedi sahâbîden biridir.</p> <p>“Abdullah b. Muğaffel'in Hayatı ve Rivâyetleri” adlı araştırmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, önemi, konusu ve metodu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Abdullah b. Muğaffel'in hayatı, kişiliği, ilmî şahsiyeti ve meşhur râvileri; ikinci bölümde de İbn Muğaffel'in rivâyetlerinin tercümesi, tahrir ve tahkikleri yapılmak suretiyle râviler hakkında kısa bilgiler verilerek değişik varyantlarla gelen metinler arası farklılıklar incelenmeye çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise çalışmamızda ulaştığımız neticeler maddeler halinde ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın geçmişte de ele alınan benzer konulara katkı sağlayacağını ümit ediyoruz.</p>	
Anahtar Kelimeler: Abdullah b. Muğaffel, Müzeyne, Hadis, Rivâyet.	

Title of thesis: Life and Narratives of Abdullah b. Mugaffel	
Author: Metin KARA	Supervisor: Assoc. Dr. Erdinç AHATLI
Accept Date: 24.01.2014	Number of page: vi (pre text)+90(main body)+ 9 (app.)
Department: Basic Islamic Science	Subfield: Hadith
<p>With no doubt the most important period of İslamic formation is the Companions period. Hundreds of companions take very important part at protecting and transferring the hadiths. Abdullah b. Mugaffel (death 59/679) is one of the very important companions. In our work we study his life, personality and the hadiths that he transfer to us over centuries.</p> <p>We don't have enough information about his birth and his early life before being a muslim, but we know through some sources that he is related to Muzeyne Tribe which is located near Medina. He took very important part at; Hudeybiye pact, conquest of Hayber, Tebuk battle, conquest of Mecca and for last conquest of Tuster city which was conquered by Hz Ömer (r.a). He was one of the companions who were mentioned in the verse at Tevbe Sure 92.</p> <p>The work we study that is called ; “Abdullah b. Mugaffel's life and narratives” is divided two parts. At the entry part we try to give some information about our research and its purpose, its motivation and its importance. At the first part we give information about Abdullah b. Mugaffel's life, his personality, his wisdom, and his most famous narrators, at the second part we try to translate some of his narratives and verifications of them, while doing verifications we try to give informations about his narrators. Some narratives came in different variations we did made searches about them and the narrators. At the conclusion part, the result which was reached by our research and work is written by clauses. We are hoping that this work will make some contribution to similar works that have been done in the past.</p>	
Keywords: Abdullah b. Mugaffel, Müzeyne, Hadith, Narrative.	

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanoğlu Allah'ı bilmek, tanımak ve O'na lâıykıyla kulluk vazifesini yerine getirmek için yaratılmış ve bu gâyeye yönelik olarak en güzel ve mükemmel cihazlarla donatılmış mükerrem bir varlık olmakla beraber, Allah'ın kendisine yapmasını istediği kulluğun mâhiyetini ve ilâhî emirleri doğrudan alabilecek bir yapıya sâhip değildir. Bundan dolayı Allah Teâlâ peygamberler göndermiş ve o peygamberlere de uymayı, onların çizdikleri yol istikâmetinde yürümeyi insanoğluna emretmiştir.

Yüce Allah'ın bizzat kendisinin Rasûlullâh (s.a.)'a ittiba etmeyi emretmiş olması Hz. Peygamber (s.a.)'in, bu konuda en güzel bir model olarak örnek alınmasını beraberinde getirmiştir. Kur'ân'ın ilk ve en güzel müfessiri ve âdetâ yaşayan bir timsâli diyebileceğimiz Rasûlullah (s.a.)'ın söz ve fiilerine karşı son derece ilgi ve alâka bu ittibânın kaçınılmaz bir netîcesi olmuştur. Sahâbîler Kur'ân'ı nasıl iştiyakla öğrenip hayatlarına uygulamaya çalışmışlarsa, Hz. Peygamber'in sünnet ve hadisine karşı da aynı iştiyâkı göstermişlerdir. Vefâtı sonrasında ise Rasûlullâh (s.a.)'ın hayatta olmayışının etkisiyle bu ilgi daha da artmıştır.

Dînin ikinci temel kaynağı olması dolayısıyla hadislerin en güzel şekilde muhafaza edilip sağlıklı bir usûlle sonraki nesillere aktarılması çok büyük bir öneme hâizdi. Meselenin ehemmiyetini kavramış olan Rasûlullâh (s.a.)'ın güzîde sahâbîleri, sorumluluk duygusuyla hareket etmişler ve bu konuda çok büyük bir rol üstlenmişlerdir. Sahâbe sonrasındaki nesillerin de büyük gayretleriyle Rasûlullâh (s.a.)'ın İslâm'ı yaşayış şekli diyebileceğimiz "sünnet", hadisler aracılığıyla sonraki nesillere aktarılmıştır. İşte böylesi temel ve kutlu bir vazifeye sahâbîlerin hangi oranda iştirak ettikleri, ancak hayatlarının ve rivayetlerinin ayrıntılı bir şekilde tetkikiyle mümkün görünmektedir.

Sahâbîlerin İslam kültürünün oluşmasında ve naklinde gösterdikleri çabayı anlamak adına Rasûlullâh (s.a.)'ın seçkin ashâbından biri olan Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in rivayetlerinin hadis ilmine olan katkısının ne boyutlarda olduğunun merakı ve gerek Arapça'da gerekse Türkçe'de Abdullah b. Muğaffel (r.a.) üzerine yapılmış herhangi bir çalışmanın olmayışı bizi böylesi bir araştırmaya sevk etmiştir.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in "Bekkâin" diye anılan, binek bulamadıklarından dolayı Tebûk Gazvesi'nden geri kalanlardan olup, (daha sonra bu gazveye iştirak edebilmiştir) kendisi hakkında âyet nâzil olan nâdir kişilerden biri olması da araştırmamıza özel bir anlam yüklemektedir.

Araştırmamız sayesinde daha yakından tanıma fırsatı bulabileceğimiz Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in aynı zamanda hadis ilmindeki yeri tespit edilmiş olacak, bunun yanında rivâyetleri konusunda da genel bir tablo çizilecektir.¹

Araştırmanın Konusu

Erken dönem hadis çalışmalarında uygulanan bir yöntem olarak "rivâyetlerin râvilerine göre tedvîn ve tasnif edilmesi" (ale'r-ricâl) günümüzde yapılan hadis araştırmalarının da bir kolunu teşkil etmektedir. Araştırmaya tâbi tutulan râvinin rivayetlerinin tahrîc ve tahkikinde Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inin esas alındığı bu çalışmalar yine aynı râviye ait diğer kaynaklarda yer alan rivayetlerin de taranmasıyla daha genel bir nitelik kazanmaktadır. Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in hayatını ve çeşitli açılardan rivayetlerini tetkike tâbi tuttuğumuz araştırmamızda *Kütüb-i Tis'a* müelliflerinin Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in rivâyetlerine ne ölçüde yer verdikleri, bu rivâyetlerin konuları ve bu hadisleri sonraki nesillere aktaran râvilerin ve durumlarının tesbiti araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Metodu

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in hayatını ve rivâyetlerini ayrı bölümler halinde ele aldığımız araştırmamızın birinci bölümünde Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in hayatı ve kişiliği kaynaklarda verilen bilgiler ışığında tetkik edilecektir. İkinci bölümde ise Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait olduğu tespit edilen rivâyetlerin metninin tercümesi yapılarak sırasıyla sened ve metin tahkikinden geçirilecektir. Rivâyetlerin önce diğer kaynaklardaki yerleri belirtilecek (tahrîc), ardından da senedinde yer alan râvilerin tanıtımı yapılacak; râvilerin tam adları, vefât tarihleri, cerh ve ta'dil açısından durumları tesbit edilmeye çalışılacaktır. Rivâyetlerin diğer kaynaklarda hangi lafızlarla geçtiğinin

¹. Bu tür çalışmalara örnek olarak bk. Uraler, "Ümmü Habibe'nin Rivâyetleri", İstanbul, 1990; Gümrükçüoğlu, "Hz. Hafsa'nın Hayatı ve Rivâyetleri", İstanbul, 2004; Demir, "Zeyneb bint Cahş'ın Hayatı ve Rivâyetleri Üzerine Bir İnceleme", Ankara, 2003; Yıldırım, "Ümmü Hâni (r.a.)'nin Hayatı ve Hadis Rivâyetindeki Yeri", Sakarya, 2009.

tespitinin yapılacağı metin tahkiki kısmında, esas aldığımız rivâyetin farklılık veya fazlalık görülen kısımları belirtilecektir.

Rivâyetlerin tahrîc ve tahkiki yapılırken Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait olduğunu bildirdiği rivâyetleri (naklettiği hadîsleri) esas aldık. Ayrıca Ahmed b. Hanbel'de yer almayan ancak Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait olduğunu tespit ettiğimiz (Dârimî, "Buy'u", 82; Tirmizî, "Zühd", 36.) iki rivâyeti daha araştırmamıza dâhil etmiş bulunmaktayız. Yine Ebû Nuaym'ın "*Ma'rifetü's-sahâbe*" isimli eserinde (III, s., 241 ve 42.), İbn S'ad'ın "*Tabakât*"ında ve Zeyla'î'nin "*Nasbu'r-râye*"sinde tesbit ettiğimiz diğer dört rivâyetin de burada sadece metin ve tercümesini vermekle yetindik.² Böylece toplam 68 rivâyete ulaşılmış olduk.

Araştırmamıza esas aldığımız rivâyetlerde yer alan ifadelerin tamamına yakını merfû' nitelikte olup Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in Hz Peygamber (s.a.)'den haber verdiği rivâyetlerdir. Mevkûf nitelikteki birkaç rivâyetine de hayatı kısmında yer verilmiştir.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in hayatı ve kişiliği hakkında bilgi verdiğimiz çalışmamızın birinci kısmında, ondan en fazla hadîs rivâyet eden ve bizim de önemli gördüğümüz

² Bu rivâyetler şunlardır:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُطَلِّقِ، ثنا عُثْمَانُ بْنُ سَهْلٍ بْنِ خَلْدٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ مُعَلَى بْنِ مَنصُورٍ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زُرَّارَةَ، ثنا عِمْرَانُ بْنُ الْحَسَنِ الْمَدَائِنِيُّ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ قَالَ: تَزَوَّجَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ امْرَأَةً فِي مَرَضِهِ، فَقَالُوا: لَا تُجُوزُ وَهُوَ مِنَ الثَّلَاثِ، فَارْتَفَعُوا فِي ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: "النِّكَاحُ حَائِزٌ وَلَا يُجْعَلُ مِنَ الثَّلَاثِ".

1- Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre şöyle dedi: "Ensardan bir adam hasta iken bir kadımla evlendi (Adam öldü). (insanlar): 'Biz cevaz vermeyiz; bu üçte birdendir' dediler. (Bu konuyu) Hz. Rasûlullah'a götürdüler, (O da): 'Nikah geçerlidir, üçte birden sayılmaz' buyurdu." (Ebû Nuaym, "*Ma'rifetü's-sahâbe*", III, 241.)

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، ثنا مُسْلِمُ بْنُ إِبرَاهِيمَ، ثنا شَدَّادُ بْنُ سَعِيدٍ أَبُو طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي الْوَائِعِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغَفَّلِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَا مِنْ قَوْمٍ اجْتَمَعُوا فَتَفَرَّقُوا وَمَنْ يَذْكُرُوا اللَّهَ، إِلَّا كَانَ ذَلِكَ الْمَجْلِسَ عَلَيْهِمْ حَسَنَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ".

2- Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre Nebî (s.a.) şöyle buyurdu: "Hiçbir topluluk yoktur ki toplanıp dağılsınlar ve Allah'ı anmasınlar da, kıyâmet günü o meclis onlara bir pişmanlık olmasın." (Ebû Nuaym, "*Ma'rifetü's-sahâbe*", III, 242; et-Taberâni, "*Mu'cemu'l-evsât*", IV, 112.

قال: أخبرنا الفضيل بن دكين، قال: حدثنا أبو جعفر الرازي، عن الربيع بن أنس، عن أبي عالية- أو غيره- عن عبد الله بن المغفل قال: أنا من الرهط الذين ذكر الله: "لا أجد ما أحللكم عليه" قال عبد الله: اني لأخذ ببعض أغصان الشجرة التي بايع رسول الله، الناس تحتها أظله. قال: فبايته على أن لا نفر.

3- Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivâyet edildiğine şöyle dedi: "Ben Allah'ın 'Size üzerine sizi bindirecek bir şey bulamıyorum' buyurduğu gruptanım. Yine dedi ki: Ben Rasûlullah (s.a.)'ın, altında insanlardan be'at aldığı ağacın bir dalından bir parçasını tutup O'nu gölgelendiren kişiyim. Ben de kaçmamak üzere O'na bey'at ettim." (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 144; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240; İbn Abdilberr, *el-İsti'âb*, III, 996; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, III, 395; Zehebî, *Siyer*, II, 484.)

عن محمد ابن عبدالله ب مغفل عن أبيه قال: سمعت النبي (ص) يقول: "ما من امام بيت غاشيا لرعيته الا حرم الله عليه الجنة"

4- Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre Nebî (s.a.) şöyle buyurdu: "Halkımı aldatarak geceleyen hiç bir yönetici ve vâli yoktur ki Allah ona Cenneti haram kılmasın." (Zeyla'î, *Nasbu'r-râye*, I, 333.)

râvileri etraflıca tanıtılacak, diğer râvileri ise ismen kaydedilecek ve çalışmamızın ikinci bölümünü oluşturan rivâyetleri kısmında verilen kısa açıklamalara ve işaret edilen bilgi kaynaklarına müracaat istenecektir.

Ayrıntılı bir şekilde hemen her bilginin kaynağını vermede îtina gösterdiğimiz çalışmamızda, hadislerin tahrirlerinin yapılmasında *el-Mu‘cemu’l-müfehres* adlı hadîs fihristi esas alınmıştır. Rivâyetlerin senedinde yer alan râvilerin tesbiti ve tahkikinde Buhârî’nin *et-Târîhu’l-kebîr*’i, İbn Ebû Hâtim’in *el-Cerh ve’t-ta’dîl*’i, İbn Hıbbân’ın *es-Sikât* ve *Mecrûhîn*’i, Mizzî’nin *Tehzîbü’l-Kemâl*’ı, Zehebî’nin *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, ve *el-Kâşif*’i ile İbn Hacer’in *Tehzîbü’t-Tehzîb*, ve *Takrîbü’t-Tehzîb*’i kronolojik olarak temel başvuru kaynaklarımız olmuştur. Bu eserlerin yanında İbn Adî’in zayıf râvileri bir araya getirdiği *el-Kâmil fi’d-du‘afâ* isimli eserine de müracaat edilmiştir. Ayrıca Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi’nin biyografi maddelerinden de istifade edilmiştir.

BÖLÜM 1: ABDULLAH b. MUĞAFFEL'İN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

1.1. Abdullah b. Muğaffel'in Hayatı

1. 1. 1. İsmi ve Künyesi

İbn Muğaffel'in tam ismi Abdullah b. Muğaffel b. Abduğanm³ (İbn Abdi Nühm)⁴ b. Afîr⁵ b. Eshem⁶ b. Rebî'a b. Adî⁷ (Addâ)⁸ b. Sa'lebe b. Züeyb b. Sa'd b. Addâ b. Osman b. Amr⁹ b. Üd b. Tâbiha¹⁰ b. İlyas b. Mudar¹¹ b. Nizâr b. Adnan el-Müzenîdir.¹²

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in künyesi kaynaklarda genel olarak Ebû Sa'îd¹³ diye anılmaktadır. Ebû Abdurrahman¹⁴ ve Ebû Ziyâd¹⁵ da dendiği zikredilmektedir.¹⁶ İbn Kuteybe, Muhammed b. Abdullah b. Huzâ'î b. Ziyâd b. Abdullah b. Muğaffel'den Ebû Sa'îd diye künyelendiğine dair olan bir rivâyet zikrediyor.¹⁷ Buhârî, Ahmed b. Hanbel ve İbn Ma'în'in Ebû Sa'îd dediğini nakleder. İbn Sa'd'ın Yahya b. Ma'în'den naklettiğine göre de Abdullah b. Muğaffel, Ebû Ziyâd diye künyelendi.¹⁸ Muhammed b. Sa'd dedi ki: "Ben bunu (künyesinin Ebû Ziyâd olduğunu) soyundan birine söyleyince o, 'Ebû Sa'îd diye künyeleniyordu' dedi. Bazıları onun Ebû Muhammed diye künyelendiğini söylüyor deyince de: 'Bunun herhangi bir geçerliliği yok; çünkü Abdullah b. Muğaffelin yedi oğlu vardı, hiç birinin adı Muhammed olmadı¹⁹ ama Ziyâd

³ İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 996; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1127.

⁴ Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240.

⁵ Zehebî, *Siyer*, II, 483; a.mlf., *Târîhu'l-islâm*, IV, 259.

⁶ İbn Hibbân, *es-Sikât*, III, 236.

⁷ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 672.

⁸ İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 996.

⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IX, 13; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 118; Çakan, "Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî", *"DİA"*, I, 119.

¹⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1127.

¹¹ İbn Kân'i, *Mu'cemu's-sahâbe*, II, 123; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240.

¹² Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVI, 173.

¹³ Buhârî, *et-Târîh*, V, 23; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 144, IX, 13; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 996; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVI, 173; Zehebî, *Siyer*, II, 484; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1127

¹⁴ İbn Kuteybe, *el-Me'ârif*, s. 297; *Tehzibu't-Tehzib*, III, 672.

¹⁵ Zehebî, *Siyer*, II, 484.

¹⁶ Buhârî, *et-Târîh*, V, 23; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 996; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XVI, 173; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1127.

¹⁷ İbn Kuteybe, *el-Me'ârif*, s. 297.

¹⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IX, 13.

¹⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 144'te geçen, Hevze b. Halife'nin 'Avf'tan, onun Huzâ'î'den, onun da Ziyâd b. Muhammed b. Abdullah b. Muğaffel'den diye olan bir rivâyetin senedinden ve yine Ebû Nuaym'ın *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240'ta Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivâyet edenler arasında "oğlu Muhammed" kaydıyla bildirmesinden, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in Muhammed isminde bir oğlu olduğu anlaşılıyor.

adında oğlu vardı.” demiştir. İbn Sa‘d ise: “Bizim bilgimize göre Ebû Sa‘îd diye künyeleniyordu.”²⁰ demiştir. İbn Hibbân da *es-Sikat*’ında künyesinin Ebû Ziyâd olduğunu ama Ebû Sa‘îd ve Ebû Abdurrahman da denildiğini bildirmektedir.²¹

1. 1. 2. Doğumu ve Ailesi

Rasûlullah (s.a.)’in şerefli ve seçkin ashâbından biri olan²² Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in doğumuyla alakalı kaynaklarda herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Mensup olduğu kabîlenin Medîne’nin otuz km. kadar batısında bulunuyor olması²³ ve bir müddet Medîne’de yaşadktan sonra Basra’ya gidip oraya yerleşmiş olması,²⁴ onun Medîne civarında bulunan Müzeyne kabîlesinin bulunduğu yerde doğup büyüdüğü görüşünü kuvvetlendirmektedir.

Babası İbn Abdi Nühm²⁵ veya İbn Abdi Nehm²⁶ dir. Zehebî Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in babasının da sahabî olduğunu ve Mekke’nin fethine giderken yolda vefat ettiğini bildirmektedir.²⁷ Annesi ise, Able²⁸ veya el-Ayele binti Muâviye b. Muâviye²⁹ b. Amr b. Ğayz b. Abd b. Sevr b. Hüzeyme b. Lâtım b. Osman b. Müzeyne’dir.³⁰

Abdullah b. Muğaffel’in yedi,³¹ dokuz,³² on³³ veya daha fazla çocuğu olduğuna dair kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Hasan-ı Basrî yedi çocuğu olduğunu haber verir.³⁴ Bazılarının isimleri şöyledir: Sa‘îd, Ziyâd,³⁵ Abdurrahmân,³⁶ Yezîd,³⁷

²⁰ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, V, 144.

²¹ İbn Hibbân, *es-Sikat*, III, 236.

²² Zehebî, *Tecridü esmâi’s-sahâbe*, I, 336; Zehebî, *Siyer*, II, 483; İbn Hacer, *Takrîb*, 3638; Zirikli, *el-A‘lâm*, IV, 139-140; Mîras, *Tecrid*, V, 197.

²³ Hamîdullâh, *İslam Peygamberi*, I, 443.

²⁴ Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XVI,173; Zehebî, *Siyer*, II, 484; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 672; a.mlf, *Takrîb*, 3638.

²⁵ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, IX, 13; İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi’l-arab*, s. 202; İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 395; Zehebî, *et-Târîhu’l-islâm*, IV, 260; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1127.

²⁶ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, V, 144; İbn Abdilberr, *el-İstî‘âb*, III, 996; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 672.

²⁷ Zehebî, *Siyer*, II, 484; a.mlf, *et-Târîhu’l-islâm*, IV, 260.

²⁸ İbn Kuteybe, *el-Me‘ârif*, s. 297.

²⁹ Ebû Nuaym, *Ma‘rifetü’s-sahâbe*, III, 240.

³⁰ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, V, 144.

³¹ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, V, 144; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XVI,174.

³² Buhârî, *et-Târîh*, V, 23.

³³ İbn Kuteybe, *el-Me‘ârif*, s. 297.

³⁴ Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XVI,174.

³⁵ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, V, 144; Buhârî, *et-Târîh*, V, 23.

³⁶ İbn Abdilberr, *el-İstî‘âb*, III, 996; İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 395; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 672.

³⁷ Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in “Yezîd” isminde de bir oğlu olduğunu, Ahmed b. Hanbel, IV, 85’te geçen bir rivâyetin senedinden anlıyoruz. Ayrıca bk. Tahavî, *Şerhu Me‘âni’l-Âsâr*, I, 202; Zeylâ‘î,

Hassânü'l-Ekber, Hassânü'l-Asğar, Târık, Muğire,³⁸ ve Muhammed.³⁹ Sa'ûd ve Ziyâd'ın sahâbenin meşhurlarından olduğu bilinmektedir.⁴⁰ Yezîd, Ziyâd ve Muhammed'in Abdullah b. Muğaffel'den rivâyetleri vardır.⁴¹

1. 1. 3. Nesebi ve Kabîlesi

Müzeyne Kabîlesi Amr b. Üdd oğulları diye de bilinir.⁴² Kabilenin soyu Amr b. Üdd b. Tâbiha b. İlyâs b. Mudar yoluyla Adnân'a ulaşır. Fakat Kureys'ten değildir. Adını Amr b. Üdd'ün hanımı Müzeyne bint Kelb b. Vebere'den almıştır. Amr'ın Müzeyne'den doğan Osman ve Evs adlı oğullarıyla⁴³ çoğalan kabile mensupları "Müzenî" veya "Müzeynî" nisbesiyle anılır. Dabbe, Abdümenât ve Temîm, Müzeyne kabilesinin yakın akrabalarıdır.

İslam'ın doğuşu sırasında Müzeyneliler'in çoğu çölde, bir kısmı da yerleşik olarak Medine ile Vadilkura arasındaki topraklarda yaşıyordu. Müzeyneliler, "Nühm" adlı put ile Hüzeyl ve Kinâne kabilelerinin de taptığı "Süvâ'" putuna tapıyordu.

Müzeyne'nin İslamiyet'le ilişkisi hicretin ilk yıllarında başladı ve kabîle, giderek Medine toplumunun tabii bir parçası oldu. Kabîle mensupları Mekke müşrikleriyle mücadelede Resul-i Ekrem'in yanında yer aldı ve bazı Müzeyneliler, Bedir ve Uhud savaşlarına müslümanların safında iştirak etti.

Kinâne, Hakem, Kâre ve Müzeyne kabilelerine mensup bir grup, köleleriyle birlikte Tihâme'nin dağlık bölgesinde yaşıyor ve eşkıyalık yapıyordu. Bunlar İslam'ın tebliğinden haberdar olunca Hz. Peygamber'e temsilci gönderdiler. Hz. Peygamber de İslamiyet'i kabul edip namaz ve zekat gibi ibadetleri yerine getirdikleri takdirde kendi himayesi altında olacaklarına, daha önceki davranışlarından sorumlu tutulmayacaklarına, haksızlığa maruz bırakılmayacaklarına ve aralarındaki kölelerin hürriyetine kavuşturulacağına dair kendilerine yazılı teminat verdi.⁴⁴

Nasbu'r-Râye, 332; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXXIV, 458, XVI, 174; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 672; Şuayb el-Arnaût, *Müsned*, XXVII, 342.

³⁸ İbn Kuteybe, *el-Me'ârif*, s. 297.

³⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 144; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240.

⁴⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1127.

⁴¹ Zeyla'î, *Nasbu'r-râye*, I, 333.

⁴² İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-arab*, s. 201.

⁴³ İbn Hazm, a.g.e, s. 201; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 996; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395.

⁴⁴ Sariçam, "Müzeyne", *DİA*, XXXII, 250, 51.

İbn Sa‘d’ın *et-Tabakât*’ında “Rasûlullah (s.a.)’ın yanına gelen Arab elçiler” bölümünde bize nakledilen bilgiye göre, hicretten sonra İslâm’ı kabul etmek üzere Hz. Peygamber’e gelen ilk heyet Müzeyne Kabîlesi’nden 400 kişidir. Hicretin 5. senesinin (626) Receb ayında kabîlenin lideri olan Huzâ‘î b. Abdü Nühm⁴⁵, kabîlenin “Nühm” adı verilen putunu kırdıktan sonra Bilâl b. el-Hâris, en-Nu‘mân b. Mukarrin, Ebû Esmâ, Üsâme, Ubeydullah b. Bürde, Abdullah b. Dürre, Bişr b. el-Muhtefir, Dükeyn b. Sa‘îd ve Amr b. Avf’ı da yanına alarak on kişilik bir heyetle Medine’ye gelip kavmi Müzeyne adına Rasûlullah (s.a.)’a bey‘at etti. Rasûlullah (s.a.), hicretin onlar için yurtlarında kalmaları suretiyle olduğuna hükmetti ve onlara, “Sizler nerede olursanız muhâcir sayılırsınız. Mallarınızın yanına dönün.” dedi. Huzâ‘î b. Abdü Nühm, kabîlesinin de müslüman olacağına dair teminat vererek Medîne’nin 30 km. batısında olan yurtlarına⁴⁶ döndü. Fakat kabîlesi îman etmeye pek yanaşmadılar. Rasûlullah (s.a.) kabîlesi adına verdiği sözü hatırlatmak üzere meşhur şâir Hassân b. Sâbit’i Huzâ‘î b. Abdü Nühm’e gönderdi ve “Huzâ‘î’yi şiirinde an, fakat onu hicvetme” buyurdu. Hassân b. Sâbit de şöyle dedi:

الأُبلُغُ خُرَاعِيًّا رَسُولًا بَلِقُ الدَّمَّ يَغْسِلُهُ الْوَفَاءُ
 وَأَنْتَ خَيْرُ عُثْمَانَ بْنِ عَمْرٍو وَأَسْنَاهَا إِذَا ذُكِرَ السَّنَاءُ
 وَبَايَعْتَ الرَّسُولَ وَكَانَ خَيْرًا إِلَى خَيْرٍ وَأَذَاكَ الثَّرَاءُ
 فَمَا يُعْجِزُكَ أَوْ مَا لَا تُطْفُهُ مِنَ الْأَشْيَاءِ لَا تَعْجِزُ عِدَاءُ

Hey! Ben elçi olarak gelen Huzâ‘alî’ya bildirmek istiyorum ki,

Vefâ zemmi (kötülemeyi) temizler.

Ayrıca sen Osman b. Amr’ın en hayırlısı,

Ve kıymet zikredildiği zaman en kıymetlisisin.

Sen Resûlullah (s.a.)’a bey‘at ettin ve bu çok hayırlı oldu.

Ve sana büyük bir servet kazandırdı.

Seni sıkkan ya da baş edemediğin bir şeyle kavmini sıkma.

⁴⁵ Bu zat Abdullah b. Muğaffel’in amcasıdır.(bk. İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi’l-arab*, s. 202.)

⁴⁶ Hamîdullâh, *İslam Peygamberi*, I, 443.

Bunun üzerine Huzâ'î kalktı ve “Beyler! Adamın şâiri size özel bir şiir okudu; Allah aşkına (daha ne duruyorsunuz?)” dedi. Onlar da: “Biz senden ayrı olmayız.” dediler ve müslüman oldular.⁴⁷

Toplu olarak İslamiyeti kabul etmeleri de bu olay üzerine gerçekleşen Müzeyneliler, Hendek Gazvesi'nde de Müslümanları destekleyenler arasında bulunuyordu. Bunun gibi Bey'atü'r-rıdvân, Hayber'in fethi ve Tebük Gazvesi'ne de Müzeyne'den katılanlar oldu. Müzeyneliler, Mekke'nin fethine Hz. Hâlid b. Velîd'in kumanda ettiği birliğin içinde 1000'i aşkın kişi ve üç sancakla katıldı. Sancaktarları Nu'mân b. Mukarrin, Bilal b. Hâris ve Abdullah b. Amr b. Hilâl idi. Kabile, aynı kişilerin taşıdığı sancaklar altında Huneyn Gazvesi'ne ve Taif kuşatmasına da iştirak etti.⁴⁸ İbn Sa'd Mekke'nin fethine Rasûlullah (s.a.)'ın sancağı Ebû Abdullah b. Muğaffel ile Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'in kardeşleri (Abdullah b. Muğaffel'in amcası) olan Huzâ'î b. Abdi Nuhm'e verdiğini haber verir.⁴⁹

Müzeyne Kabîlesi'nin bilinen önemli şahsiyetleri şunlardır:

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in ailesinden olanlar: Muğaffel b. Abdi Nuhm,⁵⁰ ve kardeşi Huzâ'î b. Abdi Nuhm b. Afîf.⁵¹

Sahabîler: Ma'bed b. Huleyd ve Basra'daki Ma'kil nehrinin kendisine nisbet edildiği Ma'kil b. Yesâr, Sinan b. Mihnef, Nu'mân b. Mukarrin ve kardeşleri Muâviye, Nuaym, Akîl, Amr, Ma'kil,⁵² Bilal b.Hâris,⁵³ Nu'mân b. Mukarrin,⁵⁴ Amr b. Avf,⁵⁵ Mâlik b.

⁴⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 252.

⁴⁸ Sarıçam, “Müzeyne”, *DİA*, XXXII, 250, 51.

⁴⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 253.

⁵⁰ Kavmi içinde lider bir kimse ve Abdullah b. Muğaffel'in babası idi. Sahabedendir. (İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-arab*, s. 202.)

⁵¹ Bu zât Müzeyne Kabîlesi'ne ait olan ve ismi de “Nuhm” olan putu kıran bir sahâbidir. (İbn Hazm, a.g.e., s. 202.)

⁵² Hepsî sahâbeden olup, fazîlet sahibi kimselerdir. (İbn Hazm, a.g.e., s. 202.)

⁵³ Rasûlullah (s.a.) 'ın kedisine el-Fur' bölgesi'ndeki el-Kabâliye madenlerinin işletmesini ve Kadas bölgesindeki ziraâte elverişli toprakları iktâ' (tumar) olarak verdiği şahıstır. Ashâb-ı Kirâm'dandır olup; Mekke'nin fethinde sancaktarlar arasında idi. (İbn Hazm, a.g.e., s. 201; Hamîdullâh, *İslam Peygamberi*, I, 443.)

⁵⁴ Mekke'nin fethinde sancaktarlar arsında idi.Ordu kumandanı olarak katıldığı Nihavend savaşında şehid düştü. (Sarıçam, “Müzeyne”, *DİA*, XXXII, 250, 51.)

⁵⁵ Sahâbidir. (İbn Hazm, a.g.e., s. 202.)

Nümeyle (Malik b. Sabit), Asım b. Ukeyr,⁵⁶ Vehb b. Kâbûs ile kardeşinin oğlu Haris b. Ukbe,⁵⁷ Şüreyh b. Damra,⁵⁸ İyâs b. Abdullah el-Müzenî.⁵⁹

Şâirler: Kâ'b b. Züheyr: Müzeyne kabilesinden olup, on bir şâir yetiştiren bir aileye mensuptu. Babası Mu'allaka şâiri Züheyr bin Ebî Sülmâ ve kardeşi Büceyr de şâir idi. Hicretin 9. senesinde Müslüman olmuştur. Kâ'b bin Züheyr, kardeşi Büceyr'in Müslüman olduğunu öğrenince ona çok kızdı. Bunu dile getiren bir şiir yazdı. Şiirinde Peygamberimiz (s.a.) ve İslâmiyete karşı hoş olmayan sözler söylemişti. Kardeşi Büceyr, buna tahammül edemeyip, durumu Hz Peygamber'e arz etti. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.) buyurdu ki: "Kâ'b'a kim rastlarsa, onu öldürsün!" Kardeşi Büceyr, Kâ'b'a: "Eğer sağ kalmak istiyorsan acele Rasûlüllah (s.a.)'ın yanına gel! O, yaptığına pişman olup, tevbe ederek yanına gelen kimseyi öldürmez..." mealinde bir mektup yazıp gönderdi. Nihayet Kâ'b müslüman olmaya karar verdi. Medine yollarına düştü. Peygamber efendimizi metheden ve kendisinin de tevbe edip, Müslüman olduğunu bildiren uzun bir şiir yazdı. Rasûlüllah (s.a.) O'nun bu kasîdesini beğenip, çok memnun oldu. O'nu affetti. Bürdesini (hırkasını) çıkarıp, onun omuzlarına koydu. Bu sebeple Kâ'b b. Züheyr'in kasîdesi, "*Kaside-i Bürde*" ismi ile meşhur olmuştur.⁶⁰ Züheyr b. Ebî Sülmâ b. Riyâh,⁶¹ Sülmâ binti Ebî Sülmâ,⁶² Avvâme b. Ukbe el-Mudarrab b. Ka'b b. Züheyr b. Ebî Sülmâ,⁶³ Haccâc b. zi'r-Rukaybe b. Abdurrahman b. Ukbe el-Mudarrab,⁶⁴ Ma'n b. Evs.⁶⁵

Diğerleri: Muâviye b. Süveyd b. Mukarrin ve Ma'kil b. Mukarrin 'in oğulları Abdullah ve Abdurrahman,⁶⁶ Mahtefer b. Osman,⁶⁷ Kâdî İyâs b. Mu'âviye b. Kurra.⁶⁸

⁵⁶ İki de Bedir ve Uhud gazvelerine iştirak etmiş; Malik b. Sabit, Uhud'ta şehîd olmuştur. (İbn Hazm, a.g.e., s. 202.)

⁵⁷ İki de Uhud Gazvesi'nde şehid oldular. (Sarıçam, "Müzeyne", *DİA*, XXXII, 250, 51.)

⁵⁸ Müzeyne Kabîlesi'nin zekâtını Hz. Peygamber'e getiren ilk zâttır. . (İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-arab*, s. 202.)

⁵⁹ Sahâbidir. (İbn Hazm, a.g.e., s. 203.)

⁶⁰ Hamîdullâh, *İslam Peygamberi*, I, 443.

⁶¹ Dîvânî da bulunan meşhur bir şâirdir. Ayrıca sahâbeden olup Rasûlüllah (s.a.)'ın övgüsüne mazhar olan Büceyr ve Ka'b'ın da babalarıdır. (İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-arab*, s. 201.)

⁶² Züheyr b. Ebî Sülmâ b. Riyâh'ın kız kardeşidir ve aynı şekilde şâirdir. (İbn Hazm, a.g.e., s. 201.)

⁶³ Bu şahıs da babası ve dedesi gibi -belki de aileden gelme bir kabiliyet sebebiyle- şâirdir. (İbn Hazm, a.g.e., s. 201.)

⁶⁴ Bu şahıs da aynı şekilde şuarâdandır. (İbn Hazm, a.g.e., s. 201.)

⁶⁵ "لَعَمْرُكَ مَا أَدْرِي وَ إِنِّي لَأَوْجَلُ عَلَى أَيَّنَا تَعْدُو الْمَنَّةَ أَوْجَلُ" "*Ömrüne yemin olsun ki bilmiyorum ve korkuyorum, ölüm hangimize daha çabuk koşacak*" sözünün sahibi ve muhadram olan meşhur şâirdir. (Sarıçam, "Müzeyne", *DİA*, XXXII, 250, 51.)

⁶⁶ İki de muhaddistir. (İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-arab*, s. 202.)

Muhammed Süleyman et-Tayyib *Mevsûatü'l-kabâîli'l-'Arabîyye* adlı eserinde Müzeyne'li 104 sahâbînin biyografisini vermiştir.⁶⁹

1. 1. 4. Müslüman Oluşu

Müzeyne'nin İslamiyet'le ilişkisi hicretin ilk yıllarında başlamış olmasına rağmen Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in müslüman olması, muhtemelen daha önce zikri geçen ve hicretin beşinci senesinde gerçekleşen olay⁷⁰ sonrasındadır. Çünkü taramış olduğumuz kaynaklarda ne Bedir ve Uhud Gazveleri'ne katıldığına, ne de daha önce müslümanlarla ilgili cereyan etmiş olan herhangi bir olayın içinde olduğuna dair bir bilgiye rastlamadık.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in hicretin beşinci yılında gerçekleşen Hendek Gazvesi'ne de katıldığına dair herhangi bir bilgi tesbit edemedik. Muhtemelen o tarihte Medîne'ye henüz yerleşmemişti, Medîne'ye yaklaşık 30 km. mesafede bulunan kabîlesinin yurdunda ikâmet ediyordu.

Rivâyetlerden anlaşıldığına göre, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in müslüman olduktan sonra, müslümanların yanında yer aldığı ilk ve en önemli olay, Hudeybiye Antlaşması'dır.⁷¹ Daha sonra sırasıyla Hayber'in fethi,⁷² Tebük Gazvesi,⁷³ Mekke'nin fethi⁷⁴ ve son olarak da Hz Ömer'in hilafeti yıllarında gerçekleşen Tuster şehrinin fethine (h. 17/639)⁷⁵ katılmıştır.

⁶⁷ Horasan'ın meşhur süvârisidir. (İbn Hazm, a.g.e., s. 202.)

⁶⁸ Evs b. Amr b. Üdd oğullarından olan Kâdı İyâs ve babası Mu'âviye'nin rivâyetleri vardır; dedesi Kurra ise sahâbidir. (İbn Hazm, a.g.e, s. 203.)

⁶⁹ Süleyman et-Tayyib, *Mevsûatü'l-kabâîli'l-'Arabîyye*, I, 644-698.

⁷⁰ Müzeyneliler'in İslam'ı kabul etmek üzere 400 kişilik bir heyet halinde gelmeleri kastedilmektedir.

⁷¹ Hudeybiye'ye katıldığının isbatı için bk. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 86.

⁷² Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivâyet edilen şu olay, kendisinin Hayber'in fethine katıldığının en açık belgesidir. "Hayber kalesini kuşatmıştık. Birden adamın biri bize doğru içinde iç yağı olan bir tulum attı. Onu almak üzere gittim. Birden Rasûlullah (s.a.)'ı gördüm ve utandım." (Ahmed b. Hanbel, V, 55; Dârimî, "Siyer", 57; Buhârî, "Fezâîli'l-Humus", 20, "Megâzi", 38, "Zebâih ve's- Sayd", 22; Müslim, "Cihad ve's -Siyer", 72, 73; Ebû Dâvûd, "Cihad", 127.)

⁷³ Tebük Gazvesi'ne katıldığını anlamak için bk. Vâkîdî, *el-Megâzi*, III, 1036-37.

⁷⁴ Muâviye b. Kurre'den gelen şu rivâyet İbn Muğaffel'in Mekke'nin fethine katıldığını göstermektedir. "Ben Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den işittim, şöyle diyordu: 'Mekke'nin fethi günü Rasûlullah (s.a.), yolculuğu esnasında, dişi devesi üzerinde Fetih Sûresini okudu.' – Bir defasında da şöyle dedi: 'Rasûlullah (fetih) yolculuğunda iken Fetih Suresi nazil oldu ve Rasûlullah onu dişi devesi üzerinde okumaya başladı.' - Râvî Abdullah ibn Muğaffel: Rasûlullah bu okuyuşunda terci' yaptı (sesini işittirecek şekilde yükseltti ve dalgalandırdı)" demiştir. Râvî Muâviye: "İnsanların etrafıma toplanmasından çekinmeseydim, Abdullah ibn Muğaffel'in okuyuşunu size taklid ederek anlatırdım (sesini dalgalandırarak yükselttiği gibi ben de sesimi dalgalandırıp yükseltirdim)" demiştir. (Ahmed b. Hanbel,

1. 1. 5. Bey‘atü’r-rıdvân’da Bulunması

Hicretin altıncı yılının Zilkadesi’nin başında (Mart 628) Hz. Peygamber gördüğü bir rüya üzerine, 1400 veya 1500 civarındaki ashâbıyla birlikte umre yapmak için Mekke’ye giderken konakladıkları Mekke’nin 17 km. kadar batısındaki Hudeybiye’de Kureyş ile yapılan barış antlaşmasına “Sulhu Hudeybiye”, Allah Rasûlü’nün buradaki hadbâ⁷⁶ (“semüre” denilen sakız veya mugaylân cinsi bir çeşit çöl ağacı) adı verilen bir ağaç⁷⁷ altında ashâbı ile yapmış olduğu sözleşmeye de “Bey‘atü’r-rıdvân” adı verilmiştir.

Hudeybiye’den Mekke’ye elçi olarak gönderilen Hz. Osman’ın ayrılmasına izin vermeyen Mekkeli’ler onu üç gün yanlarında tuttular; bu arada onun şehid edildiği söylentileri müslümanlara kadar ulaştı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.), “Bey‘atü’r-rıdvân” ile müslümanların Kureyş’e karşı sonuna kadar çarpışacaklarına dair söz aldı. Bu haberi duyan Mekkeli’ler telâşlanarak Osman (r.a.)’ı hemen serbest bıraktılar ve ardından Süheyl b. Amr’ın başkanlığında nir heyet gönderdiler.⁷⁸ Kısa bir tartışmadan sonra Hz. Ali’nin kaleme aldığı barış antlaşması metni Hz. Peygamber ve Süheyl b. Amr tarafından imzalandı (h. 6/628). Antlaşmaya müslümanlardan Ebû Bekir, Ömer, Osman, Abdurrahman b. Avf, Sa’d b. Ebî Vakkâs, Ebû Ubeyde b. Cerrah ve Muhammed b. Mesleme müşriklerden Mikrez b. Hafs ile Huveytıb b. Abdüluzzâ şahitlik etiler.

Hudeybiye’de on iki veya yirmi gün kalan Hz. Peygamber ve ashâbı, antlaşmanın imzalanmasından sonra umre niyetiyle geldikleri için kurbanlarını keserek ihramdan çıktılar ve Medine’ye döndüler.

V, 54, 55, 56, IV, 85; Buhârî, “Megâzi”, 48, “Tefsir”, 48, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 24, 30, “Tevhid”, 50; Müslim, “Salâti’l-müsâfirîn”, 237, 238; Ebû Dâvûd “Vitr”, 20.)

⁷⁵ Hz Ömer’in hilafeti zamanında h. 17/639 tarihinde Basra’da Muğire b. Şu ‘be vâililikten azledilip yerine Ebû Musa el-Eş‘arî getirildi. Ebû Musa Hz Ömer’den “Rasûlullah (s.a.)’ın ashâbıyla bana yardımcı ol.” talebinde bulununca Hz Ömer kendisine “ Arzu ettiğin kimseyi yanına alabilirsin.” diye cevap verdi. Ebû Musa da yanına yirmi dokuz kişi aldı. Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’ın Basra’ya gidişi de muhtemelen bu tarihte oldu. (İbnu’l-Esîr, *İslâm Tarihi el-Kâmil fi’l-târih Tercemesi*, çev. M. Beşir Eryarsoy ve dğr., II, 495, 500; Ayrıca bk. Süleyman et-Tayyib, *Mevsûatü’l-kabâilü’l-‘Arabiyye*, I, 664-65.)

⁷⁶ Bir kavle göre Hudeybiye bodur ve kambur ağacın adıdır ve Hadb kelimesinin ism-i taşğiridir. Hadb, arka çıkıp, göğüs ve karın içeri girmek suretiyle kambur olmak manasınadır. (Mîras, *Tecrid*, X, 241.)

⁷⁷ İbn Sa’d’ın *et-Tabakât*’ındaki bir rivâyete göre, Hz. Ömer (r.a.) insanlar tarafından kutsal kabul edilmesi nedeniyle bu ağacı kestirmiştir. Mîras, *Tecrid*, X, 241 (Dn: 1).

⁷⁸ Hamîdullâh, *İslam Peygamberi*, I, 255.

Onlar, Allah (c.c.)’ın yüce kelâmında kendilerinden râzı olduğunu bildirdiği mü’min ve seçkin kişilerdi. Zîrâ Fetih Sûresi 18. âyetinin Hudeybiye ashâbına dair nâzil olduğu bildirilmektedir. "لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ"

وَأَتَابَهُمْ فَتَنَّا قَرِيبًا" "Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir."79

İşte Abdullah b. Muğaffel (r.a.) de bu sefere katılan ve Rasûlullah (s.a.) ile bey’atlaşan, "Ashâbı Şecere"⁸⁰ ve "Ehlü bey’ati’r-rıdvân" adı verilen ashâbın önde gelenlerinden biriydi.⁸¹

Bu kişiler hakkında Rasûlullah (s.a.)’ın şöyle buyurduğu mervîdir: " لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ مِّنْهُ " "Ağaç altında bey’at edenlerin hiç biri cehenneme girmeyecektir."⁸² Bu konu ile alakalı kendisinin şöyle dediği rivâyet edilmektedir: "Ben Rasûlullah (s.a.)’ın, altında insanlardan bey’at aldığı ağacın bir dalından bir parçasını tutup O’nu gölgelendiren kişiyim. Ben de kaçmamak üzere O’na bey’at ettim."⁸³

Başka bir rivâyet ise şöyledir: "Hudeybiye’de Allah’ın Kurân’da bahsettiği ağacın dibinde Rasûlullah (s.a.) ile beraberdik. Hatta bu ağacın dallarından bir kısmı Rasûlullah’ın sırtına değıyor, Ali b. Ebi Talib (r.a.) ve Süheyl b. Amr’ın da önüne sarkıyordu. Rasûlullah (s.a.) Hz. Ali’ye ‘Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla (diye) yaz.’ dedi. Süheyl b. Amr Hz. Ali’nin elini tutarak: ‘Biz Rahman ve Rahîm’i bilmiyoruz, bizim şu meselemizde bildiğimizi yaz.’ dedi. Rasûlullah (s.a.) ‘Ey Allah’ım senin isminle (diye) yaz.’ dedi. Daha sonra Hz. Ali: ‘Bu Mekke ehli ile Allah’ın Rasûlü Muhammed’in (s.a.) anlaştığı hususlar’ diye yazdı. Süheyl b. Amr yine Hz. Ali’nin elini tuttu ve ‘Biz sana zaten O’nun Elçisi olduğunu söylediğin için zulmetmiştik, şu meselemizde bizim bildiğimizi yaz.’ dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Hz. Ali’ye ‘Bu, Abdulmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed (s.a.)’in üzerinde anlaşma yaptığı

⁷⁹ Fetih, 48/18.

⁸⁰ İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 395.

⁸¹ Ebû Nuaym, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, III, 240; Zehebî, *el-Kâşif*, I, 600; a.mlf., *Siyer*, II, 483; Es-Safedî, *el-Vâfi bi’l-vefiyyât*, XVII, 338; Zirikli, *el-A’lâm*, IV, 140; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1128; a.mlf., *Takrib*, 3638; Mîras, *Tecrid*, V, 197; Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd Terceme ve Şerhi*, (terc. ve Şerh, İ. Lütfî Çakan ve dğr.), I, 57; Çakan, "Abdullah b. Muğaffel el- Müzenî", *DİA*, I, 119.

⁸² Ebû Dâvûd "Sünnet", 8; Tirmizî, "Menâkıb", 59. (Benzer bir rivâyet için bk. Müslim, "Fezâilü’s-sahâbe", 163.)

⁸³ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, V, 144; Ebû Nuaym, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, III, 240; Abdilberr, *el-İstî’âb*, III, 996; İbnu’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 395; Zehebî, *Siyer*, II, 484.

şey (diye yaz), ben zaten Allah'ın elçisiyim.' dedi. O da yazdı. Biz bu durumda iken üzerlerinde silah olan otuz genç çıkageldi. Yüzümüze karşı (toprağı) tozuttular. Rasûlullah (s.a.) onlara beddua etti. Allah azze ve celle de onların gözlerini aldı. Sonra onlara doğru gittik ve onları yakaladık. Rasûlullah (s.a.) onlara 'Siz birisinin himayesinde mi geldiniz? Yahut size birisi eman verdi mi?' diye sordu. Onlar da 'Hayır' dediler. Bunun üzerine onları serbest bıraktı. Allah azze ve celle de 'O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir, Allah yaptıklarınızı görendir.' meâlindeki Fetih suresi 24. ayetini indirdi."⁸⁴

1. 1. 6. Bekkâin'den Olması

Bekkâin kelimesi Tebük Gazvesi'ne katılmayacaklarını düşünerek üzüлp ağlayan, aralarında Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in de bulunduğu⁸⁵ ensardan yedi sahâbi⁸⁶ hakkında ve daha sonra da yine çok ağlamalarıyla meşhur Kûfeli dört zâhid tâbiîn hakkında da bu sıfat kullanılmıştır.

Tebük Gazvesi, sefere çıkan ordunun donatılmasındaki güçlüklerden ve çok zor şartlarda gerçekleşmesinden dolayı Kur'ân'da "Sâatu'l-Usrâ"⁸⁷ denilen bu gazve, "Gazvetü'l-Usrâ = Çetin Gazve"⁸⁸ adıyla da meşhur olmuştur.

Tebük Gazvesi, kadın-erkek bütün müslümanların katılabilmek veya gidenlere yardımcı olabilmek için her türlü imkânlarını seferber ettikleri, münafıkların ise katılmamak için bahaneler uydurdukları⁸⁹ bir gazveydi. Bu gazve, Hz. Peygamber'in yolun uzak, mevsimin ise sıcak oluşu sebebiyle yalnız güçlü bir bineği olanların iştirak edebileceğini söylediği, adeta gerçek mü'mini münâfıktan ayıracak bir mihenk taşı olan⁹⁰ bir gazveydi. Hicretin dokuzuncu yılının (631) Receb-Şaban aylarında iki ay

⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, IV, 86, Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240; Rivâyet için bk. II. bölüm, 14. rivâyet.

⁸⁵ Vâkîdî, *el-Meğâzî*, III, 994; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IX, 13; V, 144; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395; Zehebî, *Siyer*, II, 484; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1128, 1505; Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd Terceme ve Şerhi* (terc. ve Şerh, İ. Lütü Çakan ve dğr.), 1, 57.

⁸⁶ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XI, 627; Nesefî, *Medâriku't-Tenzil*, I, 702.

⁸⁷ Tevbe, 9/117.

⁸⁸ Buhârî, "Meğâzî", 78; Mîras, *Tecrid*, V, 197.

⁸⁹ Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsîr, III, 49.

⁹⁰ Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, II, 198.

devam eden⁹¹ bu gazve, Kur’ân’ın zikrettiği, Rasûlullah (s.a.)’ın en son gazvesidir.⁹² Bu gazve ile ilgili Tevbe Sûresinin 42-60, 62-98 ve 117-119. ayetleri nazil olmuştur.

Tebük Gazvesi’ne çıkacak orduya katılmak için can atan, ancak fakir olduklarından dolayı binek bulamayan yedi sahâbî, sefer öncesi Hz. Peygamber’e giderek durumlarını arzettiler. Hz. Peygamber ise kendilerine binek temin edemediğini söyledi.⁹³ Buna son derece üzülen ve oradan ağlayarak ayrılan,⁹⁴ daha sonra müslümanlar arasında “bekkâîn” diye anılan bu sahâbîler hakkında şu âyet nâzil oldu:

وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ.

“Kendilerine binek temin etmen için sana geldiklerinde, sizi bindirecek bir binek bulamıyorum’ dediğin zaman, Allah yolunda harcayacak bir şeye sahip olmadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönen kimselere de (sorumluluk yoktur).”⁹⁵

Abdullah b. Muğaffel (r.a.) de kendisinin, nâzil olan bu ayetin bahsettiği kişiler arasında olduğunu şöyle diyerek belirtmektedir: “Ben Allah’ın لَّا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ diye buyurduğu gruptanım.”⁹⁶

Yine Vâkıdî’nin *el-Meğâzî*’sinde geçen, Vâkıdî’nin İbn Ebî Sebre’den onun da Musa b. Sa’îd’den onun da ‘İyâz b. Sâriye (r.a.)’den haber verdiği ve aynı zamanda Rasûlullah (s.a.)’ın mucizelerinden birine de delâlet etmekte olan bir rivâyette ‘İyâz b. Sâriye (r.a.)’ın Tebük Gazvesi’nde Abdullah b. Muğaffel (r.a.) ile başlarından geçen bir olayı şöyle hikaye etmektedir: “Ben ne hazar da (mukîm) ne de sefer de Rasûlullah (s.a.)’ın yanından hiç ayrılmazdım. Hatırlıyorum ki, Tebük’te bir gece bir ihtiyaç için dışarı çıkmıştık. Döndüğümüzde Rasûlullah (s.a.) misafirleriyle beraber akşam yemeği yiyordu. Rasûlullah (s.a.) yanında bulunan zevcesi Ümmü Seleme bint Ebî Ümeyye ile birlikte çadırına girmek istedi. Ben yanına gelince ‘Geceden beri neredeydin?’ buyurdu.

⁹¹ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, III, 996.

⁹² A.g.e, *el-Meğâzî*, III, 991.

⁹³ Halebî, *es-Sîretü’l-Halebiyye*, III, 101.

⁹⁴ İbn Hişâm, *İslâm Tarihi es-Sîret-i İbn Hişâm Tercemesi* (Terc. Hasan Ege), IV, 218; Taberî, *Câmi’u’l-Beyân*, XI, 624; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnü’l-eser fi funûni’l-meğâzî ve’ş-şemâil ve’s-siyer*, II, 292; Mîras, *Tecrîd*, V, 197.

⁹⁵ Taberî, *Câmi’u’l-Beyân*, XI, 624; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîr*, VI, 1863; İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, VII, 265; *Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsîr*, III, 49, Ayrıca âyet numarası için bk. Tevbe, 9/92.

⁹⁶ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, V, 144.

Ben de O (s.a.)'na haber verdim. Derken Ciâl b. Sürâka (r.a.) ve Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.) de çıkageldi.- Biz üç kişi idik, hepimiz de açtık, Nebî sallallahu aleyhi ve selemin kapısında yaşıyorduk.- Rasûlullah (s.a.) eve (çadır) girdi ve bizim yiyebileceğimiz bir şeyler istedi ama bir şey bulamadı. Yanımıza geldi ve Bilâl (r.a.)'i çağırdı: 'Yâ Bilâl! Şu askerler için bir akşam yemeği var mı?' buyurdu. Bilâl (r.a.) de 'Seni hak ile gönderene yemin olsun ki deri kabımızı ve tulumumuzu silkeledik, yok.' dedi. Rasûlullah (s.a.): 'Bak! Belki bir şey bulursun.' buyurdu. Bilâl (r.a.) tulumları tek tek silkelemeye başladı; bir kaç hurma düştü. Rasûlullah (s.a.)'ın ellerinde yedi hurma gördüm. Sonra bir tabak istedi, hurmaları tabağa koydu sonra da elini hurmaların üzerine koydu ve besmele çekti ve 'Bismillah diyerek yeyin' buyurdu. Biz de yedik. Saydım, elli dört hurma yemişiz. Onları (yediklerimi) ve diğer elimdeki çekirdekleri sayıp durdum. İki arkadaşım da benim yaptığımı yaptılar. Her birimiz ellişer hurma yedik ve doyduk. Ellerimizi (tabaktan) kaldırdığımızda bir de baktık ki yedi hurma olduğu gibi duruyor. Rasûlullah (s.a.): 'Yâ Bilâl! Onları tuluma koy çünkü onlardan yiyen kişi doymadan kalkmaz.' buyurdu."⁹⁷

Bekkâinden sayılan yedi kişiden Salim b. Umeyr, Ulbe b. Zeyd, Abdurrahman b. Kâ'b, Heremî b. Abdullah ve İrbâz b. Sâriye'nin adları Vâkıdî, İbn Hişâm ve İbn Sa'd tarafından birlikte verilirken diğer ikisi için Vâkıdî, Amr b. Utbe ile Seleme b. Sahr'ı; İbn Hişâm, Amr b. Hümâm b. Cemûh ile Abdullah b. Muğaffel'i; İbn Sa'd ise, Amr b. Ğaneme ile Seleme b. Sahr'ı zikretmektedir. Ayrıca Vâkıdî, Abdullah b. Muğaffel ile Amr b. Avf'ın⁹⁸; İbn Sa'd ise, Abdullah b. Muğaffel ile Ma'kıl b. Yesâr'ın bekkâinden olduklarına dair bir rivayetin bulunduğunu kaydeder.⁹⁹ İbn Hişâm ise Abdullah b. Muğaffel'in yerine Abdullah b. Amr'ın adının da geçtiğini belirtir. Taberî ise yukarıdaki dört isme, Selmân b. Sahr, Amr b. Ğaneme ve Abdullah b. Amr el-Müzenî'yi eklemektedir.¹⁰⁰ Ancak bu sahâbîlerden Seleme b. Sahr, Amr b. Utbe ve Ma'kıl b. Yesâr'ın *Üsdü'l-ğâbe* ve *el-İsâbe*'deki biyografilerinde bekkâinden olduklarına dair herhangi bir bilgi yoktur.¹⁰¹ Zehebî bu kişilerin Ensardan ve sayılarının da yedi olduklarını söyledikten sonra, Salim b. Umeyr, Ulbe b. Zeyd, Ebû Leyla Abdurrahman

⁹⁷ Vâkıdî, *el-Meğâzî*, III, 1036-37.

⁹⁸ A.g.e, III, 994.

⁹⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 165; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnü'l-eser fî funûni'l-meğâzî ve's-şemâil ve's-siyer*, II, 292.

¹⁰⁰ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, XI, 627.

¹⁰¹ Çakan, "Bekkâin", *DİA*, V, 363-64.

b. Kâ'b, Amr b. Hümâm b. Cemûh ile Abdullah b. Muğaffel'i sayar ve bazılarının Abdullah b. Amr el-Müzenî, Heremî b. Abdullah ve İrbâz b. Sâriye'yi de saydığını söyler.¹⁰² *Tecrîd-i sarîh*'te ise bu sahabîlerin isimleri şöyledir: Ma'kıl b. Yesâr, Sahre ibn Hansâ, Abdullah b. Kâ'b, 'Uleyye b. Zeyd, Salim b. Umeyr, Sa'lebe b. Usme ve Abdullah b. Muğaffel.¹⁰³

Adları hakkındaki farklı rivâyetlere rağmen sayılarında ihtilâf edilmeyen bu yedi sahâbînin göz yaşartan halleri ashaptan bazılarını harekete geçirmiştir. İbn Yâmîn en-Nadrî yolda, ağlayarak gelen Abdullah b. Muğaffel (r.a.) ve Abdurrahman b. Kâ'b (r.a.) ile karşılaşmış ve niçin ağladıklarını sormuştur. Durumu îzah ettiklerinde de kendilerine azık ve bir de deve vermiştir.¹⁰⁴ Bu ikisi Rasûlullah (s.a.) ile birlikte bu deveye sırayla binmişlerdir.¹⁰⁵ Abbas b. Abdülmuttalib diğer iki kişinin, Hz. Osman da geri kalan üç kişinin binek ve yiyeceklerini temin ederek onların İslâm ordusuna katılmalarını sağlamışlardır. Olayın önemi, birçoklarının bahaneler uydurarak geri kalmaya çalıştığı cihada, bu yedi yoksul müslümanın fakirlik gibi meşrû mazeretlerine rağmen ne pahasına olursa olsun katılmak istemelerinden kaynaklanmaktadır.¹⁰⁶

1. 1. 7. Tuster'in Fethine Katılması

Abdullah b. Muğaffel (r.a.), Allah'ın dînini yüceltmek ve İslam'ın, dünyanın diğer coğrafyalara da yayılması gayesiyle bütün gayretiyle çalışmış ve Allah yolunda cihad etmiştir. Hz Ömer zamanında, hicretin on yedinci senesinde (639), Ebû Sebre komutasındaki bir orduyla Fars'lı melik Hürmüzân'a karşı yapılan ve bir ay süren bir kuşatma neticesinde Tuster şehri müslümanlarca fethedilmiştir.¹⁰⁷ İşte bu fetih gerçekleştiğinde Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in, şehre ilk giren kişi olduğu kaynaklarda geçmektedir.¹⁰⁸

¹⁰² Zehebî, *Târîhu'l-islâm*, II, 630.

¹⁰³ Mîras, *Tecrîd*, V, 197.

¹⁰⁴ İbn Hişâm, *İslâm Tarihi es-Sîret-i İbn Hişâm Tercemesi* (terc. Hasan Ege), IV, 218; Zehebî, *Târîhu'l-islâm*, II, 630.

¹⁰⁵ İbnu'l-Esîr, *İslâm Tarihi el-Kâmil fi't-târîh Tercemesi* (çev. M. Beşîr Eryarsoy ve dğr.), II, 257; Kandehlevî, *Hayâtu's-sahâbe*, I, 444.

¹⁰⁶ Çakan, "Bekkâin", *DİA*, V, 363-64.

¹⁰⁷ İbnu'l-Esîr, *İslâm Tarihi el-Kâmil fi't-târîh Tercemesi* (çev. M. Beşîr Eryarsoy ve dğr.), II, s. 500.

¹⁰⁸ İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1128.

1. 1. 8. Vefâtı

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in, Rasûlullah (s.a.)'in vefatına kadar Medîne'de yaşadığı,¹⁰⁹ vefatından sonra ise muhtemelen Hz Ömer'in görevlendirmesiyle¹¹⁰ Medîne'den ayrılıp Basra'ya gittiği ve büyük caminin yakınında bir ev yaptırarak orada yaşadığı bilinmektedir.¹¹¹ İbn Muğaffel (r.a.)'in vefâtının Muâviye (r.a.)'nin hilafetinin sonlarında olduğu söylenir.¹¹² Basra'da vefat ettiği konusunda ise herhangi bir şüphe yoktur.¹¹³ Cenaze namazını da vasiyeti üzerine Ebû Berze el-Eslemî (r.a.) kıldırmıştır.¹¹⁴

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in h. 60 yılında vefat ettiğini haber verenler olduğu gibi,¹¹⁵ h. 57 yılında ya da daha sonra vefat ettiğini söyleyenler de vardır.¹¹⁶ Zehebî h. 60 yılını tercih etmesine rağmen, İbn Hacer, *el-İsâbe*'de h. 59 derken¹¹⁷, *Takrîb*'te h. 57 yılında vefat ettiği ama daha sonra vefat ettiğini de söyleyenlerin olduğunu bildirir.¹¹⁸

Abdullah b. Muğaffel (r.a.) ölümüne sebep olan hastalığa yakalanınca, ailesine vasiyet ederek şöyle dedi: “Benim arkamdan sadece arkadaşlarım gelsin, cenaze namazımı da (Basra Valisi) İbn Ziyâd kıldırmasın.” Vefât ettiği zaman (ailesi) techiz ve tekfini için Ebû Berze el-Eslemî, ‘Âiz b. ‘Amr ve Basra'da bulunan Rasûlullah (s.a.)'in ashâbına haber gönderdiler. Onlar da bu görevi üstlendiler ve İbn Muğaffel (r.a.)'i yıkayıp kefenlediler. Cenaze evden çıkarılırken kapıda birden maiyetiyle beraber İbn Ziyâd görüldü. İbn Ziyâd'a Abdullah b. Muğaffel'in cenaze namazını kendisinin kıldırması konusundaki vasiyeti bildirildi. O da cenaze ile birlikte Beyzâ denilen yere gelinceye kadar yürüdü ve oradan sonra cenazeyi terk etti.

Hasan-ı Basrî (r.a.)'nin Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den bahsederken şöyle dediği rivâyet edilir: “Bir gün Ubeydullah b. Ziyâd ziyaret amacıyla Abdullah b. Muğaffel

¹⁰⁹ Mîras, *Tecrîd*, IV, 161.

¹¹⁰ İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 996; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395, 484; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVI,173.

¹¹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 144, IX, 13; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, III, 240; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1128; Ebû Dâvûd, *Terc. ve Şerhi*, 1, 57.

¹¹² A.g.e, V, 144, IX, 13; İbn Kuteybe, *el-Me'ârif*, s. 297.

¹¹³ Buhârî, *et-Târîh*, V, 23; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 996; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 396; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVI,173; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1128; a.mlf., *Takrîb*, 3638.

¹¹⁴ İbn Kuteybe, *el-Me'ârif*, s. 297; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 997; İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 395; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1128.

¹¹⁵ İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, III, 996; Zehebî, *Siyer*, II, 484; a.mlf., *el-Kâşif*, I, 600; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVI,173; es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefiyyât*, XVII, 338.

¹¹⁶ İbn Hacer, *Takrîbu't-Tehzîb*, 3638; Ayrıca bk. Zirikli, *el-A'lâm*, IV, 140.

¹¹⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1128.

¹¹⁸ a.mlf., *Takrîb*, 3638.

(r.a.)’in yanına geldi ve ona ‘Allah senin vesilenle bizi faydalandırıyor. Senin için yapabileceğim bir şey var mı?’ dedi. O da ‘Benim emredeceğim şeyi sen yapacak mısın?’ dedi. İbn Ziyâd da ‘Evet’ dedi. O da ‘O halde senden ben öldüğüm zaman benim namazımı kıldırmamanı istiyorum. Benimle arkadaşlarımın arasına girme. Onlar benim arkamdan gelenler olsunlar ve benim namazımı kılsınlar.’ dedi. Abdullâh b. Muğaffel (r.a.)’in öldüğü gün İbn Ziyâd ata binmişti, birde baktı ki yollar onun ehli (onu sevenler) ile dolup taşmıştı. ‘İnsanlara ne olmuş böyle’ dedi. Rasûlullah (s.a.)’ın arkadaşı vefât etti dediler. Atını cenaze evden dışarı çıkarılana kadar bekletti ve şöyle dedi: ‘Eğer o bizden bir şey istememiş olsaydı, biz ondan onunla beraber yürümeyi ve namazını kıldırmayı isteyecektik.’ Hasan-ı Basrî (r.a.) dedi ki: “Vay babasız kalasıca, habîs (şerli) insanın vefâsını görüyor musun?”

Veki‘ b. Cerrâh, Abdulvehhâb b. ‘Atâ, Amr b. Âsım ve Fadl b. Dükeyn, Ebû’l-Eşheb vasıtasıyla Bekr b. Abdullâh el-Müzenî’nin şöyle dediğini haber veriyorlar: “Abdullâh b. Muğaffel (r.a.) vefâtı esnasında ‘Beni sessiz uğurlayın, bana ateşi yaklaştırmayın, beni taşlamayın.’ diye vasiyette bulundu.” Ebû’l-Eşheb (beni taşlamayın ifadesi için) “Kabri üzerine yığılan taşları kasediyor” dedi.¹¹⁹

1. 2. Abdullâh b. Muğaffel’in Şahsiyeti

1. 2. 1. Kişiliği ve Mizacı

Şahsiyeti hakkında bilgi sahibi olmaya çalıştığımız büyük sahabî Abdullâh b. Muğaffel (r.a.)’in hayatına baktığımızda, karşımıza, îlâhî vahyi bütün benliği ile kabullenmiş, Rasûlullah (s.a.)’ın sünnetine büyük bir hassasiyetle bağlanmış, O (s.a.)’nun getirdiği dînî esasların değiştirilmesine ve dîne yeni şeylerin sokulmasına asla tahammülü olmayan samîmî ve ihlaslı bir müslüman profili çıkmaktadır. Bey‘atü’r-Rıdvân’da bulunması ve Bekkaîn’den olması, yukarıda kendisi hakkında söylenenlerin en belirgin kanıtıdır.

Abdullâh b. Muğaffel (r.a.), inandığı doğruları söyleme konusunda muhatabı kim olursa olsun asla çekinmeyen bir yapıya sahipti. Hasan-ı Basrî’den rivâyet edildiğine göre:

¹¹⁹ İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, V, 145, IX, 14.

“Basra vâlisi Ubeydullah b. Ziyâd, Ma‘kil b. Yesâr el-Müzenî’yi¹²⁰ ölümüne sebep olan hastalığa yakalandığında ziyaretine gitti o da (İbn Ziyâd’a) Rasûlullah (s.a.)’ın şöyle buyurduğunu işittiğim bir hadisini sana söyleyeceğim: *Bir kul ki, Allah onu halkı görüp gözetmek üzere vâli kılar da o, hayırhâhâne irşâdiyle halkı muhâfaza etmezse, elbette o kişi Cennet kokusu koklayamayacaktır* dedi.” Hadisin diğer varyantı ise, “*Müslüman bir halka vâlilik yapan ve onlara dürüst davranmayarak ihanet ederek ölen hiçbir vâli yoktur ki Allah ona Cenneti haram kılmış olmasın.*”¹²¹ şeklindedir. Heysemî *Mecmeu’z-Zevâid*’de yine Hasan-ı Basrî’den başka bir vecihle hadisi şöyle nakleder: “Muâviye’nin sefih bir genç olarak bize vâli tayin ettiği Ubeydullah b. Ziyâd bize vâli olunca çokca kan döktü. Bu sırada Rasûlullah (s.a.)’ın arkadaşı ve Hz. Ömer (r.a.)’in de Basra ehline dîni öğretmek için gönderdiği Abdullah b. Muğaffel (r.a.) de aramızdaydı. Bir gün vâli İbn Ziyâd’ın yanına gitti ve ona: ‘İşlediğin şu fenalıktan vazgeç. Zîrâ yöneticilerin en şerlisi, zorba (halkına zulmedenler) olanlardır.’ dedi. O da: ‘Sen kim oluyorsun ki böyle emrediyorsun? Sen Muhammed (s.a.)’in ashâbının süprüntülerinden (husâletün/çerçöp) birisin.’ diye karşılık verdi. İbn Muğaffel (r.a.) de ‘Onlar içinde süprüntü mü varmış? Anası olmayasınca!, onların hepsi kendinden öncekilerden daha şerefliyidiler. Rasûlullah (s.a.)’ı işittiğime şahitlik ederim ki O şöyle diyordu: *Karanlık bir gecede halkını aldatarak geceleyen hiç bir yönetici ve vâli yoktur ki Allah ona Cenneti haram kılmasın.*” dedi. Sonra onun yanından ayrıldı, mescide gitti, oturdu ve biz de oturduk. Onun durumunu yüzünden anladık. Ben (Hasan) ‘Allah seni bağışlasın Ey Ebû Ziyâd, şu sefihin sözüyle halka karşı ne yapacaksın?’ dedim. ‘Benim yanımda Rasûlullah (s.a.)’tan gizli bir bilgi var ve insanların arasında onu açıkça söylemeden

¹²⁰ Müzeyneli bir sahâbi olan Ma‘kil b. Yesâr’da da benzer özellikleri görmekteyiz. Allah Rasûlü’nden öğrendiği sünneti, misyonunun ayrılmaz bir parçası sayan Ma‘kil b. Yesâr’ın dönemin İran aristokrasisi karşısında gösterdiği tavır dikkate değerdir. “Muhtemelen İran’ın yeni fethedildiği günlerdi. Ashâb-ı kirâmdan Ma‘kil b. Yesâr fethedilen bu topraklardan birinde vali veya kumandan sıfatıyla yörenin ileri gelenleriyle yemek yiyordu. Elindeki lokma yere düşünce onu aldı, lokmaya yapışan çeri çöpü üfleyerek temizledikten sonra onu ağzına attı. Zira bir hadis-i şerifte şeytanın yemek yerken bile insandan ayrılmadığı hatırlatılmakta, şayet lokmanız yere düşerse üzerine yapışanları temizledikten sonra yeyin, onu şeytana bırakmayın buyurulmaktaydı. (Müslim, “Eşribe”, 134-136.) Ma‘kil de öyle yaptı. Onun bu davranışını İranlılar yadırgadılar. Birbirlerine kaş göz işareti yaparak gülüşüler. Ma‘kil’in yanında bulunan müslümanlardan biri bu hale pek üzüldü. ‘Efendim şu adamlar, önünde bu kadar yemek varken yere düşeni alıp yiyor diye sizinle alay ediyorlar’ diyecek oldu. Müslüman olduktan sonra hayatını sünnete göre şekillendiren bu büyük sahâbi şu cevabı verdi: Bugüne kadar biz, lokması yere düşenlere onu temizleyip yemesini, bu nimeti şeytana bırakmamasını tavsiye etmişizdir. Bu adamlar bana gülmesin diye Rasûl-i Ekrem’den öğrendiğim bir sünneti terk edemem”. (Dârimî, “Et’ime”, 8; İbni Mâce, “Et’ime”, 13; Kandemir, “Sünneti İhyâ Etmek” Altınoluk Dergisi, Sayı: 167, Ocak 2000, s. 24).

¹²¹ Buhârî, “Ahkâm”, 8; Müslim, “İmân”, 227; “İmâre”, 21.

ölmek istemiyorum.’ dedi. Sonra kalktı fakat çok geçmedi, vefâtına sebep olan hastalığa tutuldu. Hastalığı sırasında vâli Ubeydullah ziyaret için geldi. İbn Muğaffel (r.a.)’e ‘Bizden bir isteğin var mı? yapalım.’ dedi o da ‘Sen mi yapacaksın?’ dedi. O da ‘Evet’ dedi.¹²² İbn Hacer der ki: ‘İbn Muğaffel (r.a.) de bu sırada bu babtaki hadîsin benzerini vâliye söyledi. Muhtemelen bu olay iki sahabînin (Abdullah b. Muğaffel ve Ma‘kil b. Yesâr el-Müzenî) de başına gelmiştir.’¹²³

Abdullah b. Muğaffel (r.a.), İslam’a sonradan eklenen şeyler konusunda asla taviz vermeyen bir kişiliğe sahipti. Konuyla ilgili olarak babası ile arasında geçen bir diyalogu oğlu Yezîd b. Abdullah¹²⁴ b. Muğaffel (r.a.) şöyle hikaye etmektedir: ‘Ben (namazda) ‘Bismillâhirrahmânirrahîm, Elhamdülillâhi Rabbil‘âlemîn’ diye okurken bu okuyuşumu babam duydu, (ben) namazı bitirince de: ‘Ey yavrucuğum! İslam’da bir şey ihdas etmekten (bid‘atten) sakın! Zîrâ ben Râsûlullâh (s.a.)’ın arkasında Ebû Bekir (r.a.), Ömer (r.a.) ve Osman (r.a.)’ın arkasında namaz kıldım, onlar kırâate ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ diyerek başlamıyorlardı.’ dedi. (Yezîd b. Abdullah): ‘Ben İslâm dinine yeni bir şey sokmak (bid‘at) hususunda onun kadar kızan ve tepki gösteren bir başkasını görmedim.’ dedi.’¹²⁵

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in önemli talebelerinden biri olan İbn Büreyde’den rivâyet edilen şu hadisten İbn Muğaffel (r.a.)’in, Rasûlullah (s.a.)’ın sünnetine muhalefet edilmesine karşı tahammül edemeyen bir özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Rivâyet şöyledir: ‘(Bir gün) Abdullah b. Muğaffel (r.a.), arkadaşlarından bir adamı (sapanla veya parmaklarıyla) fiske taşı atarken gördü ve ‘Böyle taş atma, çünkü Rasûlullah (s.a.) fiske taşı atmayı yasaklar veya kerih görürdü. Zira onunla ne düşman yaralanıp öldürülür, ne de av avlanır. Lakin bu taş göz çıkarır, diş kırar.’ dedi. Bir süre sonra onu yine böyle taş atarken gördü. Bunun üzerine ona ‘Be adam, ben sana bunu Resûlullah

¹²² Heysemî, *Mecma‘u‘z-zevâid*, V, 383-384.

¹²³ İbn Hacer, *Fethu‘l-bârî*, XVI, 633-634; Kastallânî, *İrşâdü’s-sârî*, X, 215.

¹²⁴ Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in ‘‘Yezîd’’ isminde de bir oğlu olduğunu, Ahmed b. Hanbel, IV, 85’te geçen benzer bir rivâyetin senedinden anlıyoruz. Fakat diğer kaynaklarda (İbn Mâce, ‘‘İkâmetü’s-Salâh, 4; Tirmizî, ‘‘Salâh’’, 180; Nesâî, ‘‘İftitah’’) bu rivâyet, İbn Abdullah b. Muğaffel şeklinde geçmekte olup, ‘‘Yezîd’’ kaydı bulunmamaktadır. Ayrıca Mizzî, *Tehzîbu‘l-Kemâl*, XXXIV, 458, XVI, 174’te; İbn Hacer, *Tehzîbu‘t-Tehzîb*, III, 672’te kendisinden rivâyet edenler bölümünde ve Tahavî, *Şerhu Me‘âni‘l-Âsâr*, I, 202; Zeyla‘î, *Nasbu‘r-râye*, I, 332; Şuayb el-Arnaût, *Müsned*, XXVII, 342’de de yine ‘‘Yezîd’’ isminde bir oğlu olduğuna dair bilgi vardır.

¹²⁵ Ahmed b. Hanbel, V, 55; İbn Mâce, ‘‘İkâmetü’s-Salâh, 4; Tirmizî, ‘‘Salâh’’, 180; Nesâî, ‘‘İftitah’’, 22. Ayrıca bk. 42 no’lu hadîs.

(s.a.)’ın yasakladığını veya kerih gördüğünü haber veriyorum; yine görüyorum ki böyle taş atıyorsun! Seninle şu kadar zaman tek kelime bile konuşmayacağım!’ dedi.”¹²⁶

Aşağıda zikredilecek olan örnekten de anlaşılacağı üzere Abdullah b. Muğaffel (r.a.), Kur’ân’ı anlama, yorumlama ve Allah’ın emirlerine uyma ve yasaklarından kaçınma noktasında çok hassas davranan bir karaktere sahiptir.

Berâ’ b. Âzib (r.a.)’ten rivâyet edilen bir hadiste Allah Teâlâ’nın: *(Ey iman edenler! Kazandığınız şeylerin) ve yerden sizin için çıkardığımız şeylerin temizlerinden (infak ediniz.) Ve malın kötüsünden infak etmeye kalkmayın!*”¹²⁷ kavli celîli hakkında onun şöyle dediği rivâyet olunmuştur: “Bu âyeti celîle Ensâr-ı kirâm hakkında inmiştir. Hurma devşirme zamanı olunca Ensâr-ı kirâm, kendi hurma bahçelerinden taze hurma salkımlarını toplarlar ve Rasûlullah (s.a.)’ın mescidinde iki direk arasındaki (gerilmiş) bir ipin üzerine asarlar, muhâcirlerin fakirleri de ondan yerlerdi. Oraya konulan salkımların çokluğu dolayısıyla kimse farkına varmaz ve geçişir zanniyle bir adam, bozuk hurmalı bir salkımı bile bile getirip (oradaki salkımların arasına) sokar. İşte böyle yapan adam hakkında şunlar nazil oldu: وَلَا تَيْمَمُوا الْحَبِيبَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ Bu cümlede Allah Teâlâ buyuruyor ki: ‘Zekâtı bozuk, kötü ve kuru hurmadan vermek kastında bulunmayınız!’ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (Burada da Allah Teâlâ): ‘Öyle kötü hurmalar ki, eğer size hediye edilmiş olsaydı işinize yaramayan bir şeyi size gönderdiği için (duyduğunuz) öfkeden dolayı ancak sahibinden utanarak kabul edecektiniz.’ buyuruyor. Bu cümlede de buyuruluyor ki: “Bilmiş olunuz ki, şüphesiz Allah sizin zekâtlarınızdan müstağnidir (muhtaç değildir).”¹²⁸

Hadîste anılan âyetin tamamının meali şöyledir: “Ey iman edenler! Kazançlarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkartıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye lâyıktır.”¹²⁹

Tecrîd-i Sarîh Tercümesi’nde sadaka ile alakalı 713 no’lu hadîsin îzahı yapılırken şu bilgiye yer verilmiştir: “İbn Ebî Hâtim’in rivâyetine göre, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)

¹²⁶ Ahmed b. Hanbel, V, 56; Dârimî, “Mukaddime”, 40; Buhârî, “Tefsir”, 48, “Edeb”, 122, “Zebâih ve’s-Sayd”, 5; Müslim, “Sayd ve’z-Zebâih”, 54, 55, 56; İbn Mâce, “Sayd”, 11, “Mukaddime”, 2; Ebû Dâvûd “Edeb”, 165, 166; Nesâî, “Kasâme”, 39, 40.

¹²⁷ Bakara, 2/267.

¹²⁸ İbn Mâce, “Zekât”, 19; Tirmizî, “Tefsîru’l-Kur’ân”, 3.

¹²⁹ Bakarâ, 2/267.

bu âyet-i kerîme cümlesinden olan “وَلَا تَيْمَمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ” = ‘Mallarınızdan habîs olanı tasadduk etmeye kalkmayınız!’ kavlı-i şerîfini tefsîr sadedinde: ‘Şübhesiz ki müslümanın kazancı kirlî olamaz, müslüman olmak itibârıyla helâl kazanç sâhibi olmak lâzım gelir. Fakat o, kötü hurma, mağşûş para, kalp akça tasadduk etmeğe kalkışmamalıdır. Onun bu sadakasında hiçbir hayır ve sevâb me’mül değildir.’¹³⁰ demiştir.”

Yine torunu Ziyâd’tan yapılan bir rivâyetten anlaşıldığı üzere, Allah’ın altın ve gümüş biriktirip, Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azap ile tehdit etmesi¹³¹ karşısında, gördüğü bir rüya bile Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’i tedirgin etmekte, hatta Allah’ın bu buyruğuna uymak için sabaha kadar dahi bekleyemeyecek kadar sabırsız davranmaktadır.

Ziyâd b. Muhammed b. Abdullah b. Muğaffel’in dedesinden bildirdiğine göre, Abdullah b. Muğaffel (r.a.) şöyle dedi: “Kıyamet kopmuş, insanlar haşrolmuş, bir yer üzerinde hesaba çekilmeye başlanmışlar. O yerin üzerinde bir engel vardı ve ben uyumda o yeri geçenin kurtulacağını anladım. Kurtulmak için oraya yaklaşarak gittim, (birisi) ‘Arkanı dön, yanında olan şeyler (altınlar) sende iken kurtulacağımı mı sandın? Hayır. Allah’a yemin olsun (kurtulamazsın)’dedi. Döndüm ve korkumdan uyandım. Ziyâd dedi ki: ‘Ailesini uyandırdı ve onun yanında da altınlarla dolu bir kap vardı..’ Abdullah b. Muğaffel (r.a.) dedi ki: ‘Ey falanca kadın! Bana o kabı göster. Allah onu ve içindekileri çirkinleştiresin (yok etsin).’ Ziyâd: ‘(Abdullah b. Muğaffel) rüyasının tabirini anladı ve onları (altınları) toplayıp kese kese dağıtmadan sabahlayamadı, onlardan bir dinar bile bırakmadı.’ dedi.”¹³²

Abdullah b. Muğaffel (r.a.), Rasûlullah (s.a.)’ın cemaate ezâ vermemek için cuma gününde gusletmek, misvak kullanmak ve güzel koku sürünmekle ilgili olan tavsiyesini adeta tam bir emir telakkî etmiş ve sadece bunlarla yetinmeyip, giyeceği elbiseyi de hoş kokularla tecmir etmiştir (tütsülemiştir). Tâbiînden ve aynı zamanda Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in de talebelerinden olan Muâviye b. Kurra, Müzeyne kabîlesinden

¹³⁰ Mîras, *Tecrîd*, IV, 161.

¹³¹ Tevbe, 9/34.

¹³² İbn Sa‘d, *et-Tabakât*, V, 144; Benzer bir rivâyet için bk. Zehebî, *Siyer*, II, 484; a.mlf, *Târihu’l-islâm*, IV, 260.

böyle yapan otuz zâta yetiştiğini söylemiştir.¹³³ Belki de İbn Muğaffel (r.a.)’in bu konudaki titizliği, diğer kabîle mensuplarına da yansiyarak tevârüs etmiştir.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in, muhtemelen ganimetle ilgili olan ve utandığını bildirdiği Hayber’deki bir olayı bizzat kendisinin rivâyeti, genel olarak ve Hz Peygamber karşındaki ahklâkî tutumunu göstermesi açısından önemlidir. İbn Muğaffel olayı şöyle anlatır: “Hayber kalesini kuşatmıştık. Birden adamın biri bize doğru içinde iç yağı olan bir tulum attı. Onu almak üzere gittim. Birden Rasûlullah (s.a.)’ı gördüm ve utandım.”¹³⁴

Bütün bu anlatılardan anlıyoruz ki, Rasûlullah (s.a.)’in diğer ashâbı gibi Abdullah b. Muğaffel (r.a.) de inandığı ve Rasûlullah (s.a.)’tan ders aldığı gibi sözü eğip bükmeden dosdoğru bir mü’min olarak yaşamaya çalışan bir zâttır.

1. 2. 2. İlmî Şahsiyeti

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in hayatına bakıldığında O’nun ilim öğrenmeye ve öğretmeye meraklı bir zat olduğu görülmektedir.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.) şöyle demiştir: “Arap soylu biri Medîneye göçtüğünde Reygamber (s.a.) Ensardan birini ‘Ona İslam’ı anlat ve Kur’ân’ı öğret.’ diyerek o kimseden sorumlu kılıyordu. Aynısı benim için de geçerliydi; ben de, bana dîni anlatması ve Kur’ân’ı öğretmesi için Ensardan birine emanet edilmişim.”¹³⁵

Dîni bilgisi dolayısıyla da Hz. Ömer tarafından Basra halkına dîni öğretmek gayesiyle mürşit ve muallim olarak gönderilmiştir. Muhammed b. Ömer’in¹³⁶ ve Hasan-ı Basrî (r.a.)’nin Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den bahsederken şöyle dediği rivâyet edilir: “Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.), Ömer b. Hattâb (r.a.)’ın bize (Basra halkına) dîni öğretmek için gönderdiği on kişiden biridir ve Rasûlullah (s.a.)’ın ashâbının seçkinlerindedir.”¹³⁷

¹³³ Naîm, *Tecrîd*, III, 12.

¹³⁴ Ahmed b. Hanbel, V, 55; Dârimî, “Siyer”, 57; Buhârî, “Fezâilî’l-Humus”, 20, “Megâzi”, 38, “Zebâih ve’s- Sayd”, 22; Müslim, “Cihad ve’s -Siyer”, 72, 73; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 127.

¹³⁵ el-A’zamî, *Kur’ân Tarihi*, 99-100.

¹³⁶ İbn Sa’d, *et-Tabakât*, V, 144, IX, 13.

¹³⁷ İbn Abdilberr, *el-İstî’âb*, III, 996; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe*, III, 395, 484; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XVI,173; Zehebî, *Siyer*, II,483; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 1128; Zirikli, *el-A’lâm*, IV, 140; Ebû Dâvûd, *Terc. ve Şerh*, I, 57; Mîras, *Tecrîd*, V, 197.

Bakiy b. Mahled el-Kurtubî'nin (ö. 276/889) *Müsned*'inden yapılmış olan tesbite göre Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den bize kırk üç rivâyet intikal etmiştir.¹³⁸ Bizim araştırmamız neticesinde ulaştığımız sayı ise altmış sekiz olmuştur.

1. 3. Abdullah b. Muğaffel'in Meşhur Râvileri

1. 3. 1. El-Hasan b. Ebi'l-Hasan el- Basrî (ö. 110/728)

Hasan-ı Basrî, tâbiûn devrinin hadîs ilmine büyük hizmetleri geçmiş,¹³⁹ İbn Hacer'in taksimatına göre üçüncü tabaka râvilerindendir.¹⁴⁰ Sika, fakîh, fâdil, emîn, âbid, nâsik, fasîh, ve meşhûr bir râvi olup, Basra ehlinin şeyhiydi.¹⁴¹ Hasan-ı Basrî'nin, kendine âit bir mezhebi de olmasına rağmen çeşitli sebeplerden dolayı günümüze ulaşmamıştır.¹⁴²

Hasan-ı Basrî, Hz. Ömer'in vefatından iki sene önce h. 21/642'de Medîne'de bir köle olarak doğmuştur.¹⁴³ Annesi Hayre, Ümmü Seleme'nin mevlâsı idi.¹⁴⁴ Babasının ismi Yesâr el-Ensârî'dir.¹⁴⁵ Künyesi ise Ebû Sa'îd'dir. Hürriyetine nasıl ve ne zaman kavuştuğu bilinmemektedir.

Hasan-ı Basrî 120 kadar sahâbî ile görüşme imkânı buldu.¹⁴⁶ Hz. Ali'nin halife olmasının ardından ailesiyle birlikte Basra'ya gitti ve ömrünü burada geçirdi.¹⁴⁷ Abdullah b. Muğaffel, İmran b. Husayn, Ebû Mûsa, Ebû Bekre, Enes, Osman, Ali, İbn Ömer, İbn Abbas, Muâviye ve Cündeb el-Becelî'den de rivâlette bulundu.¹⁴⁸ Ahmed b. Hanbel de onun Abdullah ibn Muğaffel (r.a.)'den sema' ettiğini söyler.¹⁴⁹

¹³⁸ İbn Hazm, *Esmâu's-sahâbe*, s. 38; Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 140; Ömerî, *Bakiy b. Mahled el-Kurtubî*, s.86; Aşık, *Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti*, s. 119.

¹³⁹ Aydınlı, *Hadîs Tesbit Yöntemi*, s. 71.

¹⁴⁰ İbn Hacer, *Takrîb*, 1227; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 97; Subhi es-Salih, *Hadîs İlimleri ve Hadîs İstılahları*, s. 285.

¹⁴¹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VI, 105. Zehebî, *Mizân*, II, 230; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 26.

¹⁴² Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, 153, 160.

¹⁴³ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 24; Uludağ, "Hasan-ı Basrî", *DİA*, XVI, 291-93; Aydınlı, "Hasan Basrî Hayatı ve Hadîs İlmindeki Yeri", *AUIF Dergisi*, VIII, 92.

¹⁴⁴ Mizzî, Zehebî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VI, 71, 95; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 71; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 24.

¹⁴⁵ Buhârî, *et-Târîh*, II, 289; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VI, 95; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 71.

¹⁴⁶ Aydınlı, "Hasan Basrî Hayatı ve Hadîs İlmindeki Yeri", *AUIF Dergisi*, VIII, 102.

¹⁴⁷ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 24-28.

¹⁴⁸ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VI, 95; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 71; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 24.

¹⁴⁹ Aydınlı, "Hasan Basrî Hayatı ve Hadîs İlmindeki Yeri", *AUIF Dergisi*, VIII, 95-96.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den 23 rivâyette en çok rivâyette bulunan kişi olan Hasan-ı Basrî¹⁵⁰ belkide onun en önemli talebesidir.

Kaynaklarda Hasan-ı Basrî hakkında çokça irsâl ve tedlîs yaptığı bilgisi vardır. Örneğin Bezzâr onun hakkında: “Çokça irsâl ve tedlîs yapardı ve bunu da câiz görürdü” demiştir.¹⁵¹ Ali b. Medîni ise: “Bu hususda Hasan-ı Basrî çok eleştirilmiştir.”¹⁵² İfadesini kullanmıştır.

Hasan-ı Basrî, tahdis karşılığında herhangi bir ücret alan râvinin, rivâyetinin kabul edilmemesi gerektiği görüşünü savunanlardandır.¹⁵³

Hasan-ı Basrî’nin yetiştirdiği öğrenciler arasında Eyyûb es-Sahtiyânî, Katâde b. Diâme, Amr b. Ubeyd. Vâsıl b. Atâ, Abdullah b. Avn. Mâlik b. Dînâr ve Mübarek b. Fedâle bulunmaktadır. İbn Avn, Yûnus İbn Ubeydi’l-Abdî, Eban b. Sâlih, Humeyd et-Tavîl, Atâ b. es-Sâib, Simâk b. Harb, Katâde, Said el-Cüreyrî gibi zâtlar olup kendisinden rivâyette bulunmuşlardır.¹⁵⁴

Hasan-ı Basrî 88 yaşında iken h. 110/728 yılının receb ayında vefat etmiştir.¹⁵⁵

Hasan Basrî’nin eserleri: *et-Tefsîr*, *Risâle fi’l-Kader*, *Risâle fi fadli Mekke*, *el-Farâ’iz (Erba’a ve humsün ferâiz)*, *Şurûtu’l-îmân*, *el-İstiğfâru’l-munkize mine’n-nâr* ve *ez-Zühd*’dür. Ayrıca şu eserler de kendisine nisbet edilmektedir: *Kitâbu’l-aded fi’l-Ku’rân*, *Nüzûlü’l-Ku’rân*, *e1-Esmâ’ul’l-İdrisiyye*, *el-Ehâdisu’l-müteferrika*, *Âsâr-ı Hasan*, *Fetvâlar*, *Mevâ’izu’l-Hasan*, *Mektublar*, *Vasiyyetu’n-nebî li-Ebî Hureyre*, *el-Kırâ’e*, *Risâle fi’t-tekâlif* ve *Kitâbu’l-ihlâs*.¹⁵⁶

1. 3. 2. Abdullah b. Büreyde b. el-Husayb el-Eslemî el-Mervezî (ö. 105/723)

Abdullah b. Büreyde’nin künyesi Ebû Sehl’dir. Merv kadısı lakâbı ile tanınmaktadır. Kûfe’de Hz. Ömer (r.a.)’in hilafeti’nin üçüncü yılında doğmuş¹⁵⁷ ve daha sonra

¹⁵⁰ İbn Abdilberr, *el-İstî’âb*, III, 996.

¹⁵¹ İbn Hacer, *Takrîb*; 1227.

¹⁵² Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, VI, 95; Zehebî, *Tezkiretü’l-Huffâz*, I, 71; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, II, 24.

¹⁵³ Âşıkutlu, *Hadiste Ricâl Tenkidi*, s. 159.

¹⁵⁴ Uludağ, “Hasan-ı Basrî”, *DİA*, XVI, 291-93.

¹⁵⁵ Buhârî, *et-Târîh*, II, 289; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, VI, 95; Zehebî, *Siyer*, IV, 563; a.mlf., *Tezkiretü’l-Huffâz*, I, 97. İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, II, 26; a.mlf., *Takrîb*; 1227; Aydınlı, “Hasan Basrî Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri”, *AUİF Dergisi*, VIII, 93; Özek, *Hadis Ricâli*, s. 66-68.

¹⁵⁶ Uludağ, “Hasan-ı Basrî”, *DİA*, XVI, 291-93; Aydınlı, “Hasan Basrî Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri”, *AUİF Dergisi*, VIII, 102.

¹⁵⁷ Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XIV, 332; Zehebî, *Siyer*, V, 50.

Basra'ya yerleşmiştir. Tâbiûn devri büyük hadis âlimlerindendir. Üçüncü tabakadan sika bir râvidir.¹⁵⁸ Zehebî onun için hâfiz imâm ve şeyh tabirlerini kullanmıştır.¹⁵⁹

Babası Büreyde b. el-Husayb, İbn Abbas, İbn Ömer, Abdullah b. Amr, İbn Mesud, Abdullah b. Muğaffel, Ebû Musa el-Eşarî, Ebû Hureyre, Hz Âişe, Semure b. Cündeb, 'Imran b. Hüseyin, Muâviye, Muğîre b. Şu'be gibi zâtlardan rivâyette bulunmuştur.

Abdullah b. Büreyde'den iki oğlu (Sahr ve Sehl), Beşîr b. el-Muhâcir, Sehl b. Kesîr el-Kevsec, Sevâb b. 'Utbe, Hüseyin b. Zekvân, Sa'îd el-Cüeyrî, Sa'd b. 'Ubeyde, Abdullah b. Atâ el-Mekkî, Ebû Taybe Abdullah b. Müslim el-Mervezî, Osman b. Ğıyâs, Ali b. Süveyd b. Mencûf, Katâde, Kehmes b. Hasan ve Velîd b. Sa'lebe gibi zâtlar rivâyette bulunmuştur.¹⁶⁰

Abdullah b. Büreyde, Abdullah b. Muğaffel'den 8 hadîs rivâyet etmiştir. Hasan Basrî'den sonra Abdullah b. Muğaffel'den en çok hadis rivâyet eden râvidir.

İshak b. Mansûr, Yahya b. Ma'în, İclî ve Ebû Hâtim O'nun sika olduğunu söylemişlerdir.¹⁶¹

Ahmed b. Hanbel, "Za'findan dolayı bir çokları ondan rivâyet etmemiştir" demiştir.¹⁶²

Abdullah b. Büreyde, Esed b. Abdullah'ın valiliği zamanında kadı iken vefat etmiştir.¹⁶³

İbn Hibbân, "Abdullah b. Büreyde ve kardeşi Süleymân, Ömer b. Hattâb (r.a.)'ın hilafetinin üçüncü yılı olan h.15'te doğdu. Kardeşi Süleyman b. Büreyde de ikizi idi. Süleyman b. Büreyde Merv'de kadı iken h. 105'te vefat etti ve onun yerine geçen Abdullah da h.115'te vefat etti. Böylece Abdullah'ın ömrü yüz sene olmuştur. İkisinin aynı zamanda vefat ettiğini söyleyenler olmuşsa da doğru değildir." demiştir.¹⁶⁴

İbn Seyyâr el-Mervezî de. "Abdullah b. Büreyde Merv'in köylerinden bir köyde vefat etmiştir. Kardeşi de O'nun yanibaşındadır ve kardeşi O'ndan on sene önce vefat etmiştir." demiştir.

¹⁵⁸ İbn Hacer, *Takrîb*; 3227.

¹⁵⁹ Zehebî, *Siyer*, V, 50.

¹⁶⁰ Buhârî, *et-Târîh*, V, 51; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 16; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIV, 328; Zehebî, *Siyer*, V, 50; a.mlf., *Tezkiretü'l-Huffâz*, I, 97; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 421; a.mlf., *Takrîb*; 3227.

¹⁶¹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIV, 331; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 422.

¹⁶² İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 422.

¹⁶³ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIV, 331.

¹⁶⁴ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIV, 332; Zehebî, *Siyer*, V, 52; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 422.

İbn Hacer ise, Abdullah b. Büreyde'nin h. 105 yılında vefat ettiği görüşünü kabul etmektedir.¹⁶⁵

1. 3. 3. Sa'îd b. Cübeyr b. Hişâm el-Esedî el-Vâbilî (ö. 95/713)

Sa'îd b. Cübeyr'in künyesi Ebû Muhammed'dir. Ebû Abdullah el-Kûfî de denir. Kureyş kabilesinin Huzeymeoğulları kolundan olup, Hârisoğullarının azadlısıdır.¹⁶⁶ Habeş asıllı siyâhî bir kişidir.¹⁶⁷ Tercih edilen görüşe göre h. 45/665 yılında¹⁶⁸ Mekke'de doğmuştur. Hayatının en verimli yılları Kûfe'de geçtiği için Kûfî denmiştir.¹⁶⁹ Üçüncü tabakadan sika, sebt ve fakîh, âbid ve verâ sahibi bir râvidir.¹⁷⁰ İbn-i Abbâs'ın en meşhur talebelerinden olan ve ilk tefsir kitabını te'lif ettiği söylenen Sa'îd b. Cübeyr, tâbiî alimlerin önde gelen simâlarından¹⁷¹ *Taberî Tefsîri*'ndeki İbn Abbâs rivâyetlerinin çoğu onun tarafından nakledilmiştir.¹⁷²

Sa'îd b. Cübeyr, İbn Abbâs, İbn ez-Zübeyr, İbn Ömer, Ebû Mesud, Enes, Ebû Hureyre,¹⁷³ Abdullah b. Muğaffel, İbn Ma'kil, Adiy b. Hâtem, el-Ensârî, Ebû Sa'id el-Hudrî, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, ed-Dahhâk, Enes, Âişe, Ebû Abdurrahman es-Sülemî gibi zâtlardan rivâyette bulunmuştur. Abdullah b. Muğaffel'den 3 hadîs rivayet etmiştir.

Sa'îd b. Cübeyr'den iki oğlu (Abdümelik ve Abdullah), Ya'lâ b. Hakîm, Ya'lâ b. Müslim, Ebû İshak es-Sebîî, Ebû'z-Zübeyr el-Mekkî, Âdem b. Süleyman, Hakem b. Uteybe, Husayn b. Abdurrahman, Sâbit b. Aclân, Simâk b. Harb, A'meş, Atâ b. Sâib gibi zâtlar rivâyette bulunmuşlardır.¹⁷⁴

Ebû Ubeyde el-Âcurî, "Ben Ebû Davud'a Sa'îd b. Cübeyr, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den hadis işitmiş midir? diye sordum da 'Hayır o (haber) mürseldir.' diye cevap verdi."¹⁷⁵ demiştir.

¹⁶⁵ İbn Hacer, *Takrîb*; 3227.

¹⁶⁶ Buhârî, *et-Târîh*, III, 461; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 275; İbn Hallikân, *Vefayâtü'l-a'yân*, II, 371; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, X, 358; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 93.

¹⁶⁷ İbn Hallikân, *Vefayât-ü'l-a'yân*, II, 371; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 93; Efendioğlu, "Sa'id b. Cübeyr", *DİA*, XXXV, 552; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 625.

¹⁶⁸ Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 93.

¹⁶⁹ Efendioğlu, "Sa'id b. Cübeyr", *DİA*, XXXV, 552.

¹⁷⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 275; İbn Hacer, *Takrîb*; 2278.

¹⁷¹ Cerrahoğlu, *Tefsir Târîhi*, I, 130.

¹⁷² Cerrahoğlu, *Tefsir Târîhi*, I, 134.

¹⁷³ Buhârî, *et-Târîh*, III,461.

¹⁷⁴ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, X, 358; Zehebî, *Siyer*, IV, 322; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 422.

¹⁷⁵ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVI, 173.

O'nun mürselleri hakkında Yahya b. Saîd şöyle derdi: Saîd b. Cübeyr'in mürselleri benim nazarımda Atâ ve Mücâhidin mürsellerinden daha üstündür.¹⁷⁶ O, Mücâhid ve Tavustan daha âlim idi.¹⁷⁷

Kûfeliler, Abdullah b. Abbâs'a bir meselede fetva sormaya geldiklerinde, onlara "Sizin aranızda İbn Ümmü'd-Dehmâ (yani Sa'îd b. Cübeyr) yok mu?" derdi.¹⁷⁸

İbni Hibbân *Kitâbü's-Sikât*'ında, "O, fakîh, çok ibâdet eden, fazileti çok olan, vera' ve takva sahibi birisiydi."¹⁷⁹ demiştir.

Haccâc tarafından h. 95/713 senesinde Vâsıt'ta şehîd edildi.¹⁸⁰ O, öldüğü zaman 49 yaşında idi.¹⁸¹ Sa'îd b. Cübeyr, ölmeden evvel Haccâc hakkında "Allah'ım benden sonra onu kimseye musallat etme, kimseyi öldüremesin." diye dua etmiş ve Haccâc da ondan bir kaç gün (on beş) veya üç ay¹⁸² sonra ölmüştür.¹⁸³

1. 3. 4. Muâviye b. Kurra b. İyâs b. Hilâl el-Müzenî (ö. 113/731)

Muâviye b. Kurra'nın künyesi Ebû İyâs el-Basrî'dir.¹⁸⁴ Doğumu h. 37'dir.¹⁸⁵ Üçüncü tabakadan sika bir râvidir.¹⁸⁶ Zîra Yahya b. Ma'în, İclî, İbn İshâk, Nesâî ve Ebû Hâtim gibi zatlar kendisine "sika" demişlerdir. İbn Hibbân da *es-Sikât*'ında zikretmiştir.¹⁸⁷ Zehebî ise "imâm", "âlim", ve "sebt" ifadelerini kullanmıştır.¹⁸⁸

Muâviye b. Kurra kendi babası Kurra b. İyâs, İbn Abbâs, İbn Muğaffel, Ma'kil b. Yesâr el-Müzenî ve Ebû Eyyûb el-Ensârî,¹⁸⁹ Ali b. Ebî Tâlib, İbn Ömer, Ebû Hureyre, Âiz b.

¹⁷⁶ Subhi es-Salih, *Hadîs İlimleri ve Hadîs İstılahları*, s. 311.

¹⁷⁷ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 626.

¹⁷⁸ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, X, 364; Zehebî, *Siyer*, IV, 325; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 625; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 93; Özek, *Hadîs Ricâli*, 73-74.

¹⁷⁹ İbn Hallikân, *Vefayât-ü'l-a'yân*, II, 372; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 626; Özek, *Hadîs Ricâli*, 73-74.

¹⁸⁰ Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 93.

¹⁸¹ Buhârî, *et-Târih*, III, 461.

¹⁸² İbn Hallikân, *Vefayât-ü'l-a'yân*, II, 374.

¹⁸³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 276; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, X, 364; Zehebî, *Siyer*, IV, 332; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 625; Cerrahoğlu, *Tefsir Târihi*, I, 131, 32; Subhi es-Salih, *Hadîs İlimleri ve Hadîs İstılahları*, s. 311; Özek, *Hadîs Ricâli*, 73-74.

¹⁸⁴ İbn Ebi Hâtim, *Cerh ve Ta'dil*, VIII, 378; İbn Hibbân, *es-Sikât*, 5, 412; Zehebî, *el-Kâşif*, II, 277.

¹⁸⁵ Zehebî, *Siyer*, V, 155.

¹⁸⁶ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIII, 210; İbn Hacer, *Takrîb*; 6769.

¹⁸⁷ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIII, 212; Zehebî, *Siyer*, V, 153; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VI, 338.

¹⁸⁸ Zehebî, *Siyer*, V, 153.

¹⁸⁹ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VI, 338.

Amr el-Müzenî, Hasan b. Ali, Enes b. Mâlik ve Sa'îd el-Hudrî gibi zatlardan rivâyette bulunmuş;¹⁹⁰ Abdullah b. Muğaffel'den ise 5 hadîs rivâyet etmiştir.

Muâviye b. Kurra'dan oğlu İyâs, torunu Müstenîr b. Ahdar b. Muâviye, Hazm b. Ebî Hazm, Halid b. Eyyûb, Zeyd el-Amâ, Urve b. Abdullah, Sâbit el-Bünânî, Bistâm b. Müslim, Simâk b. Harb, Kurra b. Hâlîd, Mansûr b. Zâzân, Halid b. Ebî Kerîme, Halid b. Meysere, Ebû Avâne ve Şu'be gibi zatlar rivâyette bulunmuştur.¹⁹¹

Muâviye b. Kurra yirmi beşi Müzeyne'li olmak üzere bir çok sahabî ile görüşüğünü söylemiştir.¹⁹²

İbn Hibbân'ın bildirdiğine göre hicrî 113'te vefat etmiştir.¹⁹³ Yahya b. Ma'în'in bildirdiğine göre de, vefat ettiğinde yetmiş altı yaşında idi.¹⁹⁴

1. 3. 5. Diğer Râvileri

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den hadis rivâyet edenler bu dört kişiden ibâret değildir. Biz bunların dışında kalan ve rivâyetleri çalışmamızda yer alan diğer râvileri şöylece sıralayabiliriz:

1. Humejd b. Hilâl b. Hubeyre el-Adevî (ö. ?)¹⁹⁵
2. Mutarrif b. Abdullah b. eş-Şihhîr el-Haraşî el-Âmirî (ö. 95/714)¹⁹⁶
3. Fudayl b. Zeyd er-Rakkâşî el-Basrî (ö. ?)¹⁹⁷
4. Ebû Ne'âme Kays b. Abâye el-Hanefî (ö. 114/732)¹⁹⁸
5. İbn Abdullah b. Muğaffel Yezîd b. Abdullah (ö. ?)¹⁹⁹

¹⁹⁰ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIII, 211; Zehebî, *Siyer*, V, 153.

¹⁹¹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIII, 212; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VI, 338.

¹⁹² Buhârî, *et-Târîh*, VII, 330; İbn Ebi Hâtim, *Cerh ve Ta'dîl*, VIII, 378; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIII, 213.

¹⁹³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, 5, 412; Zehebî, *el-Kâşif*, I, 287.

¹⁹⁴ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIII, 217; Zehebî, *Siyer*, V, 155; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VI, 339.

¹⁹⁵ Buhârî, *et-Târîh*, II, 346; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 147; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VII, 403; Zehebî, *Siyer*, V, 309; a. mlf., *Mizân*, II, 391; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 233; a.mlf., *Takrîb*, 1563.

¹⁹⁶ Buhârî, *et-Târîh*, VII, 396; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 429; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXVIII, 67; Zehebî, *Siyer*, IV, 197; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VI, 298; a.mlf., *Takrîb*, 6706.

¹⁹⁷ Buhârî, *et-Târîh*, VII, 119; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 72.

¹⁹⁸ Buhârî, *et-Târîh*, VII, 156; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 316; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIV, 70; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, V, 371; a.mlf., *Takrîb*, 5583.

¹⁹⁹ Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXIV, 458.

6. Abdurrahman b. Ziyâd b. En'um (ö. 156/773)²⁰⁰
7. Abdurrahman b. Abdullah (ö. ?)²⁰¹
8. Abîde b. Ebî Râita et-Temîmî el-Mucâşeî el-Kûfî el-Hazzâ' (ö. ?)²⁰²
9. Atâ b. Sâib b. Mâlik es-Sekafî el-Kûfî (ö. 136/753)²⁰³
10. Câbir b. Amr er-Râsibî el-Basrî (ö. ?)²⁰⁴
11. Ebul Âliye Rufey' b. Mihrân el-Basrî (ö. 90/709)²⁰⁵
12. Sâbit b. Eslem el-Bünânî (ö. 127/745)²⁰⁶
13. Ukbe b. Suhbân el-Haddânî (ö. 82/701)²⁰⁷

Bizim çalışmamızın çerçevesi içerisinde bulunan rivâyetlerde yer almamakla beraber Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivâyette bulunmuş olan diğer râviler de şunlardır: Sâbit b. Ubeyd el-Ensârî²⁰⁸, Ukbe b. Abdulğafir²⁰⁹, Ömer b. Ebî Süheym el-Behzî.²¹⁰

Şunu da belirtelim ki, hadîslerin senedleri içinde yer alan bütün râviler hakkında, çalışmamızın ikinci bölümünde tahkîk esnasında ayrı ayrı bilgi verilmiştir.

²⁰⁰ Buhârî, *et-Târîh*, V, 283; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, V, 234; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 102; Zehebî, *Siyer*, VI, 411; Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 42; a.mlf., *Takrîb*; 3862.

²⁰¹ Buhârî, *et-Târîh*, V, 317; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, V, 257; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 89; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 248; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 84; a.mlf., *Takrîb*, 3930.

²⁰² Buhârî, *et-Târîh*, VI, 84; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, VI, 91; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 162; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XIX, 262; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 380; a.mlf., *Takrîb*, 4409.

²⁰³ Buhârî, *et-Târîh*, VI, 465; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, VI, 332; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 251; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XX, 86; Zehebî, *Siyer*, VI, 110; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 491; a.mlf., *Takrîb*; 4592.

²⁰⁴ Buhârî, *et-Târîh*, II, 209; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, II, 495; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IV, 456; Zehebî, *el-Kâşif*, I, 287; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I, 522; a.mlf., *Takrîb*; 873.

²⁰⁵ Buhârî, *et-Târîh*, III, 326; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, III, 510; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IX, 214; Zehebî, *Siyer*, IV, 207; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 442; a.mlf., *Takrîb*; 1953.

²⁰⁶ Buhârî, *et-Târîh*, II, 159; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 89; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IV, 342; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I, 487; a.mlf., *Takrîb*, 810.

²⁰⁷ Buhârî, *et-Târîh*, VI, 431; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, VI, 312; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 225; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XX, 200; Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 527; a.mlf., *Takrîb*; 4640.

²⁰⁸ Buhârî, *et-Târîh*, II, 166; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, II, 454; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IV, 362; Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I, 493; a.mlf., *Takrîb*; 821.

²⁰⁹ Buhârî, *et-Târîh*, VI, 432; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, VI, 313; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 224; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XX, 209; Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 530; a.mlf., *Takrîb*; 4644.

²¹⁰ Buhârî, *et-Târîh*, VI, 163; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, VI, 114; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 150; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXI, 354; Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 714; a.mlf., *Takrîb*; 4901.

BÖLÜM 2: ABDULLAH b. MUĞAFFEL'İN RİVÂYETLERİ

2. 1. Abdullah b. Muğaffel'in Rivâyetlerinin Tahrîci ve Tahkîki

2. 1. 1. Birinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ²¹¹ حَدَّثَنِي أَبِي²¹² ثنا إِسْمَاعِيلُ²¹³ قَالَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ إِسَابِ بْنِ الْحُرَيْرِيِّ²¹⁴ عَنْ قَيْسِ بْنِ عَبَّائَةَ²¹⁵ عَنِ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ²¹⁶ قَالَ²¹⁷ سَمِعَنِي أَبِي وَأَنَا²¹⁸ أَقُولُ { بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ } فَقَالَ أَبِي بُيِّ²¹⁹ إِنَّاكَ²²⁰ قَالَ وَمَ أَرَأَى أَحَدًا مِنْ

1. RİVÂYET TAHRİC: Ahmed b. Hanbel, IV, 85; İbn Mâce, “İkâmetu’s-salât”, 4; Tirmizi, “Salât”, 180; Nesâî, “İftitah”, 22.

TAHKİK:

Sened:

²¹¹ **Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. Hilâl b. Esed eş-Şeybânî (ö. 290/903):** Künyesi, Ebû Abdurrahman el-Bağdâdîdir. Onikinci tabakadan sika, sebt ve sadûk olarak tavsif edilen Abdullah, İmam Ahmed b. Hanbel’in oğludur ve babasının “*Müsned*” adlı eserinin râvisidir. Hocaları: Babası, Ahmed b. Hanbel, İbrahim b. el-Haccâc es-Sâmî, Ahmed b. Menî‘ el-Beğavî, Ebû İbrahim İsmail b. İbrahim b. İsmail et-Tercümânî, Hasan b. Hammad, el-Hakem b. Musa, Davûd b. Reşid. Talebeleri: Nesâî, Ebû Bekr b. Ziyâd, Ahmed b. Kamil, Ebû Bekr en-Necâd, el-Mehâmîlî, Ebû Kâsım el-Beğavî. (İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 7; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XIV, 285; Zehebî, *Siyer*, XIII, 516; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 408; a.mlf., *Takrîb*; 3205.)

²¹² **Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Merzevî el-Bağdâdî (ö. 241/855):** Meşhur muhaddis, “*Müsned*” adlı eserin müellifidir. Künyesi Ebû Abdillâh’tır. Kendisi hakkında sika, sebt, sadûk, kesîru’l-hadîs gibi birçok ta’dil ifadesi kullanılmıştır. Hocaları: İsmail b. Uleyye, Süfyân b. Uyeyne, Yahya b. Sa’îd el-Kattân, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, eş-Şâf’î. Talebeleri: Buhârî, Müslim, Ebû Davud, İbn Mâce, Yezîd b. Harun, Abdurrezzak, eş-Şâf’î. (Buhârî, *et-Târîh*, II, 5; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 7; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 18; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, I, 437; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, I, 70.)

²¹³ **İsmâîl b. İbrâhîm b. Miksem el-Esedî (ö. 194/810):** İbn Uleyye olarak meşhurdur. Sekizinci tabakadan olup, sika ve hâfız bir râvidir. Hocaları: Abdulaziz b. Suheyb, Süleyman et-Teymî, Humeyd et-Tavîl, Âsım el-Ahvel, Ma’mer, Sa’îd b. İyâs el-Cürîrî vb. Talebeleri: Şu’be, İbn Cüreyc, Hammad b. Zeyd, İbrahim b. Tahmân, Şâfîî, Ahmed b. Hanbel (Buhârî, *et-Târîh*, I, 342; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, III, 23; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, I, 261; a.mlf., *Takrîb*, 416.)

²¹⁴ **Said b. İyâs el-Cüreyrî el-Basrî (ö. 144/761):** Künyesi Ebu Mesûd’dur. Beşinci tabakadan sika bir râvidir. Ancak vefatından üç yıl evvel ihtilata maruz kaldığı kaynaklarda zikredilmektedir. Hocaları: Ebu’t-Tufeyl, Ebu Osman en-Nehdî, Ebu Nadra el-Abdî, Hayyan b. Umeyr, Sümame b. Harb el-Kuşeyrî. Talebeleri: İbn Uleyye, Ebu Kudâme, el-Hammâd, Süfyân es-Sevrî, Ş’ube b. Haccâc, Abdullah b. el-Mübârek, M’amer, Abdolvâris b. Ziyâd ve Yezîd b. Harun (Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, X, 338; Zehebî, *Siyer*, VI, 153; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, II, 619, 2680; a.mlf., *Takrîb*, 2273.)

²¹⁵ **Kays b. Abâye (ö. 114/732):** Üçüncü tabakadan sika bir râvidir. Künyesi Ebû Ne’âme’dır. Hocaları: İbn Abbas, Enes b. Mâlik, Abdullah b. Muğaffel ve oğlu ile Sa’d b. Ebî Vakkâs’ın oğlu. Talebeleri: Saîd el-Cüreyrî, Ziyâd b. Mihrâk, Eyyûb es-Sahtiyânî (Buhârî, *et-Târîh*, VII, 156; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 316; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXIV, 70; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, V, 371; a.mlf., *Takrîb*, 5583.)

²¹⁶ **İbn Abdullah b. Muğaffel Yezîd b. Abdullah (ö. ?):** Ahmed b. Hanbel *Müsned*’inde ismini “Yezîd” diye zikreder. Babası Abdullah b. Muğaffel’den incelediğimiz bu hadîsi rivayet etmiştir. Râvinin bu rivayeti Tirmizî, Nesâî, ve İbn Mâce’de geçmektedir. Talebeleri: Ebû Neâme el-Hanefî. (Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXXIV, 458.)

Metin:

²¹⁷ İbn Mâce’de buradan itibaren و فلما رأيت رجلاً أشد عليه في الإسلام خدساً منه فسمعتني وأنا أقرأ ifadesiyle devam etmektedir. Nesâî’de ise بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ şeklinde devam etmektedir.

²¹⁸ Tirmizî’de burası في الصلاة ilavesiyledir.

²¹⁹ Tirmizî’de burası مُحَدَّثُ ilavesiyledir.

²²⁰ İbn Mâce ve Tirmizî’de burada والحَدَسَ ilavesi vardır.

أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أْبْعَضَ إِلَيْهِ حَدَّثًا²²¹ فِي الْإِسْلَامِ²²² مِنْهُ فَإِنِّي²²³ قَدْ²²⁴ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمَعَ عُثْمَانَ²²⁵ فَلَمْ أَسْمَعْ²²⁶ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقُولُهَا فَلَا تُقَالُ إِذَا أَنْتَ²²⁷ قَرَأْتَ فَقُلْ { الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ }²²⁸

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in oğlu şöyle demiştir: “Babam beni (namazda) besmele çekerken işitti ve ‘Yavrucuğum bunu yapmaktan sakın!’ dedi. Râvi dedi ki: ‘Rasûlullah (s.a.)’ın ashabından İslâm dinine yeni bir şey sokmak (bid‘at) hususunda onun kadar kızan (ve tepki gösteren) bir başkasını görmedim’. ‘Ve ben Rasûlullah (s.a.), Ebu Bekir (r.a.), Ömer (r.a.) ve Osman (r.a.) ile beraber namaz kıldım da, onlardan hiç birini böyle yaparken (besmeleyi aşikare okurken) işitmedim, sen de bunu sesli söyleme. Öyleyse okumaya başladığında Elhamdülillahi rabbil alemin diyerek (okumaya başla)’ dedi.’”

2. 1. 2. İkinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ²²⁹ حَدَّثَنِي أَبِي²³⁰ ثنا إِسْمَاعِيلُ²³¹ قَالَ أَخْبَرَنَا يُونُسُ²³² عَنِ الْحُسَيْنِ²³³ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا²³⁴ فَاقْتُلُوا مِنْهَا²³⁵ الْأَسْوَدَ الْبَيْهِيمَ²³⁶ وَأَيُّمَا قَوْمٍ اتَّخَذُوا كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبٍ حَزَتْ أَوْ صَيْدٍ أَوْ مَاشِيَةٍ²³⁷ نَقَضُوا مِنْ أُخْرِهِمْ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطًا.

²²¹ Tirmizî’de burada " حَدَّثًا " değil, " حَدَّثْتُ " kelimesi vardır.

²²² Tirmizî’de burası " بِعْنِي " ilavesiyledir.

²²³ Tirmizî’de burada " فَإِنِّي " kelimesi yoktur.

²²⁴ Nesâî’de besmeleden buraya kadar olan kısım yoktur ve sonrası da " يَقُولُ صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ " şeklinde devam etmektedir.

²²⁵ Nesâî’de " عثمان " ifadesi yoktur ve devamında da hadîs, " فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا مِنْهُمْ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ " şeklinde bitmektedir.

²²⁶ İbn Mâce’de buradan itibaren hadisin son bölümü " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " ifadesiyle tamamlanır.

²²⁷ Tirmizî’de burada " قَرَأْتَ " kelimesi yerine " صَلَّيْتُ " kelimesi vardır.

²²⁸ Tirmizî’de burada " قَالُوا: وَيَقُولُهَا فِي نَفْسِهِ " ilavesi vardır.

2. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 85; Dârimî, “Sayd”, 3; İbn Mâce, “Sayd”, 2; Ebû Dâvûd, “Sayd”, 21; Tirmizî, “Ahkâm”, 3, 4; Nesâî, “Sayd ve Zebâih”, 10.

TAHKİK:

Sened:

²²⁹ bk 1 no’lu hadîs.

²³⁰ bk 1 no’lu hadîs.

²³¹ bk. 1 no’lu hadîs

²³² **Yûnus b. Ubeyd b. Dînâr el-Abdî (ö. 139/756):** Künyesi Ebû ‘Ubeyd el-Basrî’dir. Beşinci tabakadan sika, sebt ve fâzil bir râvidir. Hocaları: İbrahim et-Teymî, el-Hasan el-Basrî, Muhammed İbn Sîrîn. Talebeleri: Oğlu Abdullah, Şu‘be es-Sevrî ve İbn Uleyye (Buhârî, *et-Târih*, VIII, 402; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 647; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXII, 517; Zehebî, *Siyer*, VI, 288; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VII, 267; a.mlf., *Takrîb*; 7909.)

²³³ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

²³⁴ Dârimî’de " بقتلها " kelimesinden sonra " كُلُّهَا ولكن " ifadesi vardır.

²³⁵ Dârimî’de burada " كُلُّ " ifadesi vardır.

قَالَ وَكُنَّا نُؤْمِرُ أَنْ نُصَلِّيَ فِي مَرَابِضِ الْعَنَمِ وَلَا نُصَلِّيَ فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ فَإِنَّهَا خُلِقَتْ مِنَ الشَّيَاطِينِ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a)'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Eğer köpekler (yeryüzünde Allah’ı tesbih eden) diğer topluluklar gibi bir canlı topluluğu olmasaydı onların hepsini öldürmeyi emrederdim. Onlardan simsiyahını öldürün. Hangi topluluk ki eğer tarla, av veya çoban köpeği haricinde bir köpek beslerse, onlar hergün sevaplarından bir kîrât eksiltmiş olurlar.”

Râvi (Abdullah b. Muğaffel) yine dedi ki: “Biz koyunların ağıllarında namaz kılmakla emrolunduk ama develerin ahırlarında namaz kılmıyorduk. Çünkü onlar (huy olarak) şeytanlardan yaratılmışlardır.”

2. 1. 3. Üçüncü Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ²³⁸ حَدَّثَنِي أَبِي²³⁹ ثنا ابْنُ إِدْرِيسَ²⁴⁰ قَالَ سَمِعْتُ شُعْبَةَ²⁴¹ يَذْكُرُ عَنْ أَبِي إِيَّاسٍ مَعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ الْمُزَنِيِّ²⁴² عَنْ²⁴³ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَفَّلٍ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقْرَأُ²⁴⁴ يَغِي النَّبِيَّ²⁴⁵ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفَتْحِ²⁴⁶ فَلَوْلَا أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ²⁴⁷ عَلَيَّ لَحَكَيْتُ لَكُمْ قِرَاءَةَ رَسُولِ اللَّهِ

²³⁶ İbn Mâce'de "البيهم" kelimesinden sonrası "وما بقوم" şeklinde, son kısmı da "قراطان" şeklinde olup, hadîsin geri kalan kısmı yoktur. Ebû Davûd'ta "البيهم" kelimesinden sonrası yoktur. Tirmizî'de ise "بقتلها" kelimesinden sonra "كلها" ifadesi vardır. Ayrıca Tirmizî ve Dârimî'de hadîsin "البيهم" kelimesinden sonrası yoktur fakat Dârimî'de sadece "قال سعيد بن عمر: البيهم الاسود كله" ilavesi vardır.

²³⁷ Nesâî'de "ماشية" kelimesinden sonrası "فأنه من أجره كل يوم قيراط" şeklinde olup, hadîsin geri kalan kısmı yoktur.

3. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 85, V, 54; Buhârî, “Meğâzî”, 48; “Tefsir”, 48; “Fezâilü'l-Kur’ân”, 24, 30; “Tevhîd”, 50; Müslim, “Salâtü'l-Müsâfirîn”, 237, 238; Ebû Dâvûd“Vitr”, 20.

TAHKİK:

Sened:

²³⁸ bk 1 no'lu hadîs.

²³⁹ bk 1 no'lu hadîs.

²⁴⁰ **Abdullah İbn İdris b. Yezîd b. Abdurrahman b. el-Esved el-Evdî ez-Zeâfirî (ö. 192/808):** Künyesi Ebû Muhammed el-Kûfî'dir. Sekizinci tabakadan, sika, fakîh âbid bir râvidir. Hocaları: Babası İdrîs b. Yezîd, amcası Davud, ‘Ameş, Ubeydullah b. Ömer, Ebû Mâlik el-Eşcaî, Davud b. Ebî Hind, İbn Cüreyc, İbn Aclân, Hişam b. Urve, Şu'be. Tallebeleri: Mâlik b. Enes, İbn Mübârek, Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Maîn, İshak b. Râhûye, Ebû Hayseme, Ebû Saîd el-Eşec.(Buhârî, *et-Târih*, V, 97; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 59; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XIV, 293; Zehebî, *Siyer*, IX, 42; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 410; a.mlf., *Takrîb*; 3207.)

²⁴¹ **Şu'be b. el-Haccâc el-Verd el-Atekî (ö. 160/777):** Künyesi Ebû Bistâm el-Vâsîfî'dir. “Emîru'l-Mü'minîn fi'l-hadîs” şeklinde nitelenen Şu'be, özellikle Irak bölgesinde hadîs ve sünneti müdafaa eden ilk âlimlerdendir. Sika, hâfız ve mutkin olarak da nitelenmiştir. Hocaları: Muâviye b. Kurra, el-Hakem, Seleme b. Küheyl, Humeyd et-Tavîl, Davud b. Yezîd el-Ezdî, Saîd el-Makburî, Süfyân es-Sevrî, Süleyman et-Teymî, Muâviye b. Kurra el-Müzenî. Talebeleri: Eyyûb, el-'Ameş, Süfyân es-Sevrî, Yahya el-Kattân, İbn Mehdî, İbn el-Mübârek, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Uleyye, İbn İdrîs.(Buhârî, *et-Târih*, IV, 244 Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XII, 479; Zehebî, *Siyer*, VII, 202; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 164; a.mlf., *Takrîb*; 2790.)

²⁴² “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَرَأَ سُورَةَ الْفَتْحِ قَالَ لَوْلَا أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ عَلَيَّ لَحَكَيْتُ لَكُمْ مَا قَالَ عَبْدُ اللَّهِ يَعْني ابْنُ مُعَقَّلٍ كَيْفَ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و قَالَ بَهْزٌ وَعُنْدَرٌ قَالَ فَرَجَعَ فِيهَا.

Muâviye b. Kurra el-Müzenî, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in şöyle dediğini rivâyet etti: “Onu yani Rasûlullah (s.a.)’ı fetih günü (Kur’an) okurken işittim, eğer insanlar başıma toplanacak olmasalardı Rasûlullah (s.a.)’ın kıraatını size anlattırdım.” Râvi (Muâviye) dedi ki: “Fetih Suresi’ni okudu, eğer insanlar başıma toplanacak olmasalardı Abdullah’ın yani İbn Muğaffel (r.a.)’in Rasûlullah (s.a.)’ın kıraatının nasıl olduğunu söylediğini size anlattırdım.” Behz ve Gunder İbn Muğaffel (r.a.)’in (Rasûlullâh (s.a.)’ın okuyuşunu hikaye ederken) kıraati esnasında terci’ yaptığını söyledi.²⁴⁸

2. 1. 4. Dördüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ ²⁴⁹ قَالَ تَنَا أَبُو ²⁵⁰ قَالَ تَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ ²⁵¹ قَالَ تَنَا كَثْمَسٌ ²⁵² قَالَ تَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُرَيْدَةَ ²⁵³ عَنِ ابْنِ مُعَقَّلٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ ²⁵⁴ لِمَنْ شَاءَ.

Metin:

²⁴³ Buhârî, “Meğâzî”, 48; “Fezâilü’l-Kur’ân”, 24, 30’da burası "سمعتُ عبد الله بن مغل يقول" ifadesiyledir.

²⁴⁴ Buhârî, “Tefsir”, 48’de "سمعتُه يقول" ifadesi yokken, "قرأ النبي" ifadesi vardır.

²⁴⁵ Buhârî, “Meğâzî”, 48; “Fezâilü’l-Kur’ân”, 24; “Tevhîd”, 50 ve Ebû Dâvûd’ta burası "قال سمعته يقرأ يعني" ifadesidir. "رأيت النبي" şeklindeki "رأيت رسول الله" yerine "رأيت النبي" ifadesidir.

²⁴⁶ Buhârî, “Meğâzî”, 48’de burada "يوم يقرأ سورة الفتح يُرَجَعُ" ifadesi, "Tefsir", 48’de "يوم يقرأ سورة الفتح مكة على ناقته وهو يقرأ سورة الفتح يُرَجَعُ" ifadesi, "Fezâilü’l-Kur’ân", ifadesi, "فتح مكة سورة الفتح فرجع فيها قال معاوية: لو شئت أن أحكي لكم قراءة النبي (ص) لفلعتُ"

"يقرأ وهو على ناقه أو جملة وهي" ifadesi, "Fezâilü’l-Kur’ân", 30’da "يوم الفتح مكة وهو يقرأ على راحلته سورة الفتح" ifadesi, "علي ناقه له يقرأ سورة الفتح أو من سورة الفتح قال: "Tevhîd", 50’de "مسير به أو من سورة الفتح قراءة لينة يقرأ وهو يُرَجَعُ" ifadesi, Ebû Dâvûd’ta "وهو على ناقه يقرأ سورة الفتح وهو يُرَجَعُ" ifadesi, Müslim’de ise "عام الفتح في" ifadesi vardır.

²⁴⁷ Buhârî, “Meğâzî”, 48’de hadîs "حَوَّلِي لِرَجْعَتِكَ مَا رَجَعْتَ" ifadesi ile bitmektedir.

²⁴⁸ Terci’ Kur’an okurken sesi yükselterek dalgalandırmak demektir. Râvi de hadîsi rivâyet ederken Rasûlullah (s.a.)’ın nasıl yaptığını sesli bir şekilde göstermiştir.

4. RİVÂYET TAHRİCİ:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86; Buhârî, “Ezân”, 14, 16; Müslim, “Salâtü’l-Müsafirîn”, 304; İbn Mâce, “İkâmetü’s-Salât”, 110; Ebu Dâvud, “Tetavvu”, 11; Tirmizî, “Salât”, 136; Nesâî, “Ezân”, 39.

TAHKİK:

Sened:

²⁴⁹ bk 1 no’lu hadîs.

²⁵⁰ bk 1 no’lu hadîs.

²⁵¹ **Yahya b. Saîd b. Ferrûh b. el-Kattân et-Temîmî (ö. 198/814):** Künyesi Ebû Saîd’dir. Dokuzuncu tabakanın büyüklerinden sika, mütakîn, hâfız, imâm bir râvidir. Hocaları: Hişâm b. Urve, Humeyd, el-‘Ameş, İbn Cüreyc, Mâlik, İbn Aclân, Şu’be, Süfyân es-Sevrî, Gurra b. Hâlid, Yezîd b. Keysân, Kehmes b. Hasan. Talebeleri: Oğlu Muhammed b. Yahya, Ali b. el-Medîni, Yahya b. Maîn, Ebû Hayseme, Bundâr, Ahmed. (Buhârî, *et-Târih*, VIII, 276; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 611; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXI, 329; Zehebî, *Siyer*, IX, 175; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VII, 44; a.mlf., *Takrib*; 7557.)

²⁵² **Kehmes b. el-Hasan et-Temîmî (ö. 149/766):** Künyesi Ebu’l-Hasan el-Basrî’dir. Beşinci tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Ebu’t-Tufeyl, Abdullah b. Bureyde, Yezîd b. Abdullah b. eş-Şihhîr, Seyyâr b. Manzûr, Ebû Nadra el-Abdî. Talebeleri: Oğlu Avn, Yahya b. Said el-Kattân, İbnü’l-Mübârek, Vekî’,

İbn Muğaffel (r.a.) Rasûlullah (s.a.)'ın şöyle dediğini nakletti: “Her ezan ile kâmet arasında dileyenler için (nafile) namaz vardır.”

2. 1. 5. Beşinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ²⁵⁵ حَدَّثَنِي أَبِي²⁵⁶ ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ²⁵⁷ وَبَهْزٌ²⁵⁸ قَالَا ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ²⁵⁹ قَالَ ثنا حَمِيدُ بْنُ هَلَالٍ²⁶⁰ قَالَ ثنا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَقَّلٍ قَالَ قَالَ²⁶¹ ذِي جِرَابٍ²⁶² مِنْ²⁶³ شَحْمٍ يَوْمَ خَيْبَرٍ²⁶⁴ قَالَ²⁶⁵ فَالْتَرَمْتُهُ فُلْتُ لَا أُعْطِي²⁶⁶ أَحَدًا مِنْهُ²⁶⁷ شَيْئًا²⁶⁸ قَالَ فَالْتَفَمْتُ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَسَمَّمُ²⁶⁹ قَالَ²⁷⁰ بَهْزٌ إِلَيَّ.

Câfer b. Süleyman, Yezîd b. Harun. (Buhârî, *et-Târîh*, VII, 239; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 358; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIV, 232; Zehebî, *Siyer*, VI, 316; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, V, 420; a.mlf., *Takrîb*; 5670.)

²⁵³ “Meşhur râvideleri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

²⁵⁴ Buhârî, Nesâî ve İbn Mâce'de buraya kadar olan kısım üç defa; Müslim'de birinde üç, diğerinde dört defa; Ebû Dâvud'ta ise iki defa tekrar edilmiştir.

5. RİVÂYET TAHRİCİ:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86; Dârimî, “Siyer”, 57; Buhârî, “Fazâilü'l-Humus”, 20; “Meğazi”, 38; “Zebâih ve's-Sayd”, 22; Müslim, “Cihâd ve's-Siyer”, 72,73; Ebû Dâvud“Cihâd”, 127; Nesâî, “Dahâyâ”, 38.

TAHKİK:

Sened:

²⁵⁵ bk 1 no'lu hadîs.

²⁵⁶ bk 1 no'lu hadîs.

²⁵⁷ bk 4 no'lu hadîs.

²⁵⁸ **Behz b. Esed el-Ammî (ö. 197/813):** Künyesi Ebu'l-Esved el-Basrî'dir. Dokuzuncu tabakadan sika ve sebt bir râvidir. Hocaları: Şu'be, Hammad b. Seleme, Süleyman b. el-Muğîre, Harun b. Musa en-Nahvî, Yezîd b. İbrahim Et-Tüsterî. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, Bündâr, Yakub ed-Devrakî, Ebu Bekir b. Hallâd, Abdullah b. Hâşim. (Buhârî, *et-Târîh*, II, 143; İbn Hibbân, *es-Sikât*, 8, 155; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IV, 257; Zehebî, *Siyer*, IX, 192; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I, 467; a.mlf., *Takrîb*, 771.)

²⁵⁹ **Süleyman b. Muğîre el-Kaysî (ö. 165/782):** Künyesi Ebû Saîd el-Basrî'dir. Yedinci tabakadan sika ve sebt bir râvidir. Hocaları: Babası Muğîre el-Kaysî, Sâbit el-Bunânî, Humeyd b. Hilâl, el-Hasanel el-Basrî, İbn Sîrîn, el-Cerîr, Ebû Mûsâ el-Hilâl. Talebeleri: es-Sevrî, Şu'be, Behz b. Esed, Ebû Usâme, Ebû Dâvud, İbn Mehdî, İbn Mübârek, Yezîd b. Hârûn, Meslane b.İbrâhîm, Ebû Nuaym. (Buhârî, *et-Târîh*, IV, 38; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 390; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XII, 69; Zehebî, *Siyer*, VII, 415; a.mlf., *Tezkiretu'l-Huffâz*, I, 220; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 55; a.mlf., *Takrîb*, 2612.)

²⁶⁰ **Humeyd b. Hilâl b. Hubeyre el-Adevî (ö. ?):** Künyesi Ebû Nasr el-Basrî'dir. Tâbiînin seçkinlerinden ve üçüncü tabakadan sika bir râvidir. Muhammed b.Sa'd, Halid b. Abdullah'ın Irak'a vali olduğu sırada vefat ettiğini söyler. Hocaları: Abdullah b. Muğaffel, Abdurrahman b. Semure, Enes b. Mâlik, Hişâm b. Âmir el-Ensârî, Ebû Katâde el-Adevî, Halid b.Umeyr. Talebeleri: Eyyub es-Sahtiyânî, Asım el-Ahvel, Hubeyb b. Şehîd, Katâde, Yunus b. Ubeyd, Ebû Âmir el-Hazzâz, Şu'be. (Buhârî, *et-Târîh*, II, 346; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 147; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VII, 403; Zehebî, *Siyer*, V, 309; a. mlf. *Mizân*, II, 391; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 233; a.mlf., *Takrîb*, 1563.)

Metin:

²⁶¹ Buhârî “Fazâilü'l-Humus”, 20, “Meğazi”, 38 ve “Zebâih ve's-Sayd”, 22'de hadis sonuna kadar şöyledir: "كنا محاصرين قصرَ خَيْبَرَ فَرَمَى إِنْسَانٌ بِجِرَابٍ فِيهِ شَحْمٌ فَزَوْتُ لِأَخْذِهِ فَالْتَفَمْتُ إِذَا النَّبِيُّ (ص) فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ"

“Meğazi”, 38'de en sondaki "منه" ifadesi yoktur.

²⁶² Müslim “Cihâd ve's-Siyer”, 72'de bu kısım " أَصْبَبْتُ جِرَابًا " ve “Cihâd ve's-Siyer”, 73'de ise "رُمِيَ إِلَيْنَا" şeklindedir.

²⁶³ Müslim “Cihâd ve's-Siyer”, 72'de bu kısımda " مِنْ " lafzı yerine "فيه طعامٌ" ilavesi vardır.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre dedi ki: “Hayber günü içinde iç yağı olan bir tulum yukarıdan sarkıtıldı (veya aşağıya atıldı). Onu aldım ve ondan hiç kimseye birşey vermeyeceğim, dedim. Sonra dönüp baktım ki birde ne göreyim, Allah Rasûlü (s.a.) gülümsüyor.” Behz’in (rivâyetinde ise) bana (tebessüm ediyordu).

2. 1. 6. Altıncı Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ²⁷¹ حَدَّثَنِي أَبِي ²⁷² ثنا يَحْيَى ²⁷³ عَنْ شُعْبَةَ ²⁷⁴ قَالَ ثنا أَبُو التَّيَّاحِ ²⁷⁵ عَنْ مُطَرِّفٍ ²⁷⁶ عَنْ ابْنِ مُعَمَّلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ²⁷⁷ أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ ثُمَّ قَالَ مَا هُمْ وَلَهَا ²⁷⁸ فَرَحَّصَ فِي كَلْبِ الصَّيِّدِ وَفِي كَلْبِ الْعَمَمِ ²⁷⁹ قَالَ ²⁸⁰ وَإِذَا وَلَعَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ فَاعْسَلُوهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَالثَّامِنَةَ عَقْرُوهُ بِالْتَّرَابِ.

²⁶⁴ Müslim “Cihâd ve’s-Siyer”, 73’de bu kısım "فَوَيْبْتُ لِأَحَدَهُ" şeklindedir.

²⁶⁵ Dârimî’de bu kısım "فَاتَيْتَهُ فَالْتَزَمْتَهُ - قَالَ - ثُمَّ قُلْتُ لَا أُعْطِي مِنْ هَذَا أَحَدًا الْيَوْمَ شَيْئًا" şeklindedir.

²⁶⁶ Müslim “Cihâd ve’s-Siyer”, 72’de bu kısımda "الْيَوْمَ" ilavesi vardır.

²⁶⁷ Müslim “Cihâd ve’s-Siyer”, 72’de bu kısımda "مِنْ هَذَا" yerine "منه" ifadesi vardır.

²⁶⁸ Müslim “Cihâd ve’s-Siyer”, 73’de "فَالْتَزَمْتُهُ قُلْتُ لَا أُعْطِي أَحَدًا مِنْهُ شَيْئًا" kısmı yoktur.

²⁶⁹ Ebû Dâvûd’ta ve Dârimî’de burada "إِلَيَّ" ilavesi vardır. Müslim “Cihâd ve’s-Siyer”, 72’de "مُنْتَبِسًا" ve “Cihâd ve’s-Siyer”, 73’te ise "فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ" ifadesileridir.

²⁷⁰ Dârimî’de " قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: أَرَجُو أَنْ يَكُونَ حَمِيدٌ سَمِعَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ" ilavesi vardır.

6. RİVÂYET TAHRİCİ:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86; Dârimî, “Sayd”, 3; Müslim, “Tahâret”, 93, “Müsâkâ ve’l müzâra’a”, 22; İbn Mâce, “Tahâret”, 31, “Sayd”, 1; Ebû Dâvûd “Tahâret”, 37; Nesâî, “Tahâret”, 53, “Miyâh”, 7.

TAHKİK:

Sened:

²⁷¹ bk 1 no’lu hadîs.

²⁷² bk 1 no’lu hadîs.

²⁷³ bk 4 no’lu hadîs.

²⁷⁴ bk 3 no’lu hadîs.

²⁷⁵ **Yezîd b. Humejd ed-Dubbeî (ö. 128/746):** Künyesi Ebû Tayyâh’tır ve isminden ziyade künyesi ile meşhurdur. Beşinci tabakadan sika ve sebt bir râvidir. Hocaları: Enes b. Mâlik, Ebû Osman en-Nehdî, Hasan el-Basrî, Ebû Meclez, İmrân b.Ebân, Abdullah b. Hâris b.Nevfel, Musa b. Seleme. Talebeleri: Said b. Ebî Urûbe, Şu’be, Abdü’l-Vâris b. Said, Hemmâm, İbn Uleyye. (Buhârî, *et-Târih*, II, 349; İbn Ebi Hâtim, *El-Cerh ve’ta’dil*, IX, 256; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 149; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXII, 109; Zehebî, *Siyer*, V, 251; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VII, 143; a.mlf., *Takrîb*, 7704.)

²⁷⁶ **Mutarriif b. Abdullah b. eş-Şihhîr el-Haraşî el-Âmirî (ö. 95/714):** Künyesi Ebû Abdullah el Basrî’dir. İkinci tabakadan sika, âbid ve fâzıl bir râvidir. İbn Hibbân *Sikat*’ında Hz Peygamber (s.a.) hayatta iken Muarriif b. Abdullah’ın doğduğundan bahseder. Hocaları: Babası Abdullah b. eş-Şihhîr, Osman, Ali, Ebû Zerr, Ammâr b. Yâsir, İyâz b. Himâr, Abdullah b. Muğaffel, İmran b. Husayn, Âişe, Muâviye. Talebeleri: Kardeşi Ebu’l-Alâ Yezîd, Humejd b. Hilâl, Yezîd er-Reşk, Ebû Nadre, Hasan el-Basrî, Hurmejd, Ebu’t-Tayyâh, Sâbit el-Bünâni. (Buhârî, *et-Târih*, VII, 396; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 429; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXVIII, 67; Zehebî, *Siyer*, IV, 197; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VI, 298; a.mlf., *Takrîb*, 6706.)

Metin:

²⁷⁷ Dârimî’de hadîs "لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا كُلِّهَا وَلَكِنْ اقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدٍ بِهِمْ" şeklindedir. Ayrıca " قَالَ سَعِيدُ بْنُ عَمْرِو: الْبَيْهِيُّ الْأَسْوَدُ كُلُّهُ" ilavesi vardır.

²⁷⁸ Müslim, İbn Mâce, “Sayd”, 1 ve Nesâî “Miyâh”, 7’de bu kısım "مَابَالِهِمْ وَبَالَ الْكِلَابِ" şeklindedir. Nesâî, “Tahâret”, 53’te bu kısım yoktur. Yine İbn Mâce, “Sayd”, 1’de devamı "ثُمَّ رَخَّصَ لَهُمْ فِي كَلْبِ الصَّيِّدِ" şeklinde olup geri kalan kısmı yoktur ve diğer varyantında ise "كَلْبِ الزَّرْعِ وَكَلْبِ الْعَيْنِ" ifadeleri vardır.

²⁷⁹ Müslim, “Müsâkâ ve’l müzâraa”, 22’de hadîsin önceki kısmı yoktur.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivayet edildiğine göre: Rasûlullah (s.a.) (bir zamanlar) köpeklerin öldürülmelerini emretti. Sonra “Bu insanlara ne oluyor ki (bütün) köpekleri öldürüyorlar, bırakın onları” buyurdu ve av köpeği ile çoban köpeğinin bulundurulmasına (beslenmesine) izin verdi ve “Bir kabı köpek yalasa, o kabı yedi kere (su ile) yıkayın, sekizincide toprağa bulayın (öyle yıkayın.)” buyurdu.

2. 1. 7. Yedinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ²⁸¹ حَدَّثَنِي أَبِي²⁸² ثنا يَحْيَى²⁸³ عَنْ هِشَامٍ²⁸⁴ قَالَ سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ²⁸⁵ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ الْمُزَنِّيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ التَّرَجُّلِ إِلَّا غَيْثًا.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre: “Nebî (s.a.) (aşırı süs ve gösterişe kapılmamak için) saç ve sakalı sık sık taramayı, araya olmak dışında yasakladı.

2. 1. 8. Sekizinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ²⁸⁶ حَدَّثَنِي أَبِي²⁸⁷ ثنا وَكَيْعٌ²⁸⁸ قَالَ نَبِيُّ كَهْمَسٍ²⁸⁹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ²⁹⁰ عَنْ ابْنِ مُعَمَّلٍ²⁹¹ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحَذْفِ وَقَالَ²⁹² إِنَّهَا لَا يُنْكَأُ بِهَا عَدُوٌّ وَلَا يُصَادُ بِهَا صِنْدٌ²⁹³.

²⁸⁰ İbn Mâce, “Tahâret”, 31’de hadîsin önceki kısmı yoktur.

7. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86, Ebû Dâvûd“Teraccül”, 1; Tirmizî, “Libas”, 22; Nesâî, “Zinet”, 7.

TAHKİK:

Sened:

²⁸¹ bk 1 no’lu hadîs.

²⁸² bk 1 no’lu hadîs.

²⁸³ bk 4 no’lu hadîs

²⁸⁴ **Hişâm b. Hassân el-Ezdî el-Kurdûsî (ö. 147/764)** : Künyesi Ebû Abdillâh el-Basrî’dir. Altıncı tabakadan sika bir râvidir. Karâdis’e sonradan yerleştiği ve onların âzatlısı olduğu söylenir. Hocaları: Humeyd b. Hilâl, Hasan el-Basrî, Muhammed, Enes, İkrime, Hişâm b. Urve, Kays b. Sa’d el-Mekkî. Talebeleri: İkrime b. Ammar, Said b. Ebî Arûbe, Şu’be, Hammâd b. Seleme, Hammâd b. Üsâme, Süfyân b. Habîb, Süfyân b. Hüseyin, Hafs b. Çiyâs, Yahya el-Kattân. (İbn Ebi Hâtim, *el-Cerh ve’ta’dil*, IX, 45; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 566; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXX, 181; Zehebî, *Siyer*, VI, 355; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VI, 635; a. mlf., *Takrib*, 7289.)

²⁸⁵ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metinler arası farklılık yoktur.

8. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86, V, 54; Dârimî, “Mukaddime”, 40; Buhârî, “Zebâih ve’s-sayd”, 5, “Tefsîr”, 48, “Edeb”, 122; Müslim, “Sayd ve’z-zebâih”, 54, 55, 56; İbn Mâce, “Mukaddime”, 2, “Sayd”, 11; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 165, 166; Nesâî, “Kasâme”, 39, 40.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre şöyle dedi: “Rasûlullah (s.a.) sapanla taş atmayı (veya taşı işaret ve baş parmağı arasına alıp atmayı) yasakladı ve buyurdu ki: Onunla (fiske taşı) düşman öldürülmez, av da avlanmaz.”

2. 1. 9. Dokuzuncu Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ²⁹⁴ حَدَّثَنِي أَبِي²⁹⁵ ثنا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ²⁹⁶ قَالَ ثنا عَبْدُ الْوَّاحِدِ²⁹⁷ قَالَ ثنا عَاصِمُ الْأَحْوَلُ²⁹⁸ عَنِ فَضَيْلِ بْنِ زَيْدِ

الرِّقَاشِيِّ²⁹⁹ قَالَ كُنَّا عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ قَالَ فَتَذَكَّرْنَا الشَّرَابَ فَقَالَ الْحَمْرُ حَرَامٌ فُلْتُ لَهُ الْحَمْرُ حَرَامٌ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ إِيْشُ ثُرَيْدُ

TAHKİK:

Sened:

²⁸⁶ bk 1 no’lu hadîs

²⁸⁷ bk 1 no’lu hadîs

²⁸⁸ **Veki’ b. Cerrâh b. Melîh er-Ruâsî (ö. 197/813):** Künyesi Ebû Süfyân el-Kûfî’dir. Dokuzuncu tabakanın büyüklerinden sika, hafız ve âbit bir râvidir. Hocaları: Babası, İsmail b. Ebî Halid, Eymen b. Nâbil, İkrime b. Ammâr, A’meş, İbn Cüreyc, Evzâî. Talebeleri: Oğulları, Süfyân, Melîh, Süfyân es-Sevrî, Ahmed, Ali, Yahya, İshak, Muhammed b. Selâm. (Buhârî, *et-Târîh*, II, 179; İbn Ebi Hâtim, *El-Cerh ve’ta’dil*, IX, 37; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 562; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXX, 462; Zehebî, *Siyer*, IX, 140; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VI, 720; a. mlf., *Takrîb*, 7414.)

²⁸⁹ bk 4 no’lu hadîs.

²⁹⁰ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

²⁹¹ Buhârî, “Zebâih ve’s-sayd”, 5’te ve hadîsin bu kısmında “إنَّهُ رأى رجلاً يخذف فقال له : لا تخذف فإنَّ رسول الله ” ilavesiyle ve Müslim, “Sayd ve’Zebâih”, 54’te buna benzer ifade “وكان يكره ” ilavesiyle vardır. Hadîs, İbn Mâce, “Sayd”, 11’de ve Müslim, “Sayd ve’Zebâih”, 56’da “إن قريبا لعبد الله بن مغفل خذف ” ifadesiyle başlıyor. Buhârî, “Tesîr”, 48’de ise “إنه كان جالسا ” şeklinde. İbn Mâce, “Mukaddime”, 2’de ise “إني ممن شهد الشجرة ” şeklinde. İbn Mâce, “Mukaddime”, 40’taki Abdullah b. Büreyde rivâyetinde hadîs “رأى عبد الله بن مغفل رجلاً من أصحابه يخذف فقال: لا يخذف فإنَّ رسول الله ” (ص) كان ينها عن الخذف وكان يكرهه وأنه لا ينكأ به عدو ولا يصاد به صيد ولكنه قد يفتق العين ويكسر السن ثم رآه بعد ذلك يخذف فقال له: ألم أخبرك أنَّ رسول الله ” (ص) كان ينها عنه ثم ” şeklinde. Dârimî, “Mukaddime”, 40’taki Abdullah b. Büreyde rivâyetinde hadîs “رأى عبد الله بن مغفل رجلاً من أصحابه يخذف فقال: لا يخذف فإنَّ رسول الله ” (ص) كان ينها عن الخذف وكان يكرهه وأنه لا ينكأ به عدو ولا يصاد به صيد ولكنه قد يفتق العين ويكسر السن ثم رآه بعد ذلك يخذف فقال له: ألم أخبرك أنَّ رسول الله ” (ص) كان ينها عنه ثم ” şeklinde.

²⁹² Müslim, “Sayd ve’z-zebâih”, 54, 55, 56’da, Ebû Dâvûd, “Edeb”, 165,166’da ve Buhârî “Edeb”, 122’de “لا يقتل الصيد ولا يُنكأ العدو وأنه يفتق العين ويكسر السن ” ifadesi vardır. Fakat Ebû Dâvûd, “Edeb”, 165,166’da ve Müslim, “Sayd ve’z-zebâih”, 54’te “لا يقتل الصيد ” ifadesi yoktur. Ahmed b. Hanbel, V, 54’te ve İbn Mâce, “Sayd”, 11’de ise “ولكنها تكسر السن ويفقا العين ” ilavesi vardır. Dârimî, “Mukaddime”, 40’taki Sa’id b. Cübeyr rivâyetinde hadîs “إنها لاتصطاد صيدا ولا تنكي عدوا ولكنها تكسر السن وتفقا العين ” şeklinde olup devamı şöyledir: “فرَّق رجلٌ - بينه وبين سعيد قرابئ. شياً من العرض فقال: هذه وما تكون؟ فقال سعيد: ألا أراني أحدثك عن رسول ” (ص) الله (ص) ثم تهاون به؟ لا أكلمك أبداً ”

²⁹³ Buhârî, “Zebâih ve’s-sayd”, 5’te “ولكنها قد تكسر السن وتفقا العين ثم رآه بعد ذلك يخذف فقال له: أحدثك عن رسول الله ” (ص) الله (ص) ثم رآه بعد ذلك... ذلك. ” ifadeleriyle hadîs tamamlanır” (ص) إنه نهى عن الخذف أو كره الخذف وانت تخذف؟ لا أكلمك كذا وكذا ” ifadesinden sonrası az farkla Müslim, “Sayd ve’Zebâih”, 54’ ve 56’da ve İbn Mâce, “Mukaddime”, 2’ ve “Sayd”, 11’de de vardır.

9. RIVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86; Dârimî, “Eşribe”, 14.

TAHKİK:

Sened:

²⁹⁴ bk 1 no’lu hadîs.

²⁹⁵ bk 1 no’lu hadîs.

ثُرَيْدٌ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنِ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمَرْفَتِ قَالَ قُلْتُ مَا الْحَنْتَمُ قَالَ كُلُّ خَضِرَاءَ وَبَيْضَاءَ قَالَ قُلْتُ مَا الْمَرْفَتُ قَالَ كُلُّ مُعَيَّرٍ مِنْ زَيٍّْ أَوْ عَيْرٍ.

Fudeyl b. Zeyd er Rakkaşi'den rivâyet edildiğine göre dedi ki: “Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in yanındayken içki içme konusunu konuştuk ve o ‘şarab haramdır’, dedi. Ben de ona ‘şarab Allah’ın kitabında zaten haram’ dedim. Bana, ‘sen neyi istiyorsun? Allah’ın Rasûlü (s.a.)’nden dinlediğim şeyi mi istiyorsun? Ben Allah’ın Rasûlü (s.a.)’nün dübbâ’, hantem ve müzeffet’i (içinde sıra yapılan kuru kabak, yeşil toprak testi ve ziftlenmiş kapları) yasakladığını işittim’ dedi. Dedim ki (Rakkaşi): ‘Hantem nedir?’ (İbn Muğaffel) ‘Her yeşil ve beyazdır’ dedi. ‘Peki müzeffet nedir?’ dedim. ‘Ziftle ziftlenmiş, sıvanmış ve sırlanmış her deri veya diğer kaplardır’ dedi.”

²⁹⁶ **Yunus b. Muhammed b. Müslim el-Bağdâdî (ö. 207/822):** Künyesi Ebû Muhammed el-Hâfız el-Müeddib’dir. Dokuzuncu tabakanın küçüklerinden sika ve sebt bir râvidir. Hocaları: Şeybân b. Abdurrahman, Salih el-Mürrî, Harb b. Meymûn, Ebû Üveys, Abdulvâhid b. Ziyâd, Mufaddil b. Fadâle. Talebeleri: Oğlu İbrahim, Ali b. Medîni, Mücahid b. Musa, Abd b. Humejd. (Buhârî, *et-Târih*, VIII, 410; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dil*, IX, 246; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 289; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXII, 540; Zehebî, *Siyer*, IX, 473; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VII, 271; a. mlf., *Takrîb*, 7914.)

²⁹⁷ **Abdu’l-Vâhid b. Ziyâd el-Abdî (ö. 176/792):** Künyesi Ebû Bişr’dir. Ebû Ubeyde el-Basrî de denir. Basra’nın en meşhurlarından olup, sekizinci tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Ebû İshak eş-Şeybânî, Asım el-Ahvel, Eyyûb b. Âiz, el-Cüreyrî, Ebû Umeys, Yezîd b. Keysân, Ma’mer. Talebeleri: İbn Mehdî, Affân, Yunus b. Muhammed, İbn İsmail, Kays b. Hafs, Yahya b. Yahya en-Neysâbûrî. (Buhârî, *et-Târih*, VI, 59; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 123; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XVIII, 450; Zehebî, *Siyer*, IX, 7; a. mlf., *Mizân*, 4, 424; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, IV, 277; a. mlf., *Takrîb*, 4240.)

²⁹⁸ **Asım b. Süleyman el-Ahvel (ö. 141/758):** Künyesi Ebû Abdurrahman el-Basrî’dir. Dördüncü tabakadan sika bir râvidir. Kendisi hakkında sadece Yahyâ el-Kattân konuşmuştur. Hocaları: Enes, Bekr b. Abdullah el-Müzenî, Ebû Osman en-Nehdî, İkrime, Muhammed b. Sîrîn, Humejd b. Hilâl, Abdullah b. Şakîk. Talebeleri: Süleyman et-Teymî, Davud b. Ebî Hind, Ma’mer b. Raşid, İsmail b. Yunus, Süfyân b. Habîb, Süfyân b. Sa’îd, Hammâd b. Zeyd, Ebû Avâne. (Buhârî, *et-Târih*, VI, 485; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dil*, VI, 343; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 237; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XIII, 485; Zehebî, *Siyer*, VI, 13; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, III, 318; a. mlf., *Takrîb*, 3060.)

²⁹⁹ **Fudayl b. Zeyd er-Rakkâşî el-Basrî (ö. ?):** Künyesi Ebû Yezîd’dir. Yahya b. Maîn kendisi hakkında sika ve sadûk demiştir. Hocaları: Abdullah b. Muğaffel. Talebeleri: Âmir el-Ahvel. (Buhârî, *et-Târih*, VII, 119; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dil*, VII, 72.)

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 21 no’lu hadîs.

2. 1. 10. Onuncu Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³⁰⁰ حَدَّثَنِي أَبِي³⁰¹ ثنا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ³⁰² قَالَ أَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ³⁰³ عَنْ يَزِيدَ الرَّقَاشِيِّ³⁰⁴ عَنْ أَبِي نَعَامَةَ³⁰⁵ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ
بْنَ مُعَقِّلٍ سَمِعَ³⁰⁶ ابْنَ أُمِّ لَهْ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ³⁰⁷ الْفِرْدَوْسَ وَكَذَا وَأَسْأَلُكَ كَذَا فَقَالَ أَيُّ نَبِيِّ سَأَلَ اللَّهَ الْجَنَّةَ³⁰⁸ وَتَعَوَّذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ فَإِنِّي
سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَكُونُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الدُّعَاءِ³⁰⁹ وَالطُّهُورِ.

Ebû Ne‘âme’den bildirildiğine göre Abdullah b. Muğaffel (r.a.) oğlunu “Ey Allah’ım! Senden bununla beraber firdevs (cennetini) isterim ve şunu isterim.” derken işitti ve ona: “Ey oğulcuğum! Allah’tan cenneti iste ve ateşten Allah’a sığın, çünkü ben Resûlullah(s.a.)’ı “Bu ümmet içinde duada ve abdest suyunda haddi aşacak kimseler bulunacaktır.” buyururken işittim” dedi.

10. RİVÂYET TAHRİCİ:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86, İbn Mâce, “Dua, 12; Ebû Dâvûd “Tahâret”, 45.

TAHKİK:

Sened:

³⁰⁰ bk 1 no’lu hadîs.

³⁰¹ bk 1 no’lu hadîs.

³⁰² **Yezîd b. Harun b. Zâzî (ö. 206/821):** Zâzân b. Sâbit es-Sülemî de denir. Künyesi Ebû Halid el-Vâsîti’dir. Aslen Buhârâ’lı olduğu söylenir. Dokuzuncu tabakadan sika, mutkîn, âbid ve meşhur bir râvidir. Hocaları: Süleyman et-Teymî, Humeyd et-Tavîl, Asım el-Ahvel, Yahya b. Said el-Ensârî, Muhammed b. İshak, Kehmes b. el-Hasen, Hemmâm, Şu’be, Sevrî. Talebeleri: Bakıyye b. Velîd, Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Maîn, Ali b. Medînî, Muhammed b. Selâm, Abd b. Humeyd, Abbâs el-Anberî. (Buhârî, *et-Târîh*, VIII, 368 İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, IX, 295; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 357; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXXII, 261; Zehebî, *Siyer*, IX, 357; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VII, 190; a. mlf., *Takrîb*, 7789.)

³⁰³ **Hammâd b. Seleme b. Dînâr el-Basrî (ö. 167/784):** Künyesi Ebû Seleme’dir. Sekizinci tabakanın büyüklerinden sika, esbet ve âbid bir râvidir. Ömrünün sonuna doğru hafızası zayıflamıştır. Hocaları: Sâbit el-Bünânî, Enes b. Sîrîn, Katâde, Hişâm b. Urve, Yahya b. Said el-Ensârî, Simâk b. Harb. Talebeleri: İbn Cüreyc, es-Sevrî, Şu’be, İbn Mübârek, İbn Mehdî, Ebû Davud, Behz b. Esed. (Buhârî, *et-Târîh*, III, 22; İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, III, 140; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, VII, 253; Zehebî, *Siyer*, XII, 444; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, II, 197; a. mlf., *Takrîb*, 1499.)

³⁰⁴ **Yezîd b. Ebân er-Rakkâşî (ö. 120/738):** Künyesi Ebû Amr el-Basrî’dir. Beşinci tabakadan kâss (hikâyeci) ve zayıf bir râvidir. Hocaları: Babası, Enes b. Mâlik, Ebû Hakem el-Becelî, Hasan el-Basrî, Kays b. Abâye. Talebeleri: Oğlu Abdu’n-Nûr, Katâde, Ebû Zinâd, A’meş, Salîh b. Keysân, Abdullah b. Muğaffel el-Basrî. (Buhârî, *et-Târîh*, VIII, 332; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, IX, 251; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VII, 132; a. mlf., *Takrîb*, 7683.)

³⁰⁵ bk 1 no’lu hadîs.

Metin:

³⁰⁶ Ebû Dâvûd ve İbn Mâce’de burada "إِنِّه" ifadesi vardır.

³⁰⁷ Ebû Dâvûd ve İbn Mâce’de burada "الْفَصْرُ الْأَبْيَضُ عَنْ يَمِينِ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلْتَهَا" ifadesi vardır.

³⁰⁸ İbn Mâce’de burada "وَعَذْبَهُ" ifadesi vardır.

³⁰⁹ İbn Mâce’de burada "الطُّهُورِ" ifadesi yoktur.

2. 1. 11. On Birinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³¹⁰ حَدَّثَنِي أَبِي³¹¹ ثنا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ³¹² وَعَبْدُ الْأَعْلَى³¹³ قَالَا ثنا سَعِيدٌ³¹⁴ عَنْ قَتَادَةَ³¹⁵ عَنِ الْحُسَيْنِ³¹⁶ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعْقِلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَغْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْكَلْبُ وَالْحِمَارُ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “(Namaz kılanın önünden geçen) kadın, köpek ve eşek namazı bozar.”

2. 1. 12. On İkinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³¹⁷ حَدَّثَنِي أَبِي³¹⁸ ثنا أَبُو النَّضْرِ³¹⁹ قَالَ ثنا الْمُبَارَكُ³²⁰ عَنِ الْحُسَيْنِ³²¹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعْقِلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَبِعَ جَنَازَةً حَتَّى³²² يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ وَمَنْ انْتَهَرَهَا حَتَّى يُفْرَغَ مِنْهَا فَلَهُ قِيرَاطَانِ.

11. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86, İbn Mâce, “İkâmetü’s-Salâh, 38.

TAHKİK:

Sened:

³¹⁰ bk 1 no’lu hadîs.

³¹¹ bk 1 no’lu hadîs.

³¹² **Muhammed b. Ca’fer el-Hüzelî (ö. 194/810):** Künyesi Ebû Abdullah el-Basrî’dir. Ğunder lakabıyla da meşhurdur. Dokuzuncu tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Ma’mer b. Raşid, İbn Cüreyc, Avf el-A’râbî, Osman b. Ğıyâs, es-Sevrî, İbn Uyeyne. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, İshak b. Rahuye, Yahya b. Maîn, Ali b. el-Medenî, Kuteybe, Ebû Bekir b. Hallâd, Ya’kub el-Dervekî, Ebû Bekir b. Nafi’ el-Abdî. (Buhârî, *et-Târih*, I, 57; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dil*, III, 221; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 50; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXV, 5; Zehebî, *Siyer*, IX, 98; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, V, 519; a. mlf., *Takrîb*, 5787.)

³¹³ **Abdu’l-A’lâ b. Abdu’l-A’lâ b. Muhammed (ö. 189/805):** İbn Şerâhîl el-Kureysî el-Basrî es-Sâmî denilir. Künyesi Ebû Muhammed’dir. Kendisine Ebû Hammâm denilince çok kızdığı söylenir. Sekizinci tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Yahya b. Ebî İshak el-Hadramî, Ubeydullah b. Ömer, Davud b. Ebî Hind, Saîd el-Cerîrî, Saîd b. Ebî Arûbe, İbn İshak, Ma’mer. Talebeleri: Ebû Bekir b. Ebî Şeybe, Ali b. el-Medenî, Amr İbn Ali es-Sayrefî, İbrahim b. Musa el-Râzî, Ebû Musa, Nasr b. Ali el-Cehdamî, Yusuf b. Hammâd el-Ma’nî. (Buhârî, *et-Târih*, VI, 73; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dil*, VI, 28; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 130; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XVI, 359; Zehebî, *Siyer*, IX, 242; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, III, 7231; a. mlf., *Takrîb*, 3734.)

³¹⁴ **Saîd b. Ebî Arûbe (ö. 156/773):** Asıl adı Mihrân el-Adevî’dir. Künyesi Ebû en-Nadr’dır. Altıncı tabakadan sika ve hâfiz bir râvidir. Tedlis yaptığı ve ihtilata maruz kaldığı söylenir. Hocaları: Katâde, Nadr b. Enes, Hasan el-Basrî, Ebî Ma’şer Ziyâd b. el-Kelbî, Ziyâd el-A’lâm, Ali b. el-Hâkim el-Benânî. Talebeleri: A’meş, Şu’be, Abdu’l-A’lâ b. Abdu’l-A’lâ, Halid b. Haris, Ravh b. Ubade, Yezid b. Zürey’, Ebû Bahr el-Bekrâvî, Yahya el-Kattân, Beşir b. Mufaddal, Sehl b. Yusuf, İbn Mübarek, Ebû Usâme, Sâid b. Âmir, Ebû Halid el-Ehmar. (Buhârî, *et-Târih*, III, 504; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dil*, IV, 65; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XI, 5; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, II, 670; a. mlf., *Takrîb*, 2365.)

³¹⁵ **Katade b. Diâme b. Katate es-Sedûsî (ö. 117/735):** Künyesi Ebû Hitâb el-Basrî’dir. Doğuştan âmâ olduğu söylenir. Dördüncü tabakadan sika ve sebt bir râvidir. Hocaları: Enes b. Mâlik, Ebû Tufeyl, Safiyye b. Şeybe, Ebû Saîd el-Hudrî, İkrime, Ebû Şa’sse Câbir b. Zeyd, Hamîd b. Abdirrahman b. Avf, Hasan el-Basrî, Muhammed b. Sîrîn, Salim b. Ebî Ca’d. Talebeleri: Cerîr b. Hâzım, Şu’be, Yezîd İbn İbrahim et-Tüsterî, Hişâm ed-Düstüvâî, Hemmâm b. Yahya, Amr b. el-Haris el-Mısırî, Ma’mer, Şeybân en-Nahvî, Saîd b. Ebî Arûbe, Ömer b. İbrahim el-Abdî. (Buhârî, *et-Târih*, VII, 185; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dil*, VII, 133; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 321; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXIII, 498; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, V, 326; a. mlf., *Takrîb*, 5517.)

³¹⁶ bk 1 no’lu hadîs.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivayet edildiğine göre Hz. Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Kim bir cenazeyi takip eder ve namazını kılarsa ona bir kîrât (sevap) vardır; kim de (defîn işlemleri bitene kadar) bekler de oradan ayrılırsa, ona da iki kîrât (sevap) vardır.”

2. 1. 13. On Üçüncü Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ³²³ حَدَّثَنِي أَبِي ³²⁴ ثنا أَبُو التَّضَمْرِ ³²⁵ قَالَ ثنا الْمُبَارَكُ ³²⁶ عَنِ الْحَسَنِ ³²⁷ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ قَالَ ³²⁸ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلُّوا فِي مَرَابِضِ الْعَنَمِ وَلَا تُصَلُّوا فِي أُعْطَانِ الْإِبِلِ فَإِنَّهَا خُلِقَتْ مِنَ الشَّيَاطِينِ.

12. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86; Nesâî, “Cenâiz”, 54.

TAHKİK:

Sened:

³¹⁷ bk 1 no’lu hadîs.

³¹⁸ bk 1 no’lu hadîs.

³¹⁹ **Haşim b. Kasım b. Müslim b. Miksem el-Leysî (ö. 207/822):** Künyesi Ebû’n-Nadr el-Ba’dâdî el-Hafız’dır. Aslen Horasanlıdır. Künyesiyle meşhur olup lakabı Kayser’dir. Dokuzuncu tabakadan sika ve sebt bir râvidir. Hocaları: İkrime b. Ammâr, Harîz b. Osman, Varaka b. Amr, Abdurrahman b. Sevbân, Abdullah el-Eşcaî, Abdulaziz b. el-Macişûn, el-Leys, Abdurrahman b. Abdullah b. Dînâr. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, Ali b. el-Medenî, Yahya b. Maîn, Abdullah b. Muhammed el-Müsnedî, Ebû Bekir b. Ebî Şeybe, Ebû Hayseme, Harun el-Hammâl, Abdurrahman b. Muhammed b. Selâm et-Tarasûsî, Muhammed b. Râfî’, el-Fadl b. Sehl el-A’rac, Mücahid b. Musa. (İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, IX, 105; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 243; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXX, 130; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VI, 620; a. mlf., *Takrîb*, 7256.)

³²⁰ **Mübarek b. Fadâle b. Ebî Ümeyye (ö. 166/783):** Künyesi Ebû Fadâle el-Basrî’dir. Altıncı tabakadan sadûk bir râvidir. Hocaları: Hasan el-Basrî, Bekir b. Abdullah el-Müzenî, Hişâm İbn Urve, Sabit el-Bünânî, Ubeydullah b. Ebî Bekr. Talebeleri: Abdullah b. Bekr es-Sehmî, el-Hâr b. Mâlik, Hibbân b. Helâl, Mus’ab b. Mîkdâm, Ebû Davud, Saîd b. Süleyman el-Vâsîfî, Amr b. Mansur el-Kaysî, Müslim b. İbrahim, Musa b. İsmail, Kamil b. Talha el-Cehderî, Şeybân b. Ferrûh. (Buhârî, *et-Târih*, VII, 426; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 501; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XXVII, 180; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VI, 162; a. mlf., *Takrîb*, 6464.)

³²¹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

³²² Nesâî’de hadîsin geri kalan kısmı şöyledir: "يُفْرَغُ مِنْهَا فَلَهُ قَبْرَاطَانِ فَإِنْ رَجَعَ قَبْلَ أَنْ يُفْرَغَ مِنْهَا فَلَهُ قَبْرَاطٌ"

13. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86, V, 54, 55, 56; Nesâî, “Mesâcid”, 41.

TAHKİK:

Sened:

³²³ bk 1 no’lu hadîs.

³²⁴ bk 1 no’lu hadîs.

³²⁵ bk 12 no’lu hadîs.

³²⁶ bk 12 no’lu hadîs.

³²⁷ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

³²⁸ Nesâî’de hadîs şu şekildedir: "أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ فِي أُعْطَانِ الْإِبِلِ"

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre: Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Koyunların ağıllarında namaz kılın, deve ahırlarında ise kılmayın. Çünkü onlar (huy olarak) şeytandan yaratılmışlardır.”

2. 1. 14. On Dördüncü Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³²⁹ حَدَّثَنِي أَبِي³³⁰ ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ³³¹ قَالَ حَدَّثَنِي حُسَيْنُ بْنُ وَاقِدٍ³³² قَالَ حَدَّثَنِي ثَابِتُ الْبُنَائِي³³³ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ الْمُرَبِّيِّ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحُدَيْبِيَّةِ فِي أَصْلِ الشَّجَرَةِ الَّتِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِي الْقُرْآنِ وَكَانَ يَقَعُ مِنْ أَغْصَانِ تِلْكَ الشَّجَرَةِ عَلَى ظَهْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَسَهْلُ بْنُ عَمْرٍو بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ أَكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَأَخَذَ سَهْلُ بْنُ عَمْرٍو بِيَدِهِ فَقَالَ مَا نَعْرِفُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَكْتُبْ فِي قَضِيئِنَا مَا نَعْرِفُ قَالَ أَكْتُبْ بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ فَكَتَبَ هَذَا مَا صَالَحَ عَلَيْهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَهْلَ مَكَّةَ فَأَمْسَكَ سَهْلُ بْنُ عَمْرٍو بِيَدِهِ وَقَالَ لَقَدْ ظَلَمْنَاكَ إِنْ كُنْتَ رَسُولَهُ أَكْتُبْ فِي قَضِيئِنَا مَا نَعْرِفُ فَقَالَ أَكْتُبْ هَذَا مَا صَالَحَ عَلَيْهِ مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَأَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَتَبَ فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ إِذْ خَرَجَ عَلَيْنَا ثَلَاثُونَ شَابًا عَلَيْهِمُ السَّلَاحُ فَتَازُوا فِي وُجُوهِنَا فَدَعَا عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخَذَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِأَبْصَارِهِمْ فَفَدِمْنَا إِلَيْهِمْ فَأَخَذْنَاهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ جِئْتُمْ فِي عَهْدٍ أَخَذَ أَوْ هَلْ

14. RIVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 86.

TAHKİK:

Sened:

³²⁹ bk 1 no’lu hadîs.

³³⁰ bk 1 no’lu hadîs.

³³¹ **Zeyd b. Hubâb b. er-Reyyân (ö. 203/819):** Rumân et-Temîm de denir. Künyesi Ebû’l-Hüseyn el-Uklî el-Kûffî’dir. Aslen Horasanlıdır. İlim öğrenmek için Kûfe’ye gitmiş ve orada ikamet etmiştir. Dokuzuncu tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Eymen b. Nâbil, İkrime b. Ammâr el-Yemamî, İbrahim b. Nâfi’ el-Mekkî, Ebî İbn Abbâs b. Sehl b. Sa’d es-Sâidiy, Yunus b. Ebî İshak, Seyf b. Süleyman el-Mekkî, Üsâme b. Zeyd el-Leysi, Mâlik b. Enes, es-Sevrî, ed-Dahhâk b. Osman el-Hizâmî, Muâviye b. Salih, Yahya b. Eyyub. Talebeleri: İbn Ebî Şeybe, Ebû Hayseme, Ebû Kureyb, Ali b. el-Medîni, İbrahim el-Cevzecânî, Ahmed b. Sinân el-Kattân, Muhammed b. Râfi’ en-Neysabûrî, Yezîd b. Harun. (Buhârî, *et-Târîh*, III, 391; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, III, 561; Mizzî, *Tezîbu’l-Kemâl*, X, 40; Zehebî, *Siyer*, IX, 393; a. mlf., *Mîzân*, III, 148; İbn Hacer, *Tezîbu’t-Tezîb*, II, 541; a. mlf., *Takrîb*, 2124.)

³³² **Hüseyn b. Vâkıd el-Mervezî (ö. 159/776):** Künyesi Ebû Abdullah el-Kâdî’dir. Yedinci tabakadan, **vehm**³³² sahibi olmakla beraber sika bir râvidir. Hocaları: Abdullah b. Berîd, Sabit b. el-Bunânî, Semâme b. Abdillâh b. Enes, Ebî Zübeyr, Amr b. Dinâr, Ebî Gâlib Sâhib Ebî Ümâme, Eyyûb b. Hût, Eyyûb es-Sahtiyânî. Talebeleri: el-A’meş, el-Fadl b. Musa es-Siynânî, Ebû Tumeymanle, Zeyd b. Hubâb, Abdullah b. el-Mübarek. (Buhârî, *et-Târîh*, III, 389; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, III, 66; Mizzî, *Tezîbu’l-Kemâl*, VI, 491; Zehebî, *Siyer*, VII, 104; İbn Hacer, *Tezîbu’t-Tezîb*, II, 116; a. mlf., *Takrîb*, 1358.)

³³³ **Sâbit b. Eslem el-Bünânî (ö. 127/745):** Künyesi Ebû Muhammed el-Basrî’dir. Dördüncü tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Enes b. Mâlik, İbn Zübeyr, İbn Ömer, Abdullah b. Muğaffel, Ömer b. Ebî Selme, Abdullah b. Rabâh el-Ensârî, Abdurrahman b. Ebî Leylâ, Ebî Râfi’ es-Sâig. Talebeleri: Humeyd et-Tavîl, Şu’be, Cerîr b. Hâzim, Ma’mer, Hemmâm, Ca’fer b. Süleyman, Süleyman b. Muğiyre, Davud b. Ebî Hind, A’meş, Kureyş b. Hayyân, Abdullah b. el-Müsennâ, Katâte. (Buhârî, *et-Târîh*, II, 159; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 89; Mizzî, *Tezîbu’l-Kemâl*, IV, 342; İbn Hacer, *Tezîbu’t-Tezîb*, I, 487; a. mlf., *Takrîb*, 810.)

جَعَلَ لَكُمْ أَحَدًا أَمَانًا فَقَالُوا لَا فَحَلَّى سَبِيلَهُمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ } وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِطَّنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ
أُظْفِرْتُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا { - سُورَةُ الْفَتْحِ 24- قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ فِي هَذَا الْحَدِيثِ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ
وَقَالَ حُسَيْنُ بْنُ وَاقِدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ وَهَذَا الصَّبَابُ عِنْدِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre o şöyle dedi: “Hudeybiye’de Allah’ın Kur’ân’da bahsettiği ağacın dibinde Rasûlullah (s.a.) ile beraberdik. Bu ağacın dallarından bir kısmı Rasûlullah (s.a.)’ın sırtına değiyordu. Ali b. Ebi Talib (r.a.) ve Süheyl b. Amr da O’nun (s.a.) önündeydi. Rasûlullah (s.a.) Hz. Ali (r.a.)’ye ‘Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla (Bismillâhirrahmânirrahîm diye) yaz.’ dedi. Süheyl b. Amr, Hz. Ali (r.a.)’nin elini tutarak ‘Biz Bismillâhirrahmânirrahîm’i tanımıyoruz, bizim şu meselemizde bildiğimizi yaz.’ dedi. Rasûlullah (s.a.) ‘Ey Allah’ım senin isminle (diye) yaz.’ dedi. O da ‘Bu Mekke ehli ile Allah’ın Resûlü Muhammed’in (s.a.) anlaştığı hususlar’ diye yazdı. Süheyl b. Amr yine Hz. Ali (r.a.)’nin elini tuttu ve ‘Biz sana zaten O’nun Elçisi olduğun için zulmetmiştik, şu meselemizde bizim bildiğimizi yaz.’ dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.) Hz. Ali (r.a.)’ye ‘Bu Abdulmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed (s.a.)’in üzerinde anlaşma yaptığı şey (diye yaz), ben zaten Allah’ın elçisiyim.’ dedi. O da yazdı. Biz bu durumda iken üzerlerinde silah olan otuz genç çıkageldi. Yüzümüze karşı (toprağı) tozuttular. Rasûlullah (s.a.) onlara beddua etti. Allah azze ve celle de onların gözlerini aldı. Sonra onlara doğru gittik ve onları yakaladık. Rasûlullah (s.a.) onlara ‘Siz birisinin himayesinde mi geldiniz? Yahut size birisi eman verdi mi?’ diye sordu. Onlar da ‘Hayır’ dediler. Bunun üzerine onları serbest bıraktı. Allah azze ve celle de ‘*O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke’nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir, Allah yaptıklarınızı görendir.*’ -Fetih sûresi 24- ayetini indirdi.”

Ebû Abdurrahmân şöyle dedi “Hammâd b. Seleme bu hadîs hakkında ‘Sâbit’ten, O da Enes’ten rivâyet edilmiştir.’ dedi. Hüseyin b. Vâkîd da ‘Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildi.’ dedi. İnşâallah bana göre de doğru olan budur.”

2. 1. 15. On Beşinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³³⁴ حَدَّثَنِي أَبِي³³⁵ نَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ³³⁶ قَالَ نَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ³³⁷ عَنْ سَعِيدِ الْجُرَيْرِيِّ³³⁸ عَنْ أَبِي نَعَامَةَ³³⁹ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُعَقَّلٍ سَمِعَ³⁴⁰ ابْنَ أُمِّ لَيْسَةَ يَقُولُ لِلَّهِمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ³⁴¹ الْقَصْرَ الْأَبْيَضَ مِنْ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلْتُهَا عَنْ يَمِينِي قَالَ فَقَالَ لَهُ يَا بُنَيَّ سَلِ اللَّهَ الْجَنَّةَ³⁴² وَتَعَوَّذْهُ مِنَ النَّارِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ سَيَكُونُ بَعْدِي قَوْمٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ³⁴³ يَغْتَدُونَ فِي الدُّعَاءِ وَالطَّهْوَرِ.³⁴⁴

Ebû Ne‘âme’den bildirildiğine göre Abdullah b. Muğaffel (r.a.) oğlunu “Ey Allah’ım! Sağımdan cennete girdiğimde senden cennetin beyaz köşkünü istiyorum.” derken işitti ve ona “Ey oğulcuğum! Allah’tan cenneti iste ve ateşten O’na sığın çünkü ben Rasûlullah (s.a.)’ı “Bu ümmet içinde benden sonra duada ve abdest suyunda haddi aşacak kimseler bulunacaktır.” buyururken işittim dedi.”

2. 1. 16. On Altıncı Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³⁴⁵ حَدَّثَنِي أَبِي³⁴⁶ نَنَا عَفَّانُ³⁴⁷ قَالَ نَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ³⁴⁸ قَالَ أَنَا يُونُسُ³⁴⁹ وَحَمِيدُ³⁵⁰ عَنِ الْحَسَنِ³⁵¹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ³⁵² عَزَّ وَجَلَّ رَفِيقٌ مُجِيبٌ الرَّفْقِ وَيُعْطِي³⁵³ عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْغُنْفِ.

15. RİVÂYET TAHRİCİ:

Ahmed b. Hanbel, IV, 87, İbn Mâce, “Duâ”, 12; Ebû Dâvûd“Tahâret”, 45.

TAHKİK:

Sened:

³³⁴ bk 1 no’lu hadîs.

³³⁵ bk 1 no’lu hadîs.

³³⁶ **Süleyman b. Harb b. Becîl el-Ezdî el-Vâşihî (ö. 224/839):** Künyesi Ebû Eyyûb el-Basrî’dir. Mekke kadılığı yapmıştır. Dokuzuncu tabakadan sika, imam ve hafız bir râvidir. Hocaları: Şu’be, Yezid b. İbrahim et-Tüsterî, Cerir b. Hazim, Selâm b. Ebî Mutî‘, Mubarek b. Fadâle. Talebeleri: Buhârî, Ebû Dâvud, Ahmed b. Saîd ed-Derâmî, İshak b. Râhûye, Hasan b. Ali el-Hallâl. (Buhârî, *et-Târih*, IV, 8; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, IV, 108; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XI, 384; Zehebî, *Siyer*, X , 330; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, III, 17; a. mlf., *Takrib*, 284.)

³³⁷ bk 10 no’lu hadîs.

³³⁸ bk 1 no’lu hadîs.

³³⁹ bk 1 no’lu hadîs.

Metin:

³⁴⁰ Ebû Dâvûd ve İbn Mâce’de burada "ابنه" ifadesi vardır.

³⁴¹ Ebû Dâvûd ve İbn Mâce’de burada "القصرُ الأبيض عن يمين الجنة إذا دخلتها" ifadesi vardır.

³⁴² İbn Mâce’de burada "و عذبه" ifadesi vardır.

³⁴³ İbn Mâce’de burada "من هذه الأمة" ifadesi yoktur.

³⁴⁴ İbn Mâce’de burada "الطهور" ifadesi yoktur.

16. RİVÂYET TAHRİCİ:

Ahmed b. Hanbel, IV, 87; Dârimî, “Rikak”, 75; Ebû Dâvûd“Edeb”, 10.

TAHKİK:

Sened:

³⁴⁵ bk 1 no’lu hadîs.

³⁴⁶ bk 1 no’lu hadîs.

Abdullah b. Muğaffel Rasûlullah (s.a.)'ın şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “Şüphesiz ki Azîz ve Celîl olan Allah yumuşak davranandır, yumuşak davranmayı sever ve sertliğe ve katılığa vermediğini yumuşak davranmaya verir.”

2. 1. 17. On Yedinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³⁵⁴ حَدَّثَنِي أَبِي³⁵⁵ ثنا يُونُسُ³⁵⁶ قَالَ ثنا إِبْرَاهِيمُ³⁵⁷ — يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ — عَنْ عَيْدَةَ بْنِ أَبِي رَاطَةَ³⁵⁸ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زِيَادٍ³⁵⁹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ الْمُرِّيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ³⁶⁰ أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَيَحْسِي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَيَبْغِضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ وَمَنْ آذَى اللَّهَ³⁶¹ أَوْشَكَ أَنْ يَأْخُذَهُ.

³⁴⁷ **Affân b. Müslim b. Abdullah el-Bâhilî el-Basri (ö. 229/844):** Künyesi Ebû Osman es-Saffâr el-Basri'dir. Onuncu tabakadan sika ve sebt bir râvidir. Hocaları: Dâvud b. Ebî Furât, Abdullah b. Bekr el-Müzenî, Süleym b. Hayyan, el-Esved b. Şeybân, Hammâd b. Zeyd, Abdülvahîd b. Ziyâd. Talebeleri: Buhari, İshak b. Mansûr, Ebî Kudâme es-Serahsî, Muhammed b. Abdurrahîm el-Bezzâr, Haccâc b. Eş-Şâir. (Buhârî, *et-Târîh*, VII, 72; ; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VII, 30; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 522; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XX, 160; Zehebî, *Siyer*, X, 242; a. mlf., *Mizân*, V, 102; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 515; a. mlf., *Takrîb*, 4625.)

³⁴⁸ bk 10 no'lu hadîs.

³⁴⁹ bk 2 no'lu hadîs.

³⁵⁰ **Humeyd b. Ebî Humeyd ed-Tavîl (ö. 142/759):** Künyesi Ebû Ubeyde el-Huzâî el-Basrî'dir. Beşinci tabakadan sika bir râvidir. Fakat müdellis olduğu da söylenir. Hocaları: Enes b. Malik, Sabit el-Bünânî, Musa b. Enes, Bekir b. Abdullah el-Müzenî, Hasan el-Basrî. Talebeleri: Kız kardeşinin oğlu Hammâd b. Seleme, es-Süfyânân, Şu'be, Mâlik, el-Kattân. (Buhârî, *et-Târîh*, II, 348; ; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 219; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IV, 148; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VII, 355; Zehebî, *Siyer*, VI, 163; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II, 221; a. mlf., *Takrîb*, 1544.)

³⁵¹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

³⁵² Ebû Dâvûd' ta ve Dârimî'de "عز و جل" ifadesi yoktur.

³⁵³ Ebû Dâvûd' ta ve Dârimî'de burada "عليه" ifadesi vardır.

17. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, Tirmizî, “Menâkıb”, 60.

TAHKİK:

Sened:

³⁵⁴ bk 1 no'lu hadîs.

³⁵⁵ bk 1 no'lu hadîs.

³⁵⁶ bk 9 no'lu hadîs.

³⁵⁷ **İbrahim b. Sa'd b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf ez-Zührî (ö. 185/801):** Künyesi Ebû İshak el-Medenî'dir. Sekizinci tabakadan sika ve hüccet bir râvidir. Hocaları: Babası, Salih b. Keysân, ez-Zührî, Hişâm b. Urve, Muhammed b. İshâk, Şu'be. Talebeleri: el-Leys, Kays b. Rebi', el-Ka'nebî, Ebû Dâvud, Yahyâ b. Yahya en-Neysâbüri. (Buhârî, *et-Târîh*, I, 288; ; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, II, 101; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, II, 88; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I, 115; a. mlf., *Takrîb*, 177.)

³⁵⁸ **Abîde b. Ebî Râita et-Temîmî el-Mucâşefî el-Kûfî el-Hazzâ' (ö. ?):** Sekizinci tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Âsım b. Ehbâî Necved, Abdurrahman b. Ziyâd, Ömer Ebî Hafs, Abdümelik b. Umeyr, Musab b. Süleym. Talebeleri: Yâkup b. İbrâhim b. Sa'd, Hibbân b. Hilâl, el-Muhâribî, Affân, Yezid b. Hârun. (Buhârî, *et-Târîh*, VI, 84; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 91; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 162; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, IXX, 262; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 380; a. mlf., *Takrîb*, 4409.)

³⁵⁹ **Abdurrahman b. Ziyâd b. En'um (ö. 156/773):** Künyesi Ebû Eyyüb'dür. Afrikalıdır ve aynı zamanda kadılık yapmıştır. Yedinci tabakadan sikadır; hakkında zayıftır diyenler de vardır. Hocaları: Babası, Ebû Abdurrahman el-Hublî, Abdurrahman b. Râfî et-Tenûhî, Ziyad b. Nuaym el-Hadramî, Ubâde b. Nesî. Talebeleri: Sevrî, İbn Mübarek, İsâ b. Yunus, Mervan b. Muâviye, İbn İdris, Ebû Hayseme, Ebû

Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.) Rasûlullah (s.a.)'ın şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “Ashabıma dikkat edin! Onları benden sonra hedef haline getirmeyin (onlara kesinlikle laf dokundurmayın). Kim onları severse benim adıma sever; kim de onları sevmezse bunu bana olan buğzu (düşmanlığı) sebebiyle yapar. Kim onlara eziyet ederse bana eziyet etmiş olur, kim de bana eziyet ederse Allah'a eziyet etmiş olur. Allah'a eziyet edeni ise (Allah'ın) yakalaması (cezalandırması) yakındır.”

2. 1. 18. On Sekizinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ³⁶² حَدَّثَنِي أَبِي ³⁶³ نَا وَكَيْع ³⁶⁴ قَالَ تَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّازِي ³⁶⁵ عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَنَسٍ ³⁶⁶ عَنِ أَبِي الْعَالِيَةِ ³⁶⁷ أَوْ عَنْ غَيْرِهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ الْمُزَنِّيِّ قَالَ أَنَا شَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ نَهَى عَنِ نَبِيذِ الْجُرِّ وَأَنَا شَهِدْتُهُ حِينَ رَخَّصَ فِيهِ قَالَ وَاجْتَنِبُوا الْمُسْكِرَ.

Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.) şöyle dedi: “Ben Rasûlullah (s.a.)'ın testi şurasını yasaklarken de, ona izin verirken de yanında bulundum, ‘Sarhoşluk verenden uzak durun.’ buyurdu.”

Usâme, Reşid b. Sa‘d, Abdullah b. Yahya el-Berlesî, Ya‘la b. Ubeyd. (Buhârî, *et-Târîh*, V,283; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't- ta'dil*, V, 234; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 102; Zehebî, *Siyer*, VI, 411; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 42; a.mlf., *Takrîb*; 3862.)

Metin:

³⁶⁰ Tirmizî'de hadîsin baş kısmı "الله الله في أصحابي الله في أصحابي" şeklindedir.

³⁶¹ Tirmizî'de bu kısım "فيوشك" şeklindedir.

18. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 87.

TAHKİK:

Sened:

³⁶² bk 1 no'lu hadîs.

³⁶³ bk 1 no'lu hadîs.

³⁶⁴ bk 8 no'lu hadîs.

³⁶⁵ **Ebû Ca'fer er-Râzî et-Temîmî (ö. 160/777):** İsmi İsâ b. Ebî İsa Mâhân'dır. Yedinci tabakanın büyüklerinden, sika ve sadûk ama hıfzı zayıf bir râvidir. Hocaları: er-Rebi' b. Enes, Humejd et-Tavîl, Âsım b. Ebî Necved, es-Sa'leb, Leys b. Ebî Süleym. Talebeleri: Oğlu Abdullah, Şu'be, Ebû Avâne, Seleme b. Fadl, Ebû Ahmed ez-Zübeyrî. (İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't- ta'dil*, VI,34; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXXIII, 192; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*,VII, 328; a.mlf., *Takrîb*, 8019.)

³⁶⁶ **Er-Rebi' b. Enes el-Bekrî el-Basrî el-Horasânî (ö. 140/757):** Kendisine el-Hanefî denilmektedir. Beşinci tabakadan sika ve sadûk bir râvidir. Hocaları: Enes b. Mâlik, Ebû Âliye, Hasan el-Basri. Talebeleri: Ebû Ca'fer er-Râzî, A'meş, Süleyman et-Temîmî, Mükâtil b. Hayyân, İbnü'l-Mubârek. (Buhârî, *et-Târîh*, III,271; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't- ta'dil*, III,454; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*,IX, 95; Zehebî, *Siyer*,VI, 169; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II,402; a.mlf., *Takrîb*; 1882.)

³⁶⁷ **Rufey' b. Mihrân el-Basrî (ö. 90/709):** Künyesi Ebul Âliye er-Riyâhî'dir. İkinci tabakadan sika ve çokça irsal yapan bir râvidir. Hocaları: Hz. Ali, İbn Mes'ud, İbn Abbâs, Ebû Eyyûb, Ebû Zerr. Talebeleri: Dâvud b. Ebî Hind, er-Rebi' b. Enes, Bekir el-Müzenî, Sâbit el-Bünânî. (Buhârî, *et-Târîh*, III,326; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't- ta'dil*, III,510; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*,IX, 214; Zehebî, *Siyer*,IV, 207; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, II,442; a.mlf., *Takrîb*; 1953.)

2. 1. 19. On Dokuzuncu Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³⁶⁸ حَدَّثَنِي أَبِي³⁶⁹ ثنا أَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ³⁷⁰ قَالَ ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ³⁷¹ عَنْ يُونُسَ³⁷² عَنِ الْحَسَنِ³⁷³ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ
عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ حُبُّ الرَّفِيقِ وَبِرِّضَاهُ³⁷⁴ وَيُعْطِي³⁷⁵ عَلَى الرَّفِيقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.) Rasulullah (s.a.)'ın şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:
“Şüphesiz ki Allah yumuşak davranandır, yumuşak davranmayı sever ve ondan razı olur ve sertliğe ve katılığa vermediğini yumuşak davranmaya verir.”

2. 1. 20. Yirminci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³⁷⁶ حَدَّثَنِي أَبِي³⁷⁷ ثنا عَفَّانُ³⁷⁸ قَالَ ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ³⁷⁹ عَنْ يُونُسَ³⁸⁰ عَنِ الْحَسَنِ³⁸¹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ أَنَّ رَجُلًا
لَقِيَ امْرَأَةً كَانَتْ بَعْجًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَحَعَلَ يُلَاعِبُهَا حَتَّى بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا فَقَالَتْ الْمَرْأَةُ مَهْ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ ذَهَبَ بِالشَّرِّكَ وَقَالَ عَفَّانُ مَرَّةً
ذَهَبَ بِالْجَاهِلِيَّةِ وَجَاءَنَا بِالْإِسْلَامِ فَوَلَّى الرَّجُلُ فَأَصَابَ وَجْهَهُ الحَائِطُ فَشَحَّهُ ثُمَّ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ أَنْتَ عَبْدُ أَرَادَ اللَّهُ
بِكَ خَيْرًا إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَعْدَ خَيْرٍ عَجَلَ لَهُ عُقُوبَةٌ ذَنْبِهِ وَإِذَا أَرَادَ بَعْدَ شَرٍّ أَمْسَكَ عَلَيْهِ بِذَنْبِهِ حَتَّى يُؤْتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُ عَيْرٌ.

19. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 87; Dârimî, “Rikak”, 75; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 10.

TAHKİK:

Sened:

³⁶⁸ bk 1 no’lu hadîs.

³⁶⁹ bk 1 no’lu hadîs.

³⁷⁰ **el-Esved b. Âmir eş-Şâmî (ö. 208/823):** Künyesi Ebû Abdurrahman, lakabı ise Şâzân’dır. Dokuzuncu tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Şu’be, es-Sevrî, Hasan b. Sâlih, Cerir b. Hâzim. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, Ali b. Medîni, Ebû Sevr Amr en-Nakkad, ed-Darimî. (Buhârî, *et-Târîh*, I,448; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, III, 226; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, I,319; a.mlf., *Takrîb*; 503.)

³⁷¹ bk 10 no’lu hadîs.

³⁷² bk 2 no’lu hadîs.

³⁷³ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

³⁷⁴ Ebû Dâvûd ve Dârimî’de "ويرضاه" ifadesi yoktur.

³⁷⁵ Ebû Dâvûd ve Dârimî’de burada "عليه" ifadesi vardır.

20. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 87.

TAHKİK:

Sened:

³⁷⁶ bk 1 no’lu hadîs.

³⁷⁷ bk 1 no’lu hadîs.

³⁷⁸ bk 16 no’lu hadîs.

³⁷⁹ bk 10 no’lu hadîs.

³⁸⁰ bk 2 no’lu hadîs.

³⁸¹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre bir adam cahiliye dönemindeyken fahişelik yapan bir kadın ile karşılaştı ve ona sarkıntılık yapmaya başladı. Nihayet (emelini gerçekleştirmek için) ona doğru elini uzattı. Kadın: ‘Yapma! Allah azze ve celle (bizden) şirki giderdi.’ dedi.- Affân bir keresinde (kadının sözü olarak) ‘Bizden cahiliyeyi giderdi ve bize İslam’ı getirdi.’- dedi. Bunun üzerine adam dönüp gitti. Derken yüzünü duvara vurdu ve yüzünü yaraladı. Bunun üzerine adam durumu Hz. Peygamber (s.a.)’e haber verdi. Rasûlullah (s.a.) da buyurdu ki: “Sen hakkında Allah’ın hayır murad ettiği bir kulun. Allah azze ve celle bir kulun hayrını murad ettiğinde günahının cezasını ona hemen verir; hakkında şer murad ettiği bir kulun günahının cezasını da geciktirir. Tâ ki kıyamet günü sanki merkepmiş gibi günahının cezası ona tastamam verilir.”

2. 1. 21. Yirmi Birinci Rivâyet

قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³⁸² حَدَّثَنِي أَبِي³⁸³ ثنا عَمَّانُ³⁸⁴ قَالَ حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ أَبُو زَيْدٍ³⁸⁵ قَالَ ثنا عَاصِمُ الْأَحْوَلُ³⁸⁶ عَنْ فَضِيلِ بْنِ زَيْدٍ الرَّقَاشِيِّ³⁸⁷ وَقَدْ عَزَا سَنَعَ عَزَوَاتٍ فِي إِمْرَةِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ أَنَّهُ أَتَى عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُعَمَّلٍ فَقَالَ أَخْبِرْنِي بِمَا³⁸⁸ حَزَمَ اللَّهُ عَلَيْنَا مِنْ هَذَا³⁸⁹ الشَّرَابِ فَقَالَ الْحَمْرُ قَالَ³⁹⁰ هَذَا فِي الْقُرْآنِ³⁹¹ أَفَلَا أُحَدِّثُكَ سَمِعْتُ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ³⁹² صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَدَأَ بِالِاسْمِ أَوْ بِالرَّسَالَةِ³⁹³ قَالَ: شَرَعِي، إِنِّي أَكْتَفَيْتُ قَالَ نَهَى عَنِ الدُّبَاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالنَّقِيرِ³⁹⁴ وَالْمُعَمَّرِ قَالَ مَا الْحَنْتَمُ قَالَ الْأَخْضَرُ وَالْأَبْيَضُ قَالَ مَا الْمُعَمَّرُ قَالَ مَا لَطَخَ بِالْقَارِ مِنْ زَقِّ أَوْ غَيْرِهِ قَالَ فَانْطَلَقْتُ إِلَى السُّوقِ فَاشْتَرَيْتُ أُفَيْقَةً فَمَا زَالَتْ مُعَلَّقَةً فِي بَيْتِي.

21. RIVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, 87; Dârimî, “Eşribe”, 14.

TAHKİK:

Sened:

³⁸² bk 1 no’lu hadîs.

³⁸³ bk 1 no’lu hadîs.

³⁸⁴ bk 16 no’lu hadîs.

³⁸⁵ **Sabit b. Yezid el-Ahvel (ö. 169/786):** Künyesi Ebû Zeyd el-Basrî’dir. Yedinci tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Hilâl b. Habâb, Âsım el-Ahvel, Süleyman et-Teymî, Muhammed b. Alkame, Abdullah b. Avn. Talebeleri: Abdullah b. Muâviye el-Cumahî, Muâviye b. Amr, Ebû Seleme et-Tebûzekî, Ârim. (Buhârî, *et-Târîh*, II,172; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, II,1858; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, IV, 383; Zehebî, *Siyer*, VII,305; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, I,500; a.mlf., *Takrîb*; 834.)

³⁸⁶ bk 9 no’lu hadîs.

³⁸⁷ bk 9 no’lu hadîs.

Metin:

³⁸⁸ Dârimî’de burada "يحرُمُ علينا" ifadesi vardır.

³⁸⁹ Dârimî’de "هذا" ifadesi yoktur.

³⁹⁰ Dârimî’de burada "قلتُ" ifadesi vardır.

³⁹¹ Dârimî’de burada "قال: ما أحَدِّثُكَ إلا ما" ifadesi vardır.

³⁹² Dârimî’de burada "رسول الله" ifadesi yoktur.

³⁹³ Dârimî’de burada "قال شرُعي إِنِّي أَكْتَفَيْتُ" ifadesi yoktur.

Ömer b. Hattâb (r.a) komutasında yedi gazveye katılmış olan Fudayl b. Zeyd er-Rakkâşî'den rivâyet edildiğine göre kendisi Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in yanına geldi ve "Bu içeceklerden Allah'ın bize haram kıldığını bana haber ver." dedi. O da (cevaben) "şarap" dedi. Rakkâşî: "Bu zaten Kur'ân'da var." dedi. Abdullah b. Muğaffel (r.a.) "Sana sadece Muhammed Rasûlullah (s.a.)'dan - Râvi Abdullah, önce ya Hz. Peygamber'in ismini, veya 'Rasûlullah Muhammed'den...' diyerek Rasûllük unvanını zikrediyor.- işittiğim şeyleri anlatayım mı?" dedi. O da "Bu, bana yeter, (bununla) yetindim" dedi. Abdullah b. Muğaffel (r.a.) de "Hz. Peygamber (s.a.) Dubbâ' (içinde şıra yapılan kuru kabak), hantem, nekîr (ağaçtan oyulmuş kap) ve mûgayyer'i kullanmayı yasakladı." (Rakkâşî): "Hantem nedir?" dedi. Abdullah (r.a.) "Yeşil ve beyaz (toprak testi)" dedi. "Mukayyer nedir?" dedi. "Kâr denilen bitkiden mamül malzemeyle sıvanmış/sırlanmış olan deri kap ve benzerleri" dedi. (Rakkâşî): "Çarşıya gittim, bir süt/su kabı aldım ve hâlâ evimin duvarında asılıdır." dedi.

2. 1. 22. Yirmi İkinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ³⁹⁵ حَدَّثَنِي أَبِي³⁹⁶ قَالَ ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ³⁹⁷ قَالَ أَنَا مَعْمَرٌ³⁹⁸ عَنْ أَيُّوبَ³⁹⁹ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ⁴⁰⁰ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ

عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ فَحَدَّثَ رَجُلٌ عِنْدَهُ مِنْ قَوْمِهِ... فَذَكَرَ الْحَدِيثَ قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَخْطَأَ فِيهِ مَعْمَرٌ لِأَنَّ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ لَمْ يَلْقَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَعْقِلٍ.

³⁹⁴ Dârimî'de hadîsin geri kalan kısmı yoktur.

22. RIVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, IV, Dârimî, "Mukaddime", 40; Buhârî, "Zebâih ve's-sayd", 5, "Tefsir", 45, "Edeb", 122; Müslim, "Sayd ve'z Zebaih", 54, 55, 56; İbn Mâce, "Mukaddime", 2, "Sayd", 11; Ebû Dâvûd "Edeb", 165, 166; Nesâi, "Kasâme", 39, 40.

TAHKİK:

Sened:

³⁹⁵ bk. 1 no'lu hadîs.

³⁹⁶ bk. 1 no'lu hadîs.

³⁹⁷ **Abdurrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi el-Himyerî (ö. 211/826):** Künyesi Ebûbekir es-San'ânî'dir. Dokuzuncu tabakadan sika ve hafız bir râvidir. Musannef adlı eseriyle meşhurdur. Hocaları: Babası, Amcası, Abdullah b. Ömer el-Amrî, Eymen b. Nâbil, İkrime b. Ammâr. Talebeleri: İbn Uyeyne, Mu'temer b. Süleymân, Vekî', Ebû Usâme, Ahmed b. Hanbel. (Buhârî, *et-Târih*, VI,130; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't- ta'dil*, VI,38; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII,412; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, I, 52; Zehebî, *Siyer*, IX,563; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, IV,167; a.mlf., *Takrib*; 4064.)

³⁹⁸ **Ma'mer b. Râşid el-Ezdî el-Huddanî (ö. 154/771):** Künyesi Ebû Urve el-Basrî'dir. Yedinci tabakadan sika, sebt ve fâdil bir râvidir. Hocaları: Sâbit el-Bünânî, Katâde, ez-Zühri, Âsım el-Ahvel, Eyyûb, Ec'ad Ebî Osman. Talebeleri: Yahyâ b. Ebû Kesir, Ebû İshâk es-Sebî, Eyyûb, Amr b.Dînâr, Sa'd b. Ebû Arûbe. (Buhârî, *et-Târih*, VII,378; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't- ta'dil*, VIII,255; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII,484; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl*, XXVIII, 303; Zehebî, *Siyer*, VII, 5; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, I, 374; a.mlf., *Takrib*; 605.)

Ma‘mer’den nakledildiğine göre “Said b. Cübeyr şöyle dedi: ‘Abdullah b. Muğaffel (r.a.) ile beraberdim onun kavminden olan bir adam onun yanında hadîs rivâyet etti.’ (ve o da) bu hadîsi ⁴⁰¹ söyledi.”

Ebu Abdurrahman dedi ki: “Bu konuda Ma‘mer hata etmiştir çünkü Sa‘id b. Cübeyr, Abdullah b. Muğaffel ile görüşmedi.”

2. 1. 23. Yirmi Üçüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁴⁰² حَدَّثَنِي أَبِي ⁴⁰³ ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ ⁴⁰⁴ عَنْ شُعْبَةَ ⁴⁰⁵ وَمُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ⁴⁰⁶ ثنا شُعْبَةُ ⁴⁰⁷ ثنا قَتَادَةَ ⁴⁰⁸ عَنْ عُثْبَةَ بْنِ

صُهَبَانَ ⁴⁰⁹ عَنْ ابْنِ مِعْقَلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْحَذْفِ وَقَالَ إِنَّهُ لَا يَنْكَأُ عَدُوًّا وَلَا يَصِيدُ وَلَكِنَّهُ يَكْسِرُ السِّنَّ وَيَقْفَأُ
الْعَيْنَ.

³⁹⁹ **Eyyûb b. Ebî Temîme Keysân es-Sahtiyânî (ö. 131/749):** Künyesi Ebûbekir el-Basrî’dir. Beşinci tabakadan sika, sebt, hüccet olan bir râvidir. Hocaları: Amr b. Seleme el-Cermî, Ebû Kılâbe, Kâsım b. Muhammed, Abdurrahman b. el-Kasım, Atâ, Nafî‘. Talebeleri: A‘meş, Katâde, Hammâd b. Seleme, Şu‘be, Mâlik. (Buhârî, *et-Târih*, I, 409; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, II, 255; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VI, 53; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, III, 457; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, I, 374; a.mlf., *Takrîb*; 605.)

⁴⁰⁰ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

İlgili hadîsin metin farklılıkları için bk. 8 no’lu hadîs.

⁴⁰¹ İfade açık olmakla birlikte İbn Muğaffel’in söylediği hadîs, muhtemelen bir önceki ya da bir sonraki rivâyettir.

23. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54, IV, 86; Dârimî, “Mukaddime”, 40; Buhârî, “Tefsir”, 48, “Edeb”, 122, “Zebaih ve’s Sayd”, 5; Müslim, “Sayd ve’z-zebâih”, 54, 55, 56; İbn Mâce, “Sayd”, 11, “Mukaddime”, 2; Ebû Dâvûd“Edeb”, 165, 166; Nesâî, “Kaseme”, 39, 40.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁰² bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁰³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁰⁴ bk. 4 no’lu hadîs.

⁴⁰⁵ bk. 3 no’lu hadîs.

⁴⁰⁶ bk. 11 no’lu hadîs.

⁴⁰⁷ bk. 3 no’lu hadîs.

⁴⁰⁸ bk. 11 no’lu hadîs

⁴⁰⁹ **Ukbe b. Suhbân el-Haddânî (ö. 82/701):** er-Rasibî, el-Hunâî ve el-Basrî diye de bilinir. Üçüncü tabakadan sika bir ravidir. Hocaları: Hz. Osman, İyâd b. Himâr, Abdullah b. Muğaffel, Ebû Bekr es-Sekafî ve Hz. Âişe, Talebeleri: Katâde, Salt b. Dinâr, Ebû’l-Hasan el-Abdî, Ali ibn Zeyd b. Ced‘ân ve Ebû Süleyman el-Asrî. (Buhârî, *et-Târih*, VI, 431; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, VI, 312; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 225; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XX, 200; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, IV, 527; a.mlf., *Takrîb*; 4640.)

Metin:

İlgili hadîsin metinleri arasındaki farklılıklar 8 no’lu hadîste verilmiştir.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre o şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.) sapanla taş atmayı (veya taşı işaret ve baş parmağı arasına alıp atmayı) yasakladı ve buyurdu ki: “O (fiske taşı) düşman öldürmez, av da avlamaz fakat o diş kırar ve göz çıkarır.”

2. 1. 24. Yirmi Dördüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁴¹⁰ حَدَّثَنِي أَبِي⁴¹¹ ثنا وَكَيْعٌ⁴¹² عَنْ أَبِي سُوَيْبَانَ بْنِ الْعَلَاءِ⁴¹³ عَنِ الْحُسَيْنِ⁴¹⁴ عَنِ ابْنِ مِعْقَلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَضَرْتَ الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ فِي مَرَايِضِ الْعَنَمِ فَصَلُّوا وَإِذَا حَضَرْتَ وَأَنْتُمْ فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ فَلَا تُصَلُّوا فَإِنَّهَا خُلِقَتْ مِنَ الشَّيَاطِينِ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Sizler koyun ağıllarında iken namaz vakti gelirse orada namaz kılabilirsiniz, (ama) deve ahırlarında bulunurken namaz vakti gelirse oralarda namaz kılmayın çünkü onlar (huy olarak) şeytandan yaratılmışlardır.”

2. 1. 25. Yirmi Beşinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁴¹⁵ حَدَّثَنِي أَبِي⁴¹⁶ ثنا وَكَيْعٌ⁴¹⁷ ثنا شُعْبَةُ⁴¹⁸ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ⁴¹⁹ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مِعْقَلٍ يَقُولُ قَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ فِي مَسِيرِهِ سُورَةَ الْفَتْحِ عَلَى رَاحِلَتِهِ وَقَالَ مَرَّةً نَزَلَتْ سُورَةُ الْفَتْحِ وَهُوَ فِي مَسِيرٍ لَهُ فَجَعَلَ يَقْرَأُ وَهُوَ عَلَى رَاحِلَتِهِ قَالَ فَرَجَعَ فِيهَا قَالَ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ لَوْلَا أَنْ أُنْكِرَهُ أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ عَلَيَّ لَحَكَيْتُ لَكُمْ قِرَاءَتَهُ.

24. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54, 55,56, IV, 85.

TAHKİK:

Sened:

⁴¹⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴¹¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴¹² bk. 8 no’lu hadîs.

⁴¹³ Bu şahıs hakkında bilgi tesbit edemedik.

⁴¹⁴ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

25. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54, 55, 56, IV, 85; Buhârî, “Meğâzi”, 48, “Tefsir”, 48, “Fezâilî'l-Kur’ân”, 24, 30, “Tevhid”, 50; Müslim, “Salâti'l-müsâfirîn”, 237, 238; Ebû Dâvûd“Vitr”, 20.

TAHKİK:

Sened:

⁴¹⁵ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴¹⁶ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴¹⁷ bk. 8 no’lu hadîs.

⁴¹⁸ bk. 3 no’lu hadîs.

⁴¹⁹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Muâviye b. Kurre şöyle dedi: “Ben Abdullah ibnu Muğaffel (r.a) ‘den işittim, şöyle diyordu: ‘Mekke’nin fethi günü Rasûlullah (s.a.), yolculuğu esnasında dışı devesi üzerinde Fetih Sûresini okudu.’ – Bir defasında da şöyle dedi: ‘Rasûlullah (fetih) yolculuğunda iken Fetih Suresi nâzil oldu ve Rasûlullah onu dışı devesi üzerinde okumaya başladı.’- Râvî Abdullah ibn Muğaffel: Rasûlullah bu okuyuşunda terci‘ yaptı (sesini işittirecek şekilde yükseltti ve dalgalandırdı)” demiştir. Râvî Muâviye: “İnsanların etrafıma toplanmasından çekinmeseydim, Abdullah ibn Muğaffel’in okuyuşunu size taklid ederek anlatırdım (sesini dalgalandırarak yükselttiği gibi ben de sesimi dalgalandırıp yükseltirdim.)” demiştir.

2. 1. 26. Yirmi Altıncı Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁴²⁰ حَدَّثَنِي أَبِي ⁴²¹ ثنا شَيْبَانَةُ ⁴²² وَأَبُو طَالِبٍ بْنُ جَابَانَ الْقَارِي ⁴²³ قَالَ ثَنَا شُعْبَةُ ⁴²⁴ عَنْ مُعَاوِيَةَ

بْنِ قُرَّةَ ⁴²⁵ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ هَذَا الْحَدِيثِ قَالَ ابْنُ جَابَانَ فِي حَدِيثِهِ آ آ

25 no’lu hadîs ile içerik olarak aynı olan bu hadîste, İbn Câbân’ın terci‘ yapmayı açıklarken yapmış olduğu ââ ilavesi vardır.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 3 no’lu hadîs.

26. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54; Buhârî, “Tevhid”, 50, “Megâzi”, 48, “Tefsir”, 48, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 24, 30; Müslim, “Salâtü’l-müsâfirîn”, 237, 238; Ebû Dâvûd “Vitr”, 20.

TAHKİK:

Sened:

⁴²⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴²¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴²² **Şebâbe b. Sevvâr el-Medâinî (v. 205/820):** Aslen Horasanlı’dır. Mervan diye de bilinir. Dokuzuncu tabakadan sika ve hafızdır. Hocaları: Harîz b. Osman er-Rahbî, İsrâîl, Şu‘be, Şeybân, Yunus b. Ebî İshak, İbn Ebî Zi‘b, el-Leys, Abdulazîz el-Macişûn, Varaka, Muhammed b. Talha İbn Masraf. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, Ali b. el-Medinî, Yahya b. Maîn, İshak b. Râhüye, Abdullah b. Muhammed el-Müsnedî, İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hasan b. Hirâş, Ahmed b. Ebî Süreyc er-Razî. (Buhârî, *et-Târih*, IV,270; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, IV, 392; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII,312; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XII, 343; Zehebî, *Siyer*, IX, 513; a. mlf., *Mizân*, III,359; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 129; a.mlf., *Takrîb*; 2733.)

⁴²³ **Ebû Talib b. Câbân (v. ?):** Bu şahıs hakkında bilgi tesbit edemedik. Ebû Hâtim er-Râzi meçhûl demiştir. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXIV, 166.)

⁴²⁴ bk. 3 no’lu hadîs.

⁴²⁵ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin

Metin farklılıkları için bk. 3 no’lu hadîs.

2. 1. 27. Yirmi Yedinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁴²⁶ حَدَّثَنِي أَبِي ⁴²⁷ ثنا ⁴²⁸ وَكَعْبٌ ⁴²⁹ وَأَبْنُ جَعْفَرٍ ⁴³⁰ قَالَ تَنَا كَهَمَسُ بْنُ الْحُسَيْنِ ⁴³¹ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ -ثَلَاثَ مَرَّاتٍ- لِمَنْ شَاءَ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre o şöyle dedi:
“Rasûlullah (s.a.): ‘Ezan ile kamet arasında (nafile) namaz vardır.’ buyurdu.
Rasûlullah (s.a.) bu sözü üç kere tekrar etti, üçüncüsünde ‘dileyenler için’
buyurdu.”

2. 1. 28. Yirmi Sekizinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁴³² حَدَّثَنِي أَبِي ⁴³³ ثنا ⁴³⁴ ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ ⁴³⁵ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ غِيَاثٍ ⁴³⁶ حَدَّثَنِي أَبُو نَعَامَةَ ⁴³⁷ عَنِ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ

قَالَ كَانَ أَبُوْنَا إِذَا سَمِعَ أَحَدًا مِنَّا يَقُولُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَقُولُ إِهِي إِهِي صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكَرٍ وَعُمَرَ
فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقُولُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.

27. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54; Buhârî, “Ezân”, 14, 16; Müslim, “Salâtü’l-Müsafirîn”, 304; İbn Mâce, “İkâmetü’s-Salât”, 110; Ebû Dâvûd “Tetavvu”, 11; Tirmizî, “Salâh”, 136; Nesâi, “Ezân”, 39.

TAHKİK:

Sened:

⁴²⁶ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴²⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴²⁸ bk. 8 no’lu hadîs.

⁴²⁹ bk. 11 no’lu hadîs.

⁴³⁰ bk. 4 no’lu hadîs.

⁴³¹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 4 no’lu hadîs.

28. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54; İbn Mâce, “İkâmetü’s-Salât”, 4; Tirmizî, “Salât”, 180; Nesâi, “İftitah”, 22.

TAHKİK:

Sened:

⁴³² bk. 1 no’lu hadîs.

⁴³³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴³⁴ bk. 4 no’lu hadîs.

⁴³⁵ **Osman b. Ğıyâs er-Rasibî (ö. ?):** Sika bir ravidir. Hocaları: Osman en-Nehdî, Ebû’ş-Şa’sâ, Cabir b. Zeyd, Abdullah b. Büreyde, Ebû Neâme el-Hanefî, Abdullah b. Şakîk, İkrime. Talebeleri: Şu’be, el-Kaddan, Veki’, Halid b. el-Haris, İbn Mübarek, en-Nazr b. Şumeyl, Ebû Üsâme, Muhammed b. Abdullah el-Ensârî. (Buhârî, *et-Târîh*, VI,245; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, VI, 164; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII,199; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, IXX, 473; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, IV, 440; a.mlf., *Takrib*; 4508.)

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in oğlu şöyle demiştir: “Babamız bizden birini (namazda) besmele çekerken işittiği zaman: ‘Bundan sakın! Ben Rasûlullah (s.a.), Ebû Bekir (r.a.), Ömer (r.a.)’in arkasında namaz kıldım da onlardan hiç birini ‘Bismillahirrahmanirrahim’ derken (besmeleyi aşikare okurken) işitmedim’ derdi.”

2. 1. 29. Yirmi Dokuzuncu Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁴³⁷ حَدَّثَنِي أَبِي⁴³⁸ ثنا⁴³⁹ وَكَيْعٌ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الرَّازِيِّ⁴⁴⁰ عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَنَسٍ⁴⁴¹ عَنِ أَبِي الْعَالِيَةِ⁴⁴² أَوْ عَنْ غَيْرِهِ عَنْ

عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ وَكَانَ أَحَدَ الرَّهْطِ الَّذِينَ نَزَلَتْ فِيهِمْ هَذِهِ الْآيَةُ { وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ } إِلَى آخِرِ الْآيَةِ

(TEVBE, 92) قَالَ إِيَّيَّيْ لَأَحِذُ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِ الشَّجَرَةِ أَطْلُ بِهِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُمْ يُبَايِعُونَهُ فَقَالُوا نُبَايِعُكَ عَلَى الْمَوْتِ

قَالَ لَا وَلَكِنْ لَا تَفِرُّوا.

Abdullah b. Muğaffel (r.a) – haklarında Tevbe Suresi 92. (*Binek vermen için sana geldiklerinde, “Size binek bulamıyorum” dediğin zaman, sarfedecek bir şey bulamadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur.*) âyetinin nâzil olduğu topluluktan biridir- şöyle demiştir: “Ben bir ağaç dalını almış Rasûlullah (s.a.)’ı gölgelendiriyordum. Ashâb da O’na bağlılık yemini (bey’at) veriyordu. Ve ‘ölümüne sana bey’at ediyoruz’ diyorlardı. Rasûlullah (s.a.) ise: ‘Hayır, (ölmek üzere bet’at etmeyin) ancak kaçmayın’ buyurdu.”

2. 1. 30. Otuzuncu Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁴⁴³ حَدَّثَنِي أَبِي⁴⁴⁴ ثنا⁴⁴⁵ وَكَيْعٌ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ⁴⁴⁶ وَأَبْنِ جَعْفَرٍ⁴⁴⁷ ثنا⁴⁴⁸ عَوْفٌ عَنْ الْحَسَنِ⁴⁴⁹ عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

مُعَقَّلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّةِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا فَاقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدَ بَجِيمٍ.

⁴³⁶ bk. 1 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 1 no’lu hadîs.

29. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54.

TAHKİK:

Sened:

⁴³⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴³⁸ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴³⁹ bk. 8 no’lu hadîs.

⁴⁴⁰ bk. 18 no’lu hadîs.

⁴⁴¹ bk. 18 no’lu hadîs.

⁴⁴² bk. 18 no’lu hadîs.

30. RİVÂYET TAHRİC:

Abdullah b. Muğaffel (r.a)'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Eğer köpekler (yeryüzünde Allah’ı tesbih eden) diğer topluluklar gibi bir canlı topluluğu olmasaydı onları öldürmeyi emrederdim. Onlardan her simsiyahını öldürün.”

2. 1. 31 Otuz Birinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁴⁵⁰ حَدَّثَنِي أَبِي ⁴⁵¹ ثنا ⁴⁵² وَكَيْعٌ ⁴⁵³ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ بْنِ الْعَلَاءِ ⁴⁵⁴ قَالَ سَمِعْتُ الْحَسَنَ ⁴⁵⁴ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا فَاقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدَ بَجِيمٍ قَالَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا أَبَا سَعِيدٍ مِمَّنْ سَمِعْتَ هَذَا قَالَ

فَقَالَ حَدَّثَنِيهِ - وَخَلَفَ - عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَعْقِلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْذُ كَذَا وَكَذَا وَلَقَدْ حَدَّثَنَا فِي ذَلِكَ الْمَجْلِسِ.

Hasan-ı Basri (r.a)'den rivâyet edildiğine göre dedi ki: “Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: ‘Eğer köpekler (yeryüzünde Allah’ı tesbih eden) diğer topluluklar gibi bir canlı topluluğu olmasaydı onların hepsini öldürmeyi emrederdim. Onlardan simsiyahını öldürün.’ Adamın biri ona ‘Ey Ebû Said! Bunu kimden işittin?’ dedi. O da -yemin

Ahmed b. Hanbel, V, 54; Dârimî, “Sayd, 3; İbn Mâce, “Sayd”, 2; Ebû Dâvûd“Sayd”, 21; Tirmizî, “Ahkâm ve’l-Fevâid”, 3, 4.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁴³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁴⁴ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁴⁵ bk. 8 no’lu hadîs.

⁴⁴⁶ bk. 24 no’lu hadîs.

⁴⁴⁷ bk. 11 no’lu hadîs.

⁴⁴⁸ **Avf b. Ebî Cemile (v. 146/763):** Künyesi Ebû Sehl el-Basrî’dir. Altıncı tabakadan sika, sadûk bir ravidir. Hocaları: Ebû Raca’ el-Utâridî, Ebû Osman en-Nehdî, Ebû el-Âliye, Hasan b. Ebû’l-Hasan el-Basrî, Enes, Muhammed İbn Sîrîn, Alkame b. Vâil, Yezid el-Farisi. Talebeleri: Şu’be, Sevrî, İbn Mübarek, Kattân, İsbâ b. Yunus, Ğunder. (Buhârî, *et-Târih*, VII,58; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII,296; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXII, 437; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, V, 154; a.mlf., *Takrib*; 5215.)

⁴⁴⁹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 2 no’lu hadîs.

31. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54; Dârimî, “Sayd, 3; İbn Mâce, “Sayd”, 2; Ebû Dâvûd“Sayd”, 21; Tirmizî, “Ahkâm ve’l-Fevâid”, 3, 4.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁵⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁵¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁵² bk. 8 no’lu hadîs.

⁴⁵³ bk. 24 no’lu hadîs.

⁴⁵⁴ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 2 no’lu hadîs.

ederek- şöyle cevap verdi: ‘Bu hadîsi bana şu kadar zamandan beri Rasûlullah (s.a.)’tan naklederek Abdullah b. Muğaffel (r.a.) haber verdi. Bize bu mecliste anlatmıştı.’”

2. 1. 32. Otuz İkinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁴⁵⁵ حَدَّثَنِي أَبِي⁴⁵⁶ نُنَّا سَعْدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ⁴⁵⁷ نُنَّا عَيْبِدَهُ بْنُ أَبِي رَائِطَةَ الْحَدَّاءُ التَّمِيمِيُّ⁴⁵⁸ قَالَ حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدٍ⁴⁵⁹ أَوْ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ⁴⁶⁰ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ الْمُزَنِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي اللَّهُ فِي أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِئْضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَمَنْ آذَى اللَّهَ فَيُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ

Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.) Rasûlullah (s.a.)’ın şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “Aslâ ashâbım aleyhinde konuşmayın. Sakın ha ashâbım aleyhinde konuşmayın. Onları benden sonra hedef haline getirmeyin (onlara kesinlikle laf dokundurmayın). Kim onları severse bana olan sevgisi dolayısıyla sever; kim de onları sevmezse bunu bana olan buğzu (düşmanlığı) sebebiyle yapar. Kim onlara eziyet ederse bana eziyet etmiş olur; kim de bana eziyet ederse Allah (c.c.)’a eziyet etmiş olur. Allah’a eziyet edeni ise (Allah’ın) yakalaması (cezalandırması) yakındır.”

32. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 54; Tirmizî, “Menakıb”, 60.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁵⁵ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁵⁶ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁵⁷ **Sa’d b. İbrahim b. Sa’d b. İbrahim b. Abdurrahman ez-Zührî (ö. 201/817):** Künyesi Ebû İshak el-Bağdâdî’dir. Dokuzuncu tabakadan sika bir ravîdir. Hocaları: Babası, İbn Ebî Zi’b, Ubeyde b. Ebî Râita. Talebeleri: Oğulları Abdullah ve Ubeydullah, Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Sa’d, Halef b. Sâlim, Muhammed b. Hüseyin el-Burculânî. (Buhârî, *et-Târih*, IV, 52; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, IV, 79; Zehebî, *Siyer*, IX, 493; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, II, 594; a.mlf., *Takrîb*; 2226.)

⁴⁵⁸ bk. 17 no’lu hadîs.

⁴⁵⁹ bk. 17 no’lu hadîs.

⁴⁶⁰ **Abdurrahman b. Abdullah (ö. ?):** Künyesi Ebû Hamza el-Basrî’dir. Kendisine İbn Ebî Abdillâh ve Hidâc da denilmektedir. Dördüncü tabakadan makbul bir râvidir. İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir. Hocaları: Enes, Humeyd b. Hilâl, Süleyman b. Yesâr, Abdullah b. Ömer b. Hattâb. Talebeleri: Şu’be, Yûnus el- iskâf. (Buhârî, *et-Târih*, V, 317; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, V, 257; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 89; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XVII, 248; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, IV, 84; a. mlf., *Takrîb*, 3930.)

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 17 no’lu hadîs.

2. 1. 33. Otuz Üçüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁴⁶¹ حَدَّثَنِي أَبِي⁴⁶² تَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَوْنِ الْحَرَّازِ⁴⁶³ تَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ⁴⁶⁴ عَنْ عَيْدَةَ بْنِ أَبِي زَائِدَةَ⁴⁶⁵ بِمِثْلِ هَذَا

الْحَدِيثِ.

32 no'lu hadîsin benzeridir.

2. 1. 34. Otuz Dördüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁴⁶⁶ حَدَّثَنِي أَبِي⁴⁶⁷ تَنَا إِسْمَاعِيلُ⁴⁶⁸ تَنَا أَيُّوبُ⁴⁶⁹ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ⁴⁷⁰ أَنَّ قَرِيبًا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ خَذَفَ فَنَهَاهُ

وَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ الْخَذْفِ وَقَالَ إِنَّهَا لَا تَصِيدُ صَيْدًا وَلَا تَنْكُأُ عَدُوًّا وَلَكِنَّهَا تَكْسِرُ السِّنَّ وَتَقْفَأُ الْعَيْنَ قَالَ فَعَادَ
فَقَالَ حَدَّثْتُكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْهَا ثُمَّ عُدْتُ لَا أَكَلِمَكَ أَبَدًا.

Saîd bin Cübeyr'den rivâyet edildiğine göre: “Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in bir akrabası bir kere sapanla taş attı (veya taşı işaret ve baş parmağı arasına alıp attı).

33. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁶¹ bk. 1 no'lu hadîs.

⁴⁶² bk. 1 no'lu hadîs.

⁴⁶³ **Abdullah b. Avn el-Harraz (ö. 230/845):** Künyesi Ebû Muhammed el-Bağdâdidir. Onuncu tabakadan sika, âbid ve ebdal bir râvidir. Hocaları: Ebû İshak el-Fezârî, İbrahim b. Sa'd, Ubade b. Ubade, Halef b. Halife, Şerik el-Kadî, Malik b. Enes, Mübarek b. Saîd es-Sevrî, Cerîr b. Abdulhamid. Talebeleri: Müslim, Nesâî, Ebû Bekir Mervezî, Ebû Zürâ er-Razî, Abbas ed-Dûrî, Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Hâris b. Ebî Usâme, Ebû Şu'be el-Harrânî, Musa b. Harun, Ebû Ya'lâ. (İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 131; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XV, 402; Zehebî, *Siyer*, VI, 375; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 597; a.mlf., *Takrîb*; 3520.)

⁴⁶⁴ bk. 17 no'lu hadîs.

⁴⁶⁵ bk. 17 no'lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 17 no'lu hadîs.

34. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55; Dârimî, “Mukaddime”, 40; Buhârî, “Tefsir”, 48, “Edeb”, 122, “Zebaih ve's Sayd”, 5; Müslim, “Sayd ve'z Zebaih”, 54, 55, 56; İbn Mâce, “Sayd”, 11, “Mukaddime”, 2; Ebû Dâvûd “Edeb”, 165, 166; Nesâî, “Kasâme”, 39, 40.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁶⁶ bk. 1 no'lu hadîs.

⁴⁶⁷ bk. 1 no'lu hadîs.

⁴⁶⁸ bk. 1 no'lu hadîs.

⁴⁶⁹ bk. 22 no'lu hadîs.

⁴⁷⁰ “Meşhur talebeleri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 8 no'lu hadîs.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’de adamı (bu işten) menetti ve dedi ki: Rasûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem sapanla taş atmayı (veya taşı işaret ve baş parmağı arasına alıp atmayı) yasakladı ve şüphesiz o (fiske taşı) ne bir av avlar ne de düşmanı yaralayıp öldürür lâkin bu taş diş kırar, göz çıkarır, buyurdu. Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in akrabası bir süre sonra taş atma işini tekrar yapınca (bunu gören) Abdullah b. Muğaffel (r.a.) (ona): ‘Be adam, ben sana Peygamber (s.a.)’in bunu yasakladığını anlattım. Sen bu işi yine yaptın? Artık bundan sonra seninle hiç konuşmayacağım.’ dedi.”

2. 1. 35. Otuz Beşinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ 471 حَدَّثَنِي أَبِي 472 ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ 473 حَدَّثَنِي أَبِي 474 ثَنَا حُسَيْنٌ 475 وَعَفَّانٌ 476 ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ 477 ثَنَا حُسَيْنٌ 478
حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُرَيْدَةَ 479 عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ صَلُّوا قَبْلَ 480 الْمَغْرِبِ رَكَعَتَيْنِ 481 ثُمَّ قَالَ صَلُّوا قَبْلَ
الْمَغْرِبِ رَكَعَتَيْنِ 482 ثُمَّ قَالَ عِنْدَ الثَّالِثَةِ لِمَنْ شَاءَ كِرَاهِيَةً 483 أَنْ يَتَّخِذَهَا النَّاسُ سُنَّةً.

35. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55; Buhârî, “Ebvâbu’t-Teheccüd”, 35, “İ’tisam”, 27; Ebû Dâvûd, “Tetavvu”, 11.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁷¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁷² bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁷³ **Abdussamed b. Abdulvaris b. Saîd b. Zekvân et-Temîmî el-Amberî (ö. 207/822):** Künyesi Ebû Sehl el-Basrîdir. Dokuzuncu tabkadan sika, sebt ve saduk bir râvidir. Hocaları: Babası, İkrime b. Ammâr, Harb b. Şeddâd, Süleyman b. Muğîre, Şu’be, Hammâd b. Seleme, Hemmâm b. Yahya. Talebeleri: Oğlu, Abdulvaris, Ahmed b. Hanbel, İshak, Yahya, Ali, Haccâc b. Şa’r, Abde es-Saffâr. (Buhârî, *et-Târih*, VI,105; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, VI, 50; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XVIII, 99; Zehebî, *Siyer*, IX, 516; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, IV, 181; a.mlf., *Takrîb*; 4080.)

⁴⁷⁴ **Abdulvaris b. Saîd b. Zekvân et-Temîmî el-Amberî (ö. 180/796):** Künyesi Ebû Ubeyde el-Basrîdir. Sekizinci tabkadan sika, sebt ve sadûk bir râvidir. Hocaları: Abdulaziz b. Suheyb, Yahya b. İshak el-Hadramî, Saîd b. Cemhân, Eyyüb es-Sahtiyânî, Eyyüb b. Musa, el-Ca’d b. Osman, Davud b. Ebî Hind, Hüseyin el-Muallim, Şuayb b. Habhâb. Talebeleri: Sevrî, Oğlu Abdussamed, Affân b. Müslim, Ma’la b. Mansûr, Ebû Seleme, Ebû Ma’mer el-Mak’âd. (Buhârî, *et-Târih*, VI,118; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII,140; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XVIII, 478; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, IV, 284; a.mlf., *Takrîb*; 4251.)

⁴⁷⁵ **Hüseyin b. Muhammed b. Behrâm et-Temîmî (ö. 213/828):** Künyesi Ebû Ahmeddir. Dokuzuncu tabkadan sika bir râvidir. Hocaları: İsrâîl, Cerîr b. Hâzin, Ebû Gassân Muhammed b. Mutarrif, Şeybân en-Nahvî, İbn Ebî Zî’b, Mübarek b. Fadâle, Eyyüb b. Atabe, Halef b. Halife, Şerik en-Nehaî. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Menî’, İbrahim b. Saîd el-Cevherî, Ebû Hayseme, Muhammed b. Rafî’. (Buhârî, *et-Târih*, II,390; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, VI, 47; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, II, 110; a.mlf., *Takrîb*; 1345.)

⁴⁷⁶ bk. 16 no’lu hadîs.

⁴⁷⁷ bk. 253 no’lu dipnot.

⁴⁷⁸ **Hüseyin b. Zekvân el-Muallim el-Avzî el-Basrî el-Müktib (ö. 145/762):** Altıncı tabkadan sika bir râvidir. Hocaları: Ata’, Naff’, Katade, Abdullah b. Büreyde, Yahya b. Ebî Kesîr, Amr b. Şuayb, Bedîl b. Mesîra, Süleyman b. Ahvel. Talebeleri: Şu’be, İbn Mübarek, İsa b. Yunus, Abdulvaris b. Saîd, Kattân, Gunder, Yezid b. Zürey’, Yezid bin Harun. (Buhârî, *et-Târih*, II,387; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, III, 52; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, VI, 372; Zehebî, *Siyer*, VI, 345; a. mlf., *Mizân*, II,288; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, II, 87; a.mlf., *Takrîb*; 1320.)

⁴⁷⁹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Abdullah (İbn Muğaffel) el-Muzenî (r.a.)’den rivayet edildiğine göre “Rasûlullah (s.a.) ‘Akşam namazından önce iki rekât namaz kılınız.’ buyurdu. Sonra yine ‘Akşam namazından önce iki rekât namaz kılınız.’ buyurdu. Üçüncü defasında insanların bunu sünnet (terkedilmez bir yol) edinmelerini istemeyerek ‘Bu, isteyen içindir.’ buyurdu”.

2. 1. 36. Otuz Altıncı Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁴⁸⁴ حَدَّثَنِي أَبِي ⁴⁸⁵ تَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ ⁴⁸⁶ حَدَّثَنِي أَبِي ⁴⁸⁷ تَنَا حُسَيْنٌ ⁴⁸⁸ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ ⁴⁸⁹ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ ⁴⁹⁰ الْمُرِّيُّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَعْلِبَنَّكُمْ الْأَعْرَابُ عَلَى اسْمِ صَلَاةٍ ⁴⁹¹ الْمَعْرِبِ قَالَ وَتَقُولُ الْأَعْرَابُ هِيَ الْعِشَاءُ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edilmiştir ki: “Rasûlullah (Sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: ‘Akşam namazının isminin kullanımında bedevîler size galip gelmesin!’” Râvi dedi ki: “Bedevîler ona ‘işâ (yatsı) derlerdi.”

2. 1. 37. Otuz Yedinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁴⁹² حَدَّثَنِي أَبِي ⁴⁹³ تَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ ⁴⁹⁴ وَعَفَّانُ ⁴⁹⁵ قَالَا تَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ ⁴⁹⁶ عَنِ الْجُرَيْرِيِّ ⁴⁹⁷ وَقَالَ عَفَّانُ ⁴⁹⁸ فِي حَدِيثِهِ أَخْبَرَنَا الْجُرَيْرِيُّ ⁴⁹⁹ عَنْ أَبِي نَعَامَةَ ⁵⁰⁰ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَعْقِلٍ سَمِعَ ابْنَةَ يُقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْقَصْرَ الْأَبْيَضَ عَنِ بَيْنِ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلْتَهَا

Metin:

⁴⁸⁰ Buhârî, “Ebvâbu’t-Teheccüd”, 35, “İ’tisam”, 27’de burada "صلاة" kelimesi vardır.

⁴⁸¹ Buhârî, “Ebvâbu’t-Teheccüd”, 35, “İ’tisam”, 27’de burada "ركعتين" kelimesinden itibaren "لمن شاء" ifadesine kadar olan kısım yoktur. Hadîs "قال في الثلاثة : لمن شاء" diye devam etmektedir.

⁴⁸² Ebû Dâvûd’ta burada "لمن شاء" ifadesi olup, üç defa yerine iki defa tekrar vardır.

⁴⁸³ Ebû Dâvûd’ta burada "خشية" kelimesi vardır.

36. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55; Buhârî, “Mevâkîtu’s-Salâh”, 19.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁸⁴ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁸⁵ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁸⁶ bk. 35 no’lu hadîs.

⁴⁸⁷ bk. 35 no’lu hadîs.

⁴⁸⁸ bk. 35 no’lu hadîs.

⁴⁸⁹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

⁴⁹⁰ Buhârî’de "النبي" ifadesi vardır.

⁴⁹¹ Buhârî’de "صلاتكم" ifadesi vardır.

37. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55; İbn Mâce, “Dua”, 12; Ebû Dâvûd “Tahâret”, 45.

TAHKİK:

Sened:

⁴⁹² bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁹³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁹⁴ bk. 35 no’lu hadîs.

⁴⁹⁵ bk. 16 no’lu hadîs.

فَقَالَ يَا بُيَّيَّ سَلِ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْجَنَّةَ وَغُدُّ بِهِ مِنْ النَّارِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَكُونُ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الدُّعَاءِ وَالطُّهُورِ.

Ebû Neâme (r.a.)’den nakledildiğine göre “Abdullah b Muğaffel (r.a.), oğlunun: ‘Allah’ım! Muhakkak ki ben senden cennete girdiğimde cennetin sağ tarafından beyaz köşkü istiyorum.’ diye duâ ettiğini duyunca şöyle demiştir: ‘Ey oğulcuğum! Yüce Allah’tan cenneti iste ve cehennem ateşinden de O’na sığın. Çünkü ben Rasûlullah (s.a.)’ı ‘Bu ümmet içinde ve duada abdest suyunda haddi aşacak kimseler bulunacaktır.’ buyururken işittim.”

2. 1. 38. Otuz Sekizinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵⁰¹ حَدَّثَنِي أَبِي ⁵⁰² تَنَا عَفَّانُ ⁵⁰³ تَنَا شُعْبَةُ ⁵⁰⁴ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هِلَالٍ ⁵⁰⁵ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ قَالَ كُنَّا مُحَاصِرِينَ قَصْرَ حَيِّبٍ فَأَلْقَى إِلَيْنَا رَجُلًا جَرَابًا فِيهِ شَحْمٌ فَدَهَبْتُ أَخْذُهُ فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَحْيَيْتُ .

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre o şöyle dedi: “Hayber kalesini kuşatmıştık. Birden adamın biri bize doğru içinde iç yağı olan bir tulum attı. Onu almak üzere gittim. Birden Rasûlullah (s.a.)’ı gördüm ve utandım.”

2. 1. 39. Otuz Dokuzuncu Rivâyet

⁴⁹⁶ bk. 10 no’lu hadîs.

⁴⁹⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁴⁹⁸ bk. 16 no’lu hadîs.

⁴⁹⁹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁰⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 10 no’lu hadîs.

38. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55; Dârimî, “Siyer”, 57; Buhârî, “Fezâilü’l-Humus”, 20, “Megâzi”, 38, “Zebâih ve’s-Sayd”, 22; Müslim, “Cihad ve’s-Siyer”, 72, 73; Ebû Dâvûd, “Cihad”, 127.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁰¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁰² bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁰³ bk. 16 no’lu hadîs.

⁵⁰⁴ bk. 3 no’lu hadîs.

⁵⁰⁵ bk. 5 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 5 no’lu hadîs.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵⁰⁶ حَدَّثَنِي أَبِي⁵⁰⁷ ثنا عَبْدُ الْوَهَّابِ الْحَقَّافُ⁵⁰⁸ قَالَ سُئِلَ سَعِيدٌ⁵⁰⁹ عَنِ الصَّلَاةِ فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ فَأَخْبَرَنَا عَنْ قَتَادَةَ⁵¹⁰ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ⁵¹¹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا يَغِيي أَدْرَكْتَ الصَّلَاةَ وَأَنْتَ فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ فَلَا تُصَلِّ وَإِذَا أَدْرَكْتَكَ فِي مَرَايِضِ الْغَنَمِ فَصَلِّ إِنْ شِئْتَ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre “Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: ‘Sen deve ahırlarında bulunurken namaz vakti gelirse oralarda namaz kılma; koyun ağullarında iken namaz vakti gelirse dilersen orada namaz kıl.’”

2. 1. 40. Kırkıncı Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵¹² حَدَّثَنِي أَبِي⁵¹³ ثنا يَعْقُوبُ⁵¹⁴ ثنا أَبِي⁵¹⁵ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ⁵¹⁶ حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ كُرَيْبٍ الْخُرَازِيِّ⁵¹⁷ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ⁵¹⁸ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ الْقُرَيْشِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تُصَلُّوا فِي عَطَنِ الْإِبِلِ فَإِنَّهَا مِنْ الْجِنَّ حُلِقَتْ أَلَا تَرَوْنَ عُيُونَهَا وَهَبَابَهَا إِذَا نَفَرَتْ وَصَلُّوا فِي مَرَاغِ الْغَنَمِ فَإِنَّهَا هِيَ أَقْرَبُ مِنَ الرَّحْمَةِ.

39. RIVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55, IV, 85.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁰⁶ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁰⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁰⁸ **Abdulvehhâb b. Atâ el-Haffâf (ö. 204/819):** Künyesi Ebû Nasr El-İclî’dir. Yedinci tabakadan sika ve sadûk bir râvidir. Hocaları: Süleyman et-Teymî, Humeyd et-Tavîl, Halid el-Hazzâ’, İbn Avn, İbn Cüreyc, Malik, Hişam. Talebeleri: Ahmed, İshak, İbn Maîn, Muhammed b. Abdillâh er-Râzî, Hasan b. Muhammed es-Sabbâh ez-Ze’ferânî, İbrahim b. Saîd el-Cevherî, İshak b. Mansûr el-Kevsec. (Buhârî, *et-Târîh*, VI,98; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, VI, 72; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII,133; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XVIII, 509; Zehebî, *Siyer*, IX, 451; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, IV, 292; a.mlf., *Takrib*; 4262.)

⁵⁰⁹ bk. 11 no’lu hadîs.

⁵¹⁰ bk. 11 no’lu hadîs.

⁵¹¹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

40. RIVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55.

TAHKİK:

Sened:

⁵¹² bk. 1 no’lu hadîs.

⁵¹³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵¹⁴ **Ya’kub b. İbrahim b. Sa’d b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf ez-Zührî (ö. 208/819):** Künyesi Ebû Yusuf el-Medenî’dir. Yedinci tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Babası İbrahim b. Sa’d, Şu’be, Kardeşinin oğlu ez-Zührî, el-Leys, Ebû Üveys, Abdulmelik b. Rebi’ b. Sebra. Talebeleri: Kardeşinin oğlu Abdullah b. Sa’d b. İbrahim, Ahmed, Ali, İshak, İbn Maîn, el-Kevsec. (Buhârî, *et-Târîh*, VIII,397; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, IX, 202; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX,284; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXII, 308; Zehebî, *Siyer*, IX, 491; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VII, 204; a.mlf., *Takrib*; 7811.)

⁵¹⁵ bk. 17 no’lu hadîs.

⁵¹⁶ **Muhammed b. İshak b. Yesâr b. Hayyâr (ö. 151/768):** Künyesi Ebû Abdullah el-Muttalibî’dir. Yedinci tabakadan sika bir râvidir. Hocaları: Babası, Amcası Abdurrahman, Musa, A’rec, Muhammed b. Ca’fer b. Zab’ir, Âsım b. Ömer b. Katade, Abbas b. Sehl b. Sa’d. Talebeleri: Yahya b. Saîd el-Ensârî, Yezid b. Ebî Habîb, Cerîr b. Hâzim, Abdullah b. Saîd b. Ebî Hind, İbn Avn, İbrahim b. Sa’d. (Buhârî, *et-*

Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.) dedi ki: “Rasûlullah (s.a.)’ın şöyle buyurduğunu duydum: ‘Deve ahırında namaz kılmayın, çünkü o (huy olarak) cinlerden yaratılmıştır. Onun ürküp kaçtığı zaman gözlerini ve hareketlerini görmüyor musunuz? Koyun ağıllarında namaz kılın. Koyun cinsi rahmete/yumuşaklığa daha yakındır.’”

2. 1. 41. Kırk Birinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵¹⁹ حَدَّثَنِي أَبِي⁵²⁰ تَنَا عَمَّانُ⁵²¹ تَنَا شُعْبَةُ⁵²² قَالَ أَبُو إِيَّاسٍ⁵²³ أَنَا قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُعَقَّلٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ قَرَأَ سُورَةَ الْفَتْحِ قَالَ فَقَرَأَ أَبُو إِيَّاسٍ ثُمَّ رَجَعَ وَقَالَ لَوْلَا أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ عَلَيَّ لَقَرَأْتُ بِهَذَا اللَّحْنِ

Ebû İyâs şöyle dedi: “Ben Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den işittim, şöyle diyordu: ‘Mekke’nin fethi günü Rasûlullah (s.a.) dişi devesi üzerinde Fetih Sûresini okudu.’” Râvi dedi ki: “Ebû İyâs da (Fetih Sûresini) okuyup terci‘ yaptı (sesini işittirecek şekilde yükseltti ve dalgalandırdı) ve şöyle dedi: ‘İnsanlar etrafıma toplanacak olmasalardı, aynı nağme ile okurdum.’”

2. 1. 42. Kırk İkinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵²⁴ حَدَّثَنِي أَبِي⁵²⁵ تَنَا عَمَّانُ⁵²⁶ تَنَا وَهَيْبٌ⁵²⁷ عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْجُرَيْرِيِّ سَعِيدِ بْنِ إِيَّاسٍ⁵²⁸ عَنْ قَيْسِ بْنِ عَبَايَةَ⁵²⁹ حَدَّثَنِي ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ⁵³⁰ قَالَ قَالَ أَبِي وَأَنَا أَقْرَأُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنَّكَ وَالْحَدِيثَ

et-Târîh, I,40; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, VII, 191; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII,380; Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIV, 405; Zehebî, *Siyer*, VII, 33; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, V, 469; a.mlf., *Takrîb*; 5725.)

⁵¹⁷ **Abdullah b. Talha el-Huzâî (ö. ?)**: İbn Hibbân râviyi Sikât adlı eserinde sika diye zikretmiştir. Hocaları: Ebû Yezîd el-Medenî. Talebeleri: Hüseyim. (İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't- ta'dîl*, V, 88; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII,12; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 524.)

⁵¹⁸ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

41. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55; Buhârî, “Megazi”, 48, “Tefsir”, 48, “Fezâil’il-Kur’ân”, 24, 30, “Tevhid”, 50; Müslim, “Salâtü'l-Müsafirîn”, 237, 238; Ebû Dâvûd “Vitr”, 20.

TAHKİK:

Sened:

⁵¹⁹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵²⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵²¹ bk. 16 no’lu hadîs.

⁵²² bk. 3 no’lu hadîs.

⁵²³ bk. 3 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 3 no’lu hadîs.

بِالإِسْلَامِ فَإِنِّي صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَخَلْفَ أَبِي بَكْرٍ وَخَلْفَ عُمَرَ وَعُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ فَكَانُوا لَا يَسْتَفْتِحُونَ الْقِرَاءَةَ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَمَ أَرَزَ رَجُلًا قَطُّ أَبْغَضَ إِلَيْهِ الْحَدِيثَ مِنْهُ.

İbn Abdullah b. Muğaffel (r.a.) şöyle anlattı: “Ben ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’, Elhamdülillâhi Rabbil‘âlemîn’ diye okurken bu okuyuşumu babam duydu, namazı bitirince de şöyle dedi: ‘Ey yavrucuğum! İslam’da bir şey ihdas etmekten (bid‘atten) sakın! Zîrâ ben Râsûlullâh (s.a.)’ın arkasında Ebû Bekir (r.a.), Ömer (r.a.) ve Osman (r.a.)’ın arkasında namaz kıldım, onlar kırâ‘ate ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ diyerek başlamıyorlardı.” Râvi (Yezîd b. Abdullah): ‘Ben İslâm dinine yeni bir şey sokmak (bid‘at) hususunda onun kadar kızan (ve tepki gösteren) bir başkasını görmedim.’ dedi.”

2. 1. 43. Kırk Üçüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵³¹ حَدَّثَنِي أَبِي ⁵³² نَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ⁵³³ نَنَا كَثْمَسُ ⁵³⁴ حَدَّثَنِي ابْنُ بُرَيْدَةَ ⁵³⁵ قَالَ قَالَ ابْنُ مُعَقَّلٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ كُلِّ أَدَانَيْنِ صَلَاةً بَيْنَ كُلِّ أَدَانَيْنِ صَلَاةً لِمَنْ شَاءَ.

42. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 55; İbn Mâce, “İkâmetü’s-Salâh, 4; Tirmizî, “Salâh”, 180; Nesâi, “İftitah”, 22.

TAHKİK:

Sened:

⁵²⁴ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵²⁵ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵²⁶ bk. 16 no’lu hadîs.

⁵²⁷ **Vüheyb b. Halid b. Aclân el-Bâhilî (v. 165/781):** Künyesi Ebû Bekr el-Basrî’dir. Yedinci tabakadan sika ve sebt bir râvidir. Hocaları: Humejd et-Tavîl, Eyyub, Halîd el-Hazzâ’, Dâvud b. Ebî Hind, Saîd el-Cerîrî, Yahya b. Ebû İshak el-Hadramî, Ca’fer es-Sâdık. Talebeleri: İsmail b. Uleyye, İbn Mübarek, el-Kattân, Yahya b. Âdem, Hibbân b. Hilâl, Musa b. İsmail, Müslim b. İbrahim. (Buhârî, *et-Târîh*, VIII, 177; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, IX, 34; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 560; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXXI, 164; Zehebî, *Siyer*, VIII, 223; İbn İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VI, 765; a.mlf., *Takrib*; 7487.)

⁵²⁸ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵²⁹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵³⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 1 no’lu hadîs.

43. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Buhârî, “Ezân”, 14, 16; Müslim, “Salâtü’l-Müsafirîn”, 304; İbn Mâce, “İkâmetü’s-Salât, 110; Ebû Dâvûd“Tetavvu”, 11; Tirmizî, “Salât”, 136; Nesâi, “Ezân”, 39.

TAHKİK:

Sened:

⁵³¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵³² bk. 1 no’lu hadîs.

⁵³³ bk. 11 no’lu hadîs.

⁵³⁴ bk. 4 no’lu hadîs.

⁵³⁵ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

İbni Muğaffel (r.a.) Rasûlullah (s.a.)’ın şöyle buyurduğunu nakletti: “Her ezan ile kâmet arasında (nafîle) namaz vardır, her ezan ile kâmet arasında dileyenler için (nafîle) namaz vardır.”

2. 1. 44. Kırk Dördüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵³⁶ حَدَّثَنِي أَبِي ⁵³⁷ نَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ⁵³⁸ نَنَا كَهْمَسٌ ⁵³⁹ حَدَّثَنِي ابْنُ بُرَيْدَةَ ⁵⁴⁰ عَنِ ابْنِ مَعْقِلٍ قَالَ رَأَى رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ يَخْذِفُ فَقَالَ لَا تَخْذِفْ فَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَكْرَهُ الْخَذْفَ أَوْ قَالَ يَنْهَى عَنْهُ كَهْمَسٌ يَقُولُ ذَلِكَ فَإِنَّهَا لَا يُنْكَأُ بِهَا عَدُوٌّ وَلَا يُصَادُ بِهَا صَيْدٌ وَلَكِنَّهَا تَفْقَأُ الْعَيْنَ وَتَكْسِرُ السِّنَّ ثُمَّ رَأَى بَعْدَ ذَلِكَ يَخْذِفُ فَقَالَ أَخْبِرْكَ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْهَى عَنِ الْخَذْفِ أَوْ يَكْرَهُهُ ثُمَّ أَرَاكَ تَخْذِفُ لَا أَكَلِّمُكَ كَلِمَةً كَذَا وَكَذَا.

İbn Büreyyde’den rivâyet etmiştir ki: “(Bir gün) Abdullah b. Muğaffel (r.a.), arkadaşlarından bir adamı (sapanla veya parmaklarıyla) fiske taşı atarken gördü ve; ‘Böyle taş atma, çünkü Rasûlullah (s.a.) (sapanla veya parmaklarla) fiske taşı atmaya kerih görürdü (Râvilerden Kehmes nehyederdi, demiş). Zira onunla ne düşman yaralanıp öldürülür, ne de av avlanır. Lakin bu taş göz çıkarır, diş kırar.’ dedi. Bir süre sonra onu yine böyle taş atarken gördü. Bunun üzerine ona şöyle dedi: ‘Be adam, ben sana bunu Resûlullah (s.a.)’ın yasakladığını veya kerih gördüğünü haber veriyorum; yine görüyorum ki böyle taş atıyorsun! Seninle şu kadar zaman tek kelime bile konuşmayacağım!’”

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 4 no’lu hadîs.

44. RİVÂYET TAHRİCİ:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Dârimî, “Mukaddime”, 40; Buhârî, “Tefsir”, 48, “Edeb”, 122, “Zebaih ve’s-Sayd”, 5; Müslim, “Sayd ve’z-Zebaih”, 54, 55, 56; İbn Mâce, “Sayd”, 11, “Mukaddime”, 2; Ebû Dâvûd “Edeb”, 165, 166; Nesâî, “Kaseme”, 39, 40.

TAHKİK:

Sened:

⁵³⁶ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵³⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵³⁸ bk. 11 no’lu hadîs.

⁵³⁹ bk. 4 no’lu hadîs.

⁵⁴⁰ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 8 no’lu hadîs.

2. 1. 45. Kırk Beşinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵⁴¹ حَدَّثَنِي أَبِي⁵⁴² نَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ⁵⁴³ نَنَا عَوْفٌ⁵⁴⁴ عَنِ الْحَسَنِ⁵⁴⁵ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا وَلَكِنْ ائْتَلَوْا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدٍ يَمِيمٍ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a)'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Eğer köpekler (yeryüzünde Allah’ı tesbih eden) diğer topluluklar gibi bir canlı topluluğu olmasaydı onların öldürülmelerini emrederdim. Fakat (hepsini değil) onlardan her simsiyahını öldürün.”

2. 1. 46. Kırk Altıncı Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵⁴⁶ حَدَّثَنِي أَبِي⁵⁴⁷ نَنَا عَتَّابُ بْنُ زِيَادٍ⁵⁴⁸ نَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵⁴⁹ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ⁵⁵⁰ حَدَّثَنِي أَشْعَثُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ⁵⁵¹ عَنِ الْحَسَنِ⁵⁵² عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ قَالَ نَهَى⁵⁵³ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبُولَ الرَّجُلُ فِي مُسْتَحَمِّهِ فَإِنَّ عَائِمَةَ الْوُسْوَاسِ مِنْهُ.

45. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Dârimî, “Sayd, 3; İbn Mâce, “Sayd”, 2; Ebû Dâvûd“Sayd”, 21; Tirmizî, “Ahkâm” 3, 4.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁴¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁴² bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁴³ bk. 11 no’lu hadîs.

⁵⁴⁴ bk. 30 no’lu hadîs.

⁵⁴⁵ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 2 no’lu hadîs.

46. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Buhârî, “Tefsir”, 5; İbn Mâce, “Tahâret”, 12; Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 15; Tirmizî, “Tahâret”, 17; Nesâî, “Tahâret”, 32.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁴⁶ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁴⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁴⁸ **Attâb b. Ziyâd el-Horasânî (ö. 210/825):** Künyesi Ebû Amr Mervezî’dir. On birinci tabakadan sika ve sadûk bir râvidir. Hocaları: Ebû Hamze es-Sükkerî, Muhammed b. Müslim et-Taifî, Abdullah b. Mübarek, Yahya b. Darîs. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Sa’d, Yahya b. Maîn, Hüseyin b. el-Cüneyd ed-Dâmeğânî, Ebû Hâtim. (İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, VII, 13; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 522; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XIX, 291; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, IV, 388; a.mlf., *Takrib*; 4421.)

⁵⁴⁹ **Abdullah b. Mübarek b. el-Vâdih el-Hanzalî et-Temimî (ö. 181/797):** Künyesi Ebû Abdurrahman el-Mervezî’dir. Sekizinci tabakadan sika, sebt, fakîh, âlim ve mücahid bir râvidir. Hocaları: Süleyman et-Teymî, Humejd et-Tavîl, İsmail b. Ebî Hâlid, Yahya b. Saîd el-Ensârî, Sa’d b. Saîd el-Ensârî, Âsım el-Ahvel, İbn Avn, Abdullah b. Ömer, İkrime b. Ammâr. Talebeleri: Sevrî, Ma’mer b. Râşid, Ebû İshak el-Fezârî, Ca’fer b. Süleyman ed-Dübbeî, İbn Uyeyne, Ebû Ahvas, Fuzayl b. İyâd. (Buhârî, *et-Târih*, V, 212; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, V, 179; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 7; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XVI, 5; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, III, 628; a.mlf., *Takrib*; 3570.)

⁵⁵⁰ bk. 22 no’lu hadîs.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivayet edildiğine göre: “ Rasûlullah (s.a.) kişinin guslettiği yere bevletmesini (küçük abdest bozmasını) yasakladı. Çünkü vesvesenin çoğu bundandır.”

2. 1. 47. Kırk Yedinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵⁵⁴ حَدَّثَنِي أَبِي ⁵⁵⁵ نَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ ⁵⁵⁶ نَنَا الْحَكَمُ بْنُ عَطِيَّةَ ⁵⁵⁷ قَالَ سَأَلْتُ الْحَسَنَ ⁵⁵⁸ عَنِ الرَّجُلِ يَتَّخِذُ الْكَلْبَ فِي دَارِهِ قَالَ حَدَّثَنِي ⁵⁵⁹ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَمَّلٍ ⁵⁶⁰ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا نَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطًا.

İbn Atiyye şöyle dedi: “Hasan’a (Basrî) evinde köpek besleyen adamın durumunu sordum şu cevabı verdi: ‘Abdullah b. Muğaffel (r.a) bana bildirdi ki ‘Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: ‘Kim bir köpek beslerse, her gün sevabından bir kîrât eksiltmiş olur.’”

2. 1. 48. Kırk Sekizinci Rivâyet

⁵⁵¹ **Eş’âs b. Abdullah b. Ca’bir el-Huddânî (ö. ?):** Künyesi Ebû Abdullah el-A’mâ el-Basrî’dir. Beşinci tabakadan sika, sadûk bir râvidir. Hocaları: Enes, Hasen, Şehr b. Havşeb, Muhammed b. Sîrîn. Talebeleri: Şu’be, Hammâd b. Seleme, Ma’mer, Yahya b. Saîd el-Kattân, Saîd b. Ebî Ârûbe. (İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, II, 273; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, III, 272; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzîb*, I, 333; a.mlf., *Takrîb*; 527.)

⁵⁵² “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

⁵⁵³ İbn Mâce’de "قال رسول الله (ص) لا يبولن أحدكم في مستنجمه... " şeklinde. Ebû Dâvûd’ta "قال رسول الله (ص) لا يبولن أحدكم في مستنجمه... " şeklinde. Tirmizî’de hadîs "أَنَّ النَّبِيَّ (ص) نَهَى أَنْ يَبُولَ... " diye başlıyor, devamı ise aynıdır. Nesâî’de ise hadîs "عَنِ النَّبِيِّ (ص) قَالَ لَا يَبُولُنْ أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَنَجِمِهِ... " şeklinde başlayıp devam etmektedir.

47. RİVÂYET TAHRİCİ:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; İbn Mâce, “Sayd”, 2; Tirmizî, “Ahkâm”, 4.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁵⁴ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁵⁵ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁵⁶ bk. 35 no’lu hadîs.

⁵⁵⁷ **Hakem b. Atiyye el-Ya’sî el-Basrî (ö. ?):** Yedinci tabakadan sadûk ve vehim sahibi bir râvidir. Hocaları: Sâbit el-Bünânî, Abdullah b. Küleyb es-Sedûsî, Âsım el-Ahvel, Hasen, İbn Sîrîn. Talebeleri: İbn Mübarek, İbn Uleyye, İbn Nuaym, Tayâleseyanî. (Buhârî, *et-Târîh*, II,344; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, II, 125; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, VII, 120; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzîb*, II, 171; a.mlf., *Takrîb*; 1455.)

⁵⁵⁸ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

⁵⁵⁹ Tirmizî’de hadîsin burdan önceki kısmı yoktur.

⁵⁶⁰ Tirmizî’de hadîs şöyle devam eder: "قال: أَنِّي لَمَمَّنْ يَرْفَعُ أَغْصَانَ الشَّجَرَةِ عَنْ وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَهُوَ يَخْطُبُ فَقَالَ: لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا، فَاقْتُلُوا مِنْهَا كُلَّ أَسْوَدَ بَهِيمٍ، وَ مَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ يَرْتَبِطُونَ كَلْبًا إِلَّا نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِمْ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطًا إِلَّا لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَّمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا، فَاقْتُلُوا مِنْهَا الْأَسْوَدَ بَهِيمٍ، وَ مَا مِنْ أَهْلِ بَيْتٍ يَرْتَبِطُونَ كَلْبًا إِلَّا نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِمْ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطًا." şeklinde.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵⁶¹ حَدَّثَنِي أَبِي ⁵⁶² نَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ⁵⁶³ وَبَهْزٌ ⁵⁶⁴ قَالَ نَنَا شُعْبَةُ ⁵⁶⁵ عَنْ مُعَاوِيَةَ ⁵⁶⁶ قَالَ بَهْزٌ ⁵⁶⁷ فِي حَدِيثِهِ حَدَّثَنِي

مُعَاوِيَةَ بْنُ قُرَّةً ⁵⁶⁸ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُعَقَّلٍ الْمُرَبِّيَّ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ عَلَى نَاقَتِهِ يَقْرَأُ سُورَةَ الْفَتْحِ
قَالَ فَقَرَأَ ابْنُ مُعَقَّلٍ وَرَجَعَ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ لَوْلَا النَّاسُ لَأَخَذْتُ لَكُمْ بِدَاكِ الَّذِي ذَكَرَهُ ابْنُ مُعَقَّلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَهْزٌ فِي حَدِيثِهِ
أَوْ حَمَلَهُ عَلَى نَاقَتِهِ قَالَ فَقَرَأَ سُورَةَ الْفَتْحِ فَرَجَعَ فِيهَا قَالَ أَبُو إِيَّاسٍ لَوْلَا أَنِّي أَحْشَى أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ عَلَيَّ لَرَجَعْتُ كَمَا رَجَعَ.

Muâviye b. Kurra şöyle dedi: “Ben Abdullah b. Muğaffel el Müzenî (r.a)’den işittim, şöyle diyordu: ‘Mekke’nin fethi günü Rasûlullah (s.a.)’ı, yolculuğu esnasında, dışı devesi üzerinde Fetih Sûresini okurken gördüm.’ Râvî dedi ki: ‘Abdullah b. Muğaffel (r.a.) de (Fetih Sûresini) okuyup terci‘ yaptı (sesini işittirecek şekilde yükseltti ve dalgalandırdı).’ Mu‘âviye dedi ki: ‘İnsanlar(ın başıma toplanması) olmasaydı İbn Muğaffel (r.a.)’in Rasûlullah (s.a.)’dan naklettiği okuyuşu taklid ederdim.’ Behz hadisinde dedi ki: ‘Veya Rasûlullah (s.a.) İbn Muğaffel (r.a.)’i dışı devesine bindirdi ve Fetih Sûresini terci‘ yaparak okudu. Ebû İyâs dedi ki: ‘İnsanların etrafıma toplanacak olmalarından korkmasaydım, onun terci‘ yaptığı gibi ben de terci‘ yapardım.’”⁵⁶⁹

2. 1. 49. Kırk Dokuzuncu Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵⁷⁰ حَدَّثَنِي أَبِي ⁵⁷¹ نَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ⁵⁷² وَبَهْزٌ ⁵⁷³ قَالَ نَنَا شُعْبَةُ ⁵⁷⁴ عَنْ أَبِي النَّيَّاحِ ⁵⁷⁵ قَالَ سَمِعْتُ مُطَرِّقًا ⁵⁷⁶

يُحَدِّثُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ قَالَ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ ثُمَّ قَالَ مَا لَكُمْ وَلِلْكِلابِ ثُمَّ رَخَّصَ فِي كَلْبِ الصَّبِيدِ
وَالْغَنَمِ وَقَالَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا وَلَّغَ فِيهِ الْكَلْبُ اغْسِلُوهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَعَقِّرُوهُ فِي التَّامِنَةِ بِالتُّرَابِ.

48. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Buhârî, “Megâzi”, 48, “Tefsir”, 48, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 24, 30, “Tevhid”, 50; Müslim, “Salâtü’l-Müsâfirîn”, 237, 238; Ebû Dâvûd “Vitr”, 20.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁶¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁶² bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁶³ bk. 11 no’lu hadîs.

⁵⁶⁴ bk. 5 no’lu hadîs.

⁵⁶⁵ bk. 3 no’lu hadîs.

⁵⁶⁶ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

⁵⁶⁷ bk. 5 no’lu hadîs.

⁵⁶⁸ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 3 no’lu hadîs.

⁵⁶⁹ Bu hadîsin rivâyet özelliği Müselsel hadîse örnek teşkil eder. Zîra Müselsel Hadîs, râvilerinin veya rivâyetinin şekil ve durumları, baştan sona sürdürülen hadîstir (Aydınlı, *Hadîs İstılahları Sözlüğü*, s. 221).

49. RİVÂYET TAHRİC:

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivayet edildiğine göre şöyle dedi: “Rasûlullah (s.a.) (bir zamanlar) köpeklerin öldürülmesini emretti. Sonra: ‘Size ne oluyor ki (bütün köpekleri öldürüyorsunuz)’ buyurdu ve av köpeği ile çoban köpeğinin bulundurulmasına (beslenmesine) izin verdi ve kaplar hakkında buyurdu ki: ‘Bir kabı köpek yalasa, o kabı yedi kere (su ile) yıkayın, sekizincide toprağa bulayın (öyle yıkayın).’”

2. 1. 50. Ellinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵⁷⁷ حَدَّثَنِي أَبِي ⁵⁷⁸ تَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ ⁵⁷⁹ تَنَا شُعْبَةُ ⁵⁸⁰ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هِلَالٍ ⁵⁸¹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ قَالَ دُلِّيَّ

جَرَابٌ مِنْ شَحْمٍ يَوْمَ خَيْبَرَ فَنَزَوْتُ وَأَخَذْتُهُ فَنَظَرْتُ فَإِذَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ.

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Dârimî, “Sayd, 3; Müslim, “Tahâret”, 93, “Müsâka ve’l müzâraa”, 22; İbn Mâce, “Tahâret”, 31, “Sayd”, 1; Ebû Dâvûd “Tahâret”, 37; Nesâi, “Tahâret”, 53.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁷⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁷¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁷² bk. 11 no’lu hadîs.

⁵⁷³ bk. 5 no’lu hadîs.

⁵⁷⁴ bk. 3 no’lu hadîs.

⁵⁷⁵ bk. 6 no’lu hadîs.

⁵⁷⁶ bk. 6 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 6 no’lu hadîs.

50. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Dârimî, “Siyer”, 57; Buhârî, “Farzi’l- Humus”, 20, “Megâzi”, 38, “Zebâih ve’s -Sayd”, 22; Müslim, “Cihad ve’s-Siyer”, 72, 73; Ebû Dâvûd “Cihad”, 127.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁷⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁷⁸ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁷⁹ **Süleyman b. Dâvud b. Cârûd (ö. 204/819):** Künyesi et-Tayâlisî el-Basrî’dir. Günümüze ulaşan en eski Müsned’in yazarıdır. Dokuzuncu tabakadan sika, hafız bir râvidir. Hocaları: Eymen b. Nâbil, İbrahim b. Sa’d, Cerîr b. Hâzîm, Habîb b. Yezîd, Harb b. Şeddâd, Hammâd b. Ca’d, Hammâd b. Seleme, Züheyr b. Muhammed, Züheyr b. Muâviye. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, Ali b. el-Medîni, İshak b. Mansûr el-Kevsec, Haccâc b. Şâir, Zeyd b. Ahzen, Abdullah b. Muhammed el-Müsnedî. (Buhârî, *et-Târih*, IV,10; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, IV, 111; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XI, 401; Zehebî, *Siyer*, IX, 378; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 20; a.mlf., *Takrîb*; 2550.)

⁵⁸⁰ bk. 3 no’lu hadîs.

⁵⁸¹ bk. 5 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 5 no’lu hadîs.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre dedi ki: “ Hayber günü içinde iç yağı olan bir kap (bir tulum) bize sarkıtıldı. Sıçrayıp onu aldım. Sonra dönüp baktım ki birde ne göreyim! Allah Rasûlü (s.a.) (orada). (Onu görünce) utandım.

2. 1. 51. Elli Birinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵⁸² حَدَّثَنِي أَبِي ⁵⁸³ نَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ ⁵⁸⁴ نَنَا عَوْفٌ ⁵⁸⁵ عَنِ الْحَسَنِ ⁵⁸⁶ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ أَوْ كَلْبِ غَنَمٍ أَوْ كَلْبِ زَرْعٍ فَإِنَّهُ يُتَّقَصُّ مِنْ عَمَلِهِ كُلِّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Her kim ki av, çoban veya tarla köpeği haricinde bir köpek beslerse, her gün sevaplarından bir kîrât (sevap) eksilir.”

2. 1. 52. Elli İkinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁵⁸⁷ حَدَّثَنِي أَبِي ⁵⁸⁸ نَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ ⁵⁸⁹ نَنَا مَعْمَرٌ ⁵⁹⁰ أَخْبَرَنِي أَشْعَثُ ⁵⁹¹ عَنِ الْحَسَنِ ⁵⁹² عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ قَالَ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَحَمِّهِ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ فِيهِ فَإِنَّ عَامَّةَ الْوَسْوَاسِ مِنْهُ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.), “Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu demiştir: ‘Sakın her hangi biriniz guslettiği yerde bevledip (küçük abdestini bozup) sonra da orada abdest almasın. Çünkü vesvesenin çoğu bundandır.’”

51. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; İbn Mâce, “Sayd”, 2; Tirmizî, “Ahkâm”, 4.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁸² bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁸³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁸⁴ bk. 11 no’lu hadîs.

⁵⁸⁵ bk. 30 no’lu hadîs.

⁵⁸⁶ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 47 no’lu hadîs.

52. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Buhârî, “Tefsir”, 5; İbn Mâce, “Tahâret”, 12; Ebû Dâvûd “Tahâret”, 15; Tirmizî, “Tahâret”, 17; Nesâî, “Tahâret”, 32.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁸⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁸⁸ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁸⁹ bk. 22 no’lu hadîs.

⁵⁹⁰ bk. 22 no’lu hadîs.

⁵⁹¹ bk. 46 no’lu hadîs.

⁵⁹² “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 46 no’lu hadîs.

2. 1. 53. Elli Üçüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵⁹³ حَدَّثَنِي أَبِي⁵⁹⁴ ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ⁵⁹⁵ أَنبَأَنَا مَعْمَرُ⁵⁹⁶ عَنْ أَبِي يُونُسَ⁵⁹⁷ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ⁵⁹⁸ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ

بِابْنِ مُعَقَّلٍ فَخَدَفَ رَجُلٌ عِنْدَهُ مِنْ قَوْمِهِ فَذَكَرَ نَحْوَ حَدِيثِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَلِيَّةَ عَنْ أَبِي يُونُسَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ أَنَّ قَرِيبًا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ خَدَفَ فَتَنَاهَا.

Sa'îd b. Cübeyr şöyle demiştir: “Abdullah b. Muğaffel (r.a.) ile beraberdim. Onun kavminden olan bir adam onun yanında sapanla taş attı (veya taşı işaret ve baş parmağı arasına alıp attı) ve Abdullah b. Muğaffel (r.a.) de İsmail b. ‘Uleyye’nin Eyyûb’dan, onun da Sa’îd b. Cübeyr’dan rivâyet ettiği (şu): ‘Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in bir akrabası sapanla taş attı (veya taşı işaret ve baş parmağı arasına alıp attı) o da onu böyle yapmaktan menetti’ hadisinin benzerini söyledi.”

2. 1. 54. Elli Dördüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁵⁹⁹ حَدَّثَنِي أَبِي⁶⁰⁰ ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى⁶⁰¹ عَنْ يُونُسَ⁶⁰² عَنِ الْحُسَيْنِ⁶⁰³ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ لَأَمَرْتُ بِعَثَلِهَا فَاقْتُلُوا الْأَسْوَدَ الْبَيْهِيمَ وَأَيُّمَا قَوْمٍ اتَّخَذُوا كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبٍ صَنِدٍ أَوْ زَرْعٍ أَوْ

53. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Dârimî, “Mukaddime”, 40; Buhârî, “Zebâih ve’s-Sayd”, 5, “Tefsir”, 48, “Edeb”, 122; Müslim, “Sayd ve’z Zebaih”, 54, 55, 56; İbn Mâce, “Mukaddime”, 2, “Sayd, 11; Ebû Dâvûd“Edeb”, 165, 166; Nesâi, “Kasâme”, 39, 40.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁹³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁹⁴ bk. 1 no’lu hadîs.

⁵⁹⁵ bk. 22 no’lu hadîs.

⁵⁹⁶ bk. 22 no’lu hadîs.

⁵⁹⁷ bk. 22 no’lu hadîs.

⁵⁹⁸ “Meşhur talebeleri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 8 no’lu hadîs.

54. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 56; Dârimî, “Sayd, 3; İbn Mâce, “Sayd”, 2; Ebû Dâvûd“Sayd”, 21; Tirmizî, “Ahkâm”, 3, 4.

TAHKİK:

Sened:

⁵⁹⁹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶⁰⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶⁰¹ bk. 11 no’lu hadîs.

⁶⁰² bk. 2 no’lu hadîs.

⁶⁰³ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 2 no’lu hadîs.

مَا شِيَّةٍ نَقَصَ مِنْ أَجْوَرِهِمْ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلُّوا فِي مَرَابِضِ الْعَنَمِ وَلَا تُصَلُّوا فِي مَبَارِكِ الْإِبِلِ فَإِنَّهَا خُلِقَتْ مِنْ الشَّيَاطِينِ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Eğer köpekler (yeryüzünde Allah’ı tesbih eden) diğer topluluklar gibi bir canlı topluluğu olmasaydı onları öldürmeyi emrederdim. Onlardan simsiyahını öldürün. Hangi topluluk ki av, tarla veya çoban köpeği haricinde bir köpek beslerse, hergün sevaplarından bir kîrât eksilmiştir olur. Yine Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: ‘Koyun ağıllarında namaz kılın fakat deve ahırında namaz kılmayın, çünkü develer (huy olarak) şeytanlardan yaratılmışlardır.’”

2. 1. 55. Elli Beşinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁶⁰⁴ حَدَّثَنِي أَبِي⁶⁰⁵ تَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى⁶⁰⁶ تَنَا سَعِيدٌ⁶⁰⁷ عَنْ قَتَادَةَ⁶⁰⁸ عَنِ الْحُسَيْنِ⁶⁰⁹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَمُطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “(Namaz kılanın önünden geçen) Kadın, eşek ve köpek namazı bozar.”

2. 1. 56. Elli Altıncı Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁶¹⁰ حَدَّثَنِي أَبِي⁶¹¹ تَنَا يَزِيدٌ⁶¹² أَنَا سَعِيدٌ⁶¹³ عَنْ قَتَادَةَ⁶¹⁴ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ صُهَيْبَانَ⁶¹⁵ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْحَذَبِ وَقَالَ إِنَّهُ لَا يُصَادُ بِهِ صَيْدٌ وَلَا يُنْكَأُ بِهِ عَدُوٌّ وَلَكِنَّهَا تَفْقَأُ الْعَيْنَ وَتَكْسِرُ السِّنَّ وَقَالَ يَزِيدٌ مَرَّةً لَا يُصَادُ بِهَا صَيْدٌ وَلَا يُنْكَأُ بِهَا عَدُوٌّ.

55. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 57; İbn Mâce, “İkâmetü’s-Salâh, 38.

TAHKİK:

Sened:

⁶⁰⁴ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶⁰⁵ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶⁰⁶ bk. 11 no’lu hadîs.

⁶⁰⁷ bk. 11 no’lu hadîs.

⁶⁰⁸ bk. 11 no’lu hadîs.

⁶⁰⁹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

56. RİVÂYET TAHRİC:

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre şöyle dedi: “Rasûlullah (s.a.) sapanla taş atmayı (veya taşı parmakları arasında tutup fırlatmayı) yasakladı ve şüphesiz bu fiske taşı ile ne bir av avlanır ne de düşman yaralanıp öldürülür lâkin bu taş, gözü çıkarır, dişi kırar buyurdu.” Yezîd tekrar dedi ki: ‘Onunla av avlanmaz, düşman da yaralayıp öldürülmez.’

2. 1. 57. Elli Yedinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁶¹⁶ حَدَّثَنِي أَبِي ⁶¹⁷ تَنَا يَزِيدُ ⁶¹⁸ أَنَا الْجُرَيْرِيُّ ⁶¹⁹ وَكُتُبُهَا ⁶²⁰ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ ⁶²¹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ قَالَ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ عِنْدَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ لِمَنْ شَاءَ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.) dedi ki: “Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: ‘Her ezan ile kâmet arasında (nafile) namaz vardır, her ezan ile kâmet arasında (nafile) namaz vardır, her ezan ile kâmet arasında dileyenler için (nafile) namaz vardır.’”

Ahmed b. Hanbel, V, 57; Dârimî, “Mukaddime”, 40; Buhârî, “Zebâih ve’s -Sayd”, 5, “Tefsir”, 48, “Edeb”, 122; Müslim, “Sayd ve’z- Zebâih”, 54, 55, 56; İbn Mâce, “Mukaddime”, 2, “Sayd”, 11; Ebû Dâvûd “Edeb”, 165, 166; Nesâi, “Kasâme”, 39, 40.

TAHKİK:

Sened:

⁶¹⁰ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶¹¹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶¹² bk. 10 no’lu hadîs.

⁶¹³ bk. 11 no’lu hadîs.

⁶¹⁴ bk. 11 no’lu hadîs.

⁶¹⁵ bk. 23 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 8 no’lu hadîs.

57. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 57; Buhârî, “Ezân”, 14, 16; Müslim, “Salâtü’l-Müsafirîn”, 304; İbn Mâce, “İkâmetü’s-Salât, 104; Ebû Dâvûd “Tetavvu”, 11; Tirmizî, “Salât”, 136; Nesâi, “Ezân”, 39.

TAHKİK:

Sened:

⁶¹⁶ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶¹⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶¹⁸ bk. 10 no’lu hadîs.

⁶¹⁹ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶²⁰ bk. 4 no’lu hadîs.

⁶²¹ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 4 no’lu hadîs.

2. 1. 58. Elli Sekizinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁶²² حَدَّثَنِي أَبِي⁶²³ تَنَا رَوْحُ⁶²⁴ تَنَا أَشْعَثُ⁶²⁵ عَنِ الْحَسَنِ⁶²⁶ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ حَنَاةً فَلَهُ قِيرَاطٌ فَإِنْ انْتَهَرَ حَتَّى يُفْرَغَ مِنْهَا فَلَهُ قِيرَاطَانِ.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivayet edildiğine göre Hz. Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Kim bir cenazenin namazını kılsa ona bir kîrât (sevap) vardır; eğer (defin işlemleri bitene kadar) bekler de oradan ayrılırsa, ona da iki kîrât (sevap) vardır.”

2. 1. 59. Elli Dokuzuncu Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁶²⁷ حَدَّثَنِي أَبِي⁶²⁸ تَنَا سَعِيدُ بْنُ غَامِرٍ⁶²⁹ عَنْ سَعِيدٍ⁶³⁰ عَنْ قَتَادَةَ⁶³¹ عَنِ الْحَسَنِ⁶³² عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ وَلَا زَرَعٍ وَلَا عَمَمٍ فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطًا.

58. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 57; Nesâî, “Cenâiz”, 54.

TAHKİK:

Sened:

⁶²² bk. 1 no’lu hadîs.

⁶²³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶²⁴ **Ravh b. Ubâde b. el-Alâ’ b. Hassân el-Kaysî (ö. 206/821):** Künyesi Ebû Muhammed el-Basrî’dir. Dokuzuncu tabakadan sika ve fâdil bir râvidir. Hocaları: Eymen b. Nâbil, Mâlik, Evzaî, İbn Cüreyc, İbn Avn, İbn Ebî Zi’b. Talebeleri: Ebû Hayseme, Ahmed b. Hanbel, Ebû Kudâme es-Serahsî, İbn Nümejr, Ebû Musa. (Buhârî, *et-Târih*, III,309; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, III, 498; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, IX, 238; Zehebî, *Siyer*, IX, 402; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, II, 449; a.mlf., *Takrib*; 1962.)

⁶²⁵ **Eş’as b. Abdîmelik el-Humrânî el-Basrî (ö. 142/759):** Künyesi Ebû Hânî’dir. Dokuzuncu tabakadan sika ve fakih bir râvidir. Hocaları: Hasan el-Basrî, Muhammed b. Sîrîn, Hâlid el-Huzzâî, Âsım el-Ahvel. Talebeleri: Şu’be, Hâlid b. el-Hâris, Ravh b. Ubâde, Hammâd b. Zeyd, Ebû Âsım. (Buhârî, *et-Târih*, I,431; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, II, 275; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, III, 277; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, I, 335; a.mlf., *Takrib*; 531.)

⁶²⁶ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 12 no’lu hadîs.

59. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 57; İbn Mâce, “Sayd”, 2; Tirmizî, “Ahkâm”, 4.

TAHKİK:

Sened:

⁶²⁷ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶²⁸ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶²⁹ **Sa’îd b. Âmir ed-Dubeî (ö. 208/823):** Künyesi Ebû Muhammed el-Basrî’dir. Dokuzuncu tabakadan sika ve Sâlih bir râvi olmakla birlikte vehim sahibi olduğu da söylenir. Hocaları: Şu’be, Hemmâm b. Yahya, Sâid b. Ebî Arûbe, Ebû Âmir el-Hazzêz, Muhammed b. Amr b. Alkame, Yahya b. Ebî Haccâc. Talebeleri: Ahmed b. Hanbel, Ali b. el-Medîni, İshak b. Râhuye, İbn Maîn, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe, Abbâs el-Anberî, Abdullah ed-Darîmî, İshak el-Kevsec. (Buhârî, *et-Târih*, III,502; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, IV, 48; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, X, 510; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, II, 658; a.mlf., *Takrib*; 2338.)

⁶³⁰ bk. 11 no’lu hadîs.

⁶³¹ bk. 11 no’lu hadîs.

⁶³² “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

Abdullah b. Muğaffel (r.a)'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Her kim av, tarla veya çoban köpeği haricinde bir köpek beslerse, her gün sevaplarından bir kîrât (sevap) eksilir.”

2. 1. 60. Altmışıncı Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁶³³ حَدَّثَنِي أَبِي⁶³⁴ نَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ⁶³⁵ نَنَا ثَابِتُ أَبُو زَيْدٍ⁶³⁶ نَنَا عَاصِمُ الْأَحْوَلُ⁶³⁷ حَدَّثَنِي فَضِيلُ بْنُ زَيْدٍ الرَّقَاشِيُّ⁶³⁸ قَالَ عَبْدُ الصَّمَدِ⁶³⁹ فِي حَدِيثِهِ عَنْ فَضِيلِ بْنِ زَيْدٍ⁶⁴⁰ وَقَدْ غَرَا مَعَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَبْعَ غَزَوَاتٍ قَالَ سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُعَمَّلٍ الْمُرَبِّيَّ مَا حَرَّمَ عَلَيْنَا مِنَ الشَّرَابِ قَالَ الْحُمْرَةُ قَالَ فَعُلْتُ هَذَا فِي الْقُرْآنِ فَقَالَ لَا أُخْبِرُكَ إِلَّا مَا سَمِعْتُ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ رَسُولَ اللَّهِ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِمَّا أَنْ يَكُونَ بَدَأَ بِالرِّسَالَةِ أَوْ يَكُونَ بَدَأَ بِالِاسْمِ فَعُلْتُ شَرْعِي⁶⁴¹ بِأَيِّ اِكْتَفَيْتُ قَالَ فَقَالَ نَهَى عَنْ الْحَنْتَمِ وَهُوَ الْجُرُّ وَنَهَى عَنْ الدُّبَاءِ وَهُوَ الْقُرْغُ وَنَهَى عَنْ الْمُرْفَتِ وَهُوَ مَا لَطَّحَ بِالْقَارِ مِنْ رَقٍّ أَوْ غَيْرِهِ وَنَهَى عَنْ التَّعْيِيرِ قَالَ فَلَمَّا سَمِعْتُ ذَلِكَ اشْتَرَيْتُ أُفَيْقَةً فَهِيَ هُوَ ذَا مُعَلَّقَةٍ يُنْبَدُ فِيهَا.

Abdussamed'in hadisinde verdiği bilgiye göre, Ömer b. Hattâb (r.a) ile birlikte yedi gazveye katılmış olan Fudayl b. Zeyd er-Rakkâşî'den rivâyet edildiğine göre o şöyle dedi: “Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.)'ye ‘Bu içeceklerden bize haram kılınan nedir?’ diye sordum. O da (cevaben): ‘şarap’ dedi. Ben: ‘Bu zaten Kur’ân’da var.’ dedim. ‘Ben sadece Allah (c.c.)’ın Rasûlü Muhammed (s.a.) veya Rasûlullah olan Muhammed (s.a.)’den - Râvi önce ya Hz. Peygamber’in ismini, veya “Rasûlullah Muhammed’den...” diyerek Rasullük unvanını zikrediyor.- işittiğimi sana haber veriyorum’ dedi.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 47 no’lu hadîs.

60. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 57; Dârimî, “Eşribe”, 14.

TAHKİK:

Sened:

⁶³³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶³⁴ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶³⁵ bk. 50 no’lu hadîs.

⁶³⁶ bk. 21 no’lu hadîs.

⁶³⁷ bk. 9 no’lu hadîs.

⁶³⁸ bk. 9 no’lu hadîs.

⁶³⁹ bk. 35 no’lu hadîs.

⁶⁴⁰ bk. 9 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 21 no’lu hadîs.

⁶⁴¹ أَيِّ حَسْبِي

Ben de: ‘Bu bana yeter; (bununla yetindim)’ dedim. İbn Muğaffel (r.a.) dedi ki: ‘Rasûlullah (s.a.) (içinde şıra yapılan) topraktan yapılmış olan hantemi (testi), kuru kabak olan dubbâi, kâr denilen bitkiden elde edilen malzemeye sıvanmış deri kap ve benzerleri olan müzeffeti ve nekîri (ağaçtan oyulmuş kap) yasakladı. Ben de bunları işittiğimde bir su/süt kabı aldım ve o hâlâ içinde şıra yapılacak bir şekilde (duvarda) asılıdır.’ dedi.

2. 1. 61. Altmış Birinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ⁶⁴² حَدَّثَنِي أَبِي⁶⁴³ ثَنَا سَعِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ⁶⁴⁴ ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ أَبِي رَاطَةَ الْحَدَّاءُ التَّمِيمِيُّ⁶⁴⁵ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ⁶⁴⁶ أَوْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ⁶⁴⁷ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ الْمُزَنِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي اللَّهُ فِي أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِخِي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِغْضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ آذَى اللَّهَ فَيُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ.

Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.) Rasûlullah (s.a.)’ın şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: “Aslâ ashâbım aleyhinde konuşmayın. Sakın ha ashâbım aleyhinde konuşmayın! Onları benden sonra hedef haline getirmeyin (onlara kesinlikle laf dokundurmayın). Kim onları severse bana olan sevgisi dolayısıyla sever; kim de onları sevmezse bunu bana olan buğzu (düşmanlığı) sebebiyle yapar. Kim onlara eziyet ederse bana eziyet etmiş olur; kim de bana eziyet ederse Allah (c.c.)’a eziyet etmiş olur. Allah’a eziyet edeni ise (Allah’ın) yakalaması (cezalandırması) yakındır.”

61. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 57; Tirmizî, “Menâkıb”, 60.

TAHKİK:

Sened:

⁶⁴² bk. 1 no’lu hadîs.

⁶⁴³ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶⁴⁴ bk. 32 no’lu hadîs.

⁶⁴⁵ bk. 17 no’lu hadîs.

⁶⁴⁶ bk. 32 no’lu hadîs.

⁶⁴⁷ bk. 32 no’lu hadîs.

Metin:

Metin farklılıkları için bk. 17 no’lu hadîs.

2. 1. 62. Altmış İkinci Rivâyet

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ ⁶⁴⁸ حَدَّثَنِي أَبِي ⁶⁴⁹ ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ ⁶⁵⁰ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ ⁶⁵¹ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَقَّلٍ الْغُرَبِيِّ

فَدَخَلَ شَابَانٌ مِنْ وَلَدِ عُمَرَ فَصَلَّى رُكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ فَأُرْسِلَ إِلَيْهِمَا فَدَعَاَهُمَا فَقَالَ مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ الَّتِي صَلَّيْتُمَاهَا وَقَدْ كَانَ أَبُوكُمْ يَنْهَى عَنْهَا
قَالَ حَدَّثَنَا عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكُنْتُ فِيهَا فَسَكَتَ وَمَنْ يَرُدُّ عَلَيْهِمَا شَيْئًا.

Atâ b. Sâib şöyle dedi: “ Ben, Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.) ile otururken Hz. Ömer (r.a.)’in oğullarından iki genç içeri girdi ve ikindiden sonra iki rekat namaz kıldılar. (Bunun üzerine) Abdullah onlara haber gönderip yanına çağırdı ve ‘Kıldığınız bu namaz nedir? Hâlbuki babanız (mekruh vakitteki) bu namazı yasaklamıştı’ dedi, onlar da ‘Hz. Aişe (r.a.) bize Rasûlullah (s.a.)’ın kendisinin yanında bu iki rekât namazı kıldığını nakletti’ deyince, Abdullah (r.a.) sustu ve o ikisine herhangi bir cevap vermedi.”

2. 1. 63. Altmış Üçüncü Rivâyet

أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ⁶⁵² أَخْبَرَنَا عَزْرَةُ بْنُ الْبُرَيْدِ السَّامِيُّ ⁶⁵³ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ ⁶⁵⁴ عَنِ الْحَسَنِ ⁶⁵⁵ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

مُعَقَّلٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ : مَنْ اخْتَفَرَ بِرَأْفَلَيْسَ لِأَخِي أَنْ يَخْفَرَ حَوْلَهُ أَوْ يَبْعَثَ دِرَاعًا عَطْنَا لِمَا شِئِينَا.

62. RİVÂYET TAHRİC:

Ahmed b. Hanbel, V, 272.

TAHKİK:

Sened:

⁶⁴⁸ bk. 1 no’lu hadîs.

⁶⁴⁹ bk. 1 no’lu hadîs

⁶⁵⁰ **Ali b. Âsım b. Süheyb el-Vâsıtî (ö. 201/816):** Künyesi Ebû Hasen et-Teymî’dir. Dokuzuncu tabakadandır. İbn Maîn sika bir râvi olmadığını belirtmiş, Ahmed b. Hanbel ise rivayetlerinde hataları olduğu için hatalarını terk edip doğru olanlarını yazmak koşuluyla hadislerinin yazılabileceğini söylemiştir. Ebû Zür’a onu “leyyinü’l-hadîs” olarak nitelemiş, rivayetlerinin yazılabileceğini söyledikten sonra kendisiyle ihticâc edilemeyeceğini belirtmiştir. İclî ise sika olduğunu söylemiştir. İbn Hacer ayrıca şîlikle itham edildiğine değinmiştir. Hocaları: Süleyman et-Teymî, Humejd et-Tavîl, Atâ b. Sâib. Talebeleri: Yezîd b. Zürey’, Affân, Ahmed b. Hanbel, Ali b. Medînî, Abd b. Humejd. (Buhârî, *et-Târih*, VI, 290; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, VI, 198; İbn Hibbân, *Mecrûhîn*, II, 113; İbn Adîy, *el-Kâmil*, V, 191; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XX, 504; Zehebî, *Siyer*, IX, 249; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, IV, 617; a.mlf., *Takrîb*; 4758.)

⁶⁵¹ **Atâ b. Sâib b. Mâlik es-Sekafî el-Kûfî (ö. 136/753):** Künyesi Ebû Sâib’dir. Yezîd es-Sekafî ve Ebû Zeyd diye de bilinir. Beşinci tabakadandır. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babasının onun hakkında “sika ve salih bir adam” dediğini söyler. Taberânî gibi bir çokları sika bir râvi olduğunu ama ömrünün sonlarında kendisinde hafıza kaybı ve unutmaya meydana geldiğini söyler. Hocaları: Babası, Enes, Sa’id b. Cübeyr, Mücâhid, Hasan el-Basrî. Talebeleri: Süleyman et-Teymî, ‘Ameş, Hammâd b. Ca’fer, Ali b. Âsım. (Buhârî, *et-Târih*, VI, 465; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, VI, 332; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VII, 251; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XX, 86; Zehebî, *Siyer*, VI, 110; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, IV, 491; a.mlf., *Takrîb*; 4592.)

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: “Kim bir kuyu kazarsa, başka hiç kimsenin (kendi) hayvanlarının yatacak yeri olması için onun kırk arşın etrafında kuyu kazma hakkı yoktur!”

2. 1. 64. Altmış Dördüncü Rivâyet

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ نُبَهَانَ بْنِ صَفْوَانَ التَّقْفِيُّ الْبَصْرِيُّ⁶⁵⁶ حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ أَسْلَمَ⁶⁵⁷ حَدَّثَنَا شَدَّادُ أَبُو طَلْحَةَ الرَّاسِي⁶⁵⁸ عَنْ أَبِي
الْوَانِعِ⁶⁵⁹ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَمَّلٍ قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَاللَّهِ إِنِّي لِأُحِبُّكَ فَقَالَ انْظُرْ مَاذَا تَقُولُ قَالَ وَاللَّهِ إِنِّي

63. RİVÂYET TAHRİC:

Dârimî, “Buy‘u”, 82.

TAHKİK:

Sened:

⁶⁵² **İshak b. İbrahim b. Habîb b. eş-Şehîd (ö. 257/870):** Künyesi Ebû Ya‘kûb el-Basrî’dir. Onuncu tabakadandır. Kendisi hakkında Ahmed b. Hanbel ve Nesâî “sika”; Dârekutnî ise “sika” ve “güvenilir” demiştir. Ebû Zür‘a “sadûk” tabirini kullanmış; İbn Hibban da *es-Sikât*’ında zikretmiştir. Hocaları: Babası, Ebû Muâviye, Hafs b. Gıyâs. Talebeleri: Ebû Davud, Tirmizî, Nesâî, İbn Mace, İbn İshâk. (İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, II, 211; İbn Hibbân, *es-Sikât*, VIII, 117; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, II, 361; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, I, 202; a.mlf., *Takrîb*, 324.)

⁶⁵³ **‘Ar‘ara b. Birind b. Nu‘mân Alce es-Sâmî en-Nâcî (ö. 192/807):** Künyesi Ebû Amr el-Basrî’dir. Lakabı ise Kuzmân’dır. Sekizinci tabakadandır. İbn Medînî ‘Ar‘ara’nın zayıf olduğunu söyler. İbn Hanbel de “Basra’da idik, ‘Ar‘ara da hayatta idi ama ondan herhangi bir şey yazmadık” demiştir. İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir. İbn Hacer ise “sadûk” demiştir. Hocaları: İsmâil b. Müslim, İbn ‘Avn, Muhammed b. Amr b. Alkame, Hişâm b. ‘Urve. Talebeleri: Oğlu Süleyman, Torunu İbn İbrahim b. Muhammed b. ‘Ar‘ara, İshâk b. Râhûye, Yahya b. Ma‘în. (Buhârî, *et-Târih*, VII, 92; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, VII, 46; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XIX, 552; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, IV, 467; a.mlf., *Takrîb*, 4553.)

⁶⁵⁴ **İsmâil b. Müslim el-Mekkî (ö. ?):** Künyesi Ebû İshak el-Basrî’dir. Beşinci tabakadandır. Basra’lı olup Mekke’de ikâmet etmiştir. Fakîh ve müfî idi ama kaynaklarda kendisi hakkında “Leyse bişey”, “Lâ yüktebü hadîsühû”, “Da‘îfü’l-Hadîs” gibi ifadeler kullanılmıştır. Hocaları: Ebû Tufeyl Âmir b. Vâsile, Hasan el-Basrî, Hakem b. ‘Uteybe, Hammâd b. Ebî Seleme, eş-Ş‘abî. Talebeleri: ‘Ameş, İbn Mübârek, Evzâ‘î, Süfyânân, Yezîd b. Hârûn. (Buhârî, *et-Târih*, I, 372; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, III, 198; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, I, 310; a.mlf., *Takrîb*, 484.)

⁶⁵⁵ “Meşhur râvileri” bölümünde kendisi hakkında bilgi verildi.

64. RİVÂYET TAHRİC:

Tirmizî, “Zühd”, 36.

TAHKİK:

Sened:

⁶⁵⁶ **Muhammed b. Amr b. Nehbân b. Safvân es-Sekafî el-Basrî (ö. ?):** Künyesi Muhammed b. Amr b. Ebî Safvân’dır. Onbirinci tabakadandır. İbn Hacer “Makbûl” demiştir. Hocaları: Ümeye b. Hâlid, Revh b. Eslem, Yahya b. Kesîr, Ali b. el-Medînî. Talebeleri: Tirmizî. (Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, XXVI, 219; Zehebî, *el-Kâşif*, II, 207; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, V, 774; a.mlf., *Takrîb*; 6190.)

⁶⁵⁷ **Ravh b. Eslem el-Bâhî (ö. 200/815):** Künyesi Ebû Hâtim el-Basrî’dir. Dokuzuncu tabakadandır. Kaynaklarda kendisi hakkında “Zâif”, “Metruk”, Leyyinü’l-Hadîs”, “Yetekellemüne fihi” tabirleri kullanılmıştır. İbn Hibbân ise *es-Sikât*’ında zikretmiştir. Hocaları: Ebû Talhâ er-Râsibî, Vehb b. Hâlid, Hemmâm b. Yahyâ. Talebeleri: Ebû Hayseme, Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî, Ebû Mûsâ. (Buhârî, *et-Târih*, III, 310; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve’t- ta’dil*, III, 499; Mizzî, *Tehzibu’l-Kemâl*, IX, 231; Zehebî, *el-Kâşif*, I, 398; İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, II, 447; a.mlf., *Takrîb*; 1960.)

⁶⁵⁸ **Şeddâd b. Sa‘îd (ö. ?):** Künyesi Ebû Talha er-Râsibî el-Basrî’dir. Sekizinci tabakadandır. Sika bir râvidir. İbn Hibbân *es-Sikât*’ında bazen hata yaptığını zikreder. Hocaları: Sa‘îd el-Cüreyrî, Gaylân b. Cerîr, Katâde, Muâviye b. Kurra. Talebeleri: Haramî b. ‘Îmâre, İbn ‘Uleyye, Zeyd b. el-Habbâb, Vekî’.

لَأُحِبُّكَ فَقَالَ انظُرْ مَاذَا تَقُولُ قَالَ وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ إِنْ كُنْتَ تُحِبُّنِي فَأَعِدْ لِلْفَقِيرِ تَخَفًا فَإِنَّ الْفَقْرَ أَسْرَعُ إِلَى مَنْ يُحِبُّنِي مِنَ السَّيْلِ إِلَى مُنْتَهَاهَا.

Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: “Bir adam Rasûlullah (s.a.)’a ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Vallâhi ben seni gerçekten seviyorum’ dedi. Rasûlullah (s.a.) da ona ‘O söylediğin söze dikkat et’ buyurdu. Adam tekrar ‘Vallâhi ben seni gerçekten seviyorum’ deyince; Rasûlullah (s.a.), ‘söylediğin söze iyi dikkat et (ciddi misin?)’ buyurdu. Adam da: ‘Vallahi seni gerçekten seviyorum. diyerek üçüncü sefer aynı sözü tekrar etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu: ‘Eğer beni seviyorsan fakirliğe karşı kendine bir kalkan/zırh (sabır) hazırla. Çünkü fakirlik, beni seven kimseye varacağı yere akan bir selden daha çabuk ulaşır.’”

2. 2. Abdullah b. Muğaffel’in Rivâyetlerinin Kaynak ve Konu Dağılımı

Kütüb-i tis’a müelliflerinin her biri, çalışmamızda tahrir ve tahkîkini yapmaya çalıştığımız Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’e ait olan altmış dört adet rivâyeti kendilerince belirledikleri belli esaslara göre, bazı rivâyetleri aynı, bazılarını ise farklı olmak üzere çeşitli kitap başlıkları altında zikretmişlerdir. Müellifler bu rivâyetleri Tahârât, Sayd ve’z-Zebâih, Salât, Sâlâtü’l-Müsâfirîn, İkâmetü’s-Salât, Mukaddime, Ezân, Edeb, Eşribe, Cihâd, Siyer, Meğâzî, Menâkıb, Zühd, Tetavvu‘, Mevâkîtü’s-Salât, Ferâiz-i Humûs, Du‘â, İftitâh, Mesâcîd, Zînet, Miyâh, Dahâyâ, Libas, Teraccül, Vitr, Teheccüd, İ’tisâm, Müsakât ve’l-Müzârâ, Fezâil-i Kur’ân, Tevhîd, Ahkâm, Cenâiz, Buyu, Kasâme, Tefsîr ve Rikâk olmak üzere toplamda otuz yedi ayrı konuda ele almışlardır.

2. 2. 1. Ahmed b. Hanbel:

Ale’r-ricâl tasnif sistemiyle oluşturulan müsned türü hadis edebiyatına dâhil olan Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in altmış iki rivâyeti üç farklı başlık altında nakledilmiştir.

(Buhârî, *et-Târîh*, IV, 227; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, IV, 330; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, XII, 395; Zehebî, *el-Kâşif*, I, 481; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 143; a.mlf., *Takrib*; 2755.)

⁶⁵⁹ **Câbir b. Amr er-Râsibî el-Basrî (ö. ?)**: Künyesi Ebû’l-Vâzi’ er-Râsibî’dir. Üçüncü tabakadandır. Yahya b. Ma’in ve İbn Hanbel kendisi hakkında “sika” demiştir. İbn Hibbân *es-Sikât*’ında zikretmiştir. Nesâî ise “Münkerü’l-Hadîs” ifadesini kullanmıştır. Hocaları: Ebû Berze el-Eslemî, Abdullah b. Muğaffel, Ebû Berze b. Ebî Mûsâ. Talebeleri: Ebân b. Sam’a, Şeddâd b. Sa’îd, Ebû Hilâl. (Buhârî, *et-Târîh*, II, 209; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve’t- ta’dîl*, II, 495; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, IV, 456; Zehebî, *el-Kâşif*, I, 287; İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, I, 522; a.mlf., *Takrib*; 873.)

Ahmed b. Hanbel, “Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî (r.a.)’nin Hadisleri” başlığını verdiği bu kısımlardan dördüncü cildte yirmi iki, beşinci cildte otuz dokuz ve yine beşinci cildin farklı bir yerinde de bir rivâyete yer vermiştir.⁶⁶⁰ Bu rivâyetlerin bazıları birbiriyle muhtevâ ve metin olarak örtüşse de; senetlerinin farklı olması ve farklı râviler tarafından rivâyet edilmiş olmaları dolayısıyla müellif, ayrı bir rivâyet olarak zikretmiştir. Yine bu rivâyetler içerisinde oldukça muhtasar olanları bulunduğu gibi, hâdiseyi ayrıntılarıyla haber veren versiyonları da yer almaktadır. *Müsned*’deki altmış iki rivâyetin dokuzu sadece Müsned’de geçmekte olup, *Kütüb-i tis’a*’nın herhangi birinde geçmemektedir.⁶⁶¹ Tahric ve tahkîkini yaptığımız altmış dört rivâyetin ikisi ise, *Müsned*’de geçmemektedir.⁶⁶²

2. 2. 2. İmâm-ı Mâlik:

İmâm-ı Mâlik’in *Muvattâ*’ında Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’e ait olan herhangi bir rivâyete rastlamadık.

2. 2. 3. Dârimî:

Dârimî *Sünen*’inde, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in yirmi üç rivâyetine yer vermiştir. Müellif bu rivâyetleri Buyu‘, Eşribe, Sayd, Mukaddime, Siyer ve Rikâk olmak üzere altı ayrı kitapta zikretmiştir. Bu rivâyetlerin tamamı Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde ve bazıları da *Kütüb-i sitte* sahiplerinin eserlerinde de geçmekle beraber, bir tanesi sadece Dârimî tarafından rivâyet edilmiştir.⁶⁶³

2. 2. 4. Buhârî:

Buhârî’nin *Sahih*’inde Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’e âit olan yirmi üç rivâyet vardır. Buhârî bu rivâyetleri Zebâih ve’s-Sayd, Ezân, Tefsîr, Edeb, Farz-ı Humus, Meğâzî, Fezâil-i Kur’ân, Tevhîd, Mevâkîtu’s-Salât, Ebvâbu’t-Teheccûd ve İ’tisâm adlı on bir ayrı kitapta zikretmiştir. Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’in yalnız Buhârî tarafından tahric edilen hiç bir rivâyeti yoktur. *Kütüb-i sitte* içinde Abdullah b. Muğaffel (r.a.)’e ait olan en fazla rivâyet Buhârî’de vardır.

⁶⁶⁰ IV. cild, sf. 85-88’de 22 rivâyet; V. cild, sf. 54-57’de 39 rivâyet ve yine V. cild, sf. 272’de 1 rivâyet vardır.

⁶⁶¹ Zikri geçen bu rivâyetler: 14, 18, 20, 24, 29, 33, 39, 40 ve 62 no’lu hadislerdir.

⁶⁶² Bu rivâyetler: 63. ve 64. Hadîsler olup, Dârimî, “Buyu’”, 82 ; Tirmizî, “Zühd”, 36’da geçmektedir.

⁶⁶³ 63. Hadîs, Dârimî, “Buyu’”, 82.

2. 2. 5. Müslim:

Müslim *Sahîh*'inde, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in yirmi bir rivâyetine yer vermiştir. Müslim bu rivâyetleri Sayd, Salâtü'l-Müsâfirîn, Tahârât, Cihâd ve's-Siyer ve Müsâkâ ve'l-Müzârâ olmak üzere beş ayrı kitapta zikretmiştir. Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in yalnız Müslim tarafından tahrir edilen hiç bir rivâyeti yoktur.

2. 2. 6. İbn Mâce:

İbn Mâce *Sünen*'inde, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait otuz bir rivâyete yer vermiştir. Bu rivâyetleri Tâhârâ, Sayd, İkâmetü's-Salât, Mukaddime, Duâ ve Salât olmak üzere altı kitapta tahrir etmiştir. *Kütûb-i sitte* içinde Buhârî'den sonra Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait olan en fazla rivâyet, İbn Mâce ve Nesâî'nin *Sünen*'inde vardır.

2. 2. 7. Ebû Dâvûd:

Ebû Dâvûd *Sünen*'inde, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait otuz beş rivâyete yer vermiştir. Bu rivâyetleri Tetavvu', Sayd, Edeb, Tahârât, Cihâd, Vitr ve Teraccül olmak üzere yedi kitapta zikretmiştir.

2. 2. 8. Tirmizî:

Tirmizî *Sünen*'inde, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait yirmi iki rivâyete yer vermiştir. Tirmizî bu rivâyetleri Tahârâ, Zühd, Salât, Ahkâm, Menâkîb ve Libâs kitap başlıkları altında altı yerde tahrir etmiştir. *Kütûb-i tis'a* içinde Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait olup, sadece Tirmizî'de geçen bir tane rivâyet vardır.⁶⁶⁴

2. 2. 9. Nesâî:

Nesâî *Sünen*'inde, Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'e ait yirmi dört rivâyete yer vermiştir. Nesâî bu rivâyetleri Sayd ve'z-Zebâih, Cenâiz, Ezân, Kasâme, Tahârât, İftitah, Mesâcîd, Zînet, Miyâh ve Dahâyâ olmak üzere on kitap başlığı altında zikretmiştir.

⁶⁶⁴ 64. Hadîs, Tirmizî, "Zühd", 36'da geçmektedir.

SONUÇ

Sahâbî Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'in hayatı ve rivâyetlerinin ele alındığı bu çalışmada ulaşılan sonuçlar şöylece özetlenebilir:

1. Doğumu ve müslüman olmadan önceki hayatı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığımız İbn Muğaffel (r.a.)'in, mensup olduğu kabîlenin Medîne'nin 30 km. kadar batısında bulunuyor olması dolayısıyla müslüman olana kadar burada yaşadığını düşünmekteyiz.
2. Hicretten sonra [5. senesinin (626) Receb ayında] İslâm'ı kabul etmek üzere Hz. Peygamber'e gelen ilk heyet Müzeyne Kabîlesi'nden 400 kişidir.
3. Müzeyne'nin İslamiyet'le ilişkisi hicretin ilk yıllarında başlamış olmasına ve Müzeyneliler'in Bedir ve Uhud savaşlarına müslümanların safında iştirak etmiş olmalarına rağmen Abdullah b. Muğaffel (r.a.) hakkında ulaşabildiğimiz ilk ve en önemli olay, Hudeybiye Antlaşması'dır.
4. Abdullah b. Muğaffel (r.a.), Allah'ın dînini yüceltmek ve İslam'ın, Arabistan dışındaki diğer coğrafyalara da yayılması gayesiyle bütün gayretiyle çalışmış ve Allah yolunda cihad etmiştir. Hayber'in fethi, Tebük Gazvesi ve Mekke'nin fethi ve son olarak da Hz. Ömer'in hilafeti yıllarında gerçekleşen Tuster şehrinin fethine (h. 17/639) katılmış, bu fetih gerçekleştiğinde şehre ilk giren kişi olmuştur.
5. Tebük Gazvesi'ne çıkacak orduya katılmak için can atan, ancak fakir olduklarından dolayı binek bulamayıp Hz. Peygamber'e gelen, O (s.a.)'nin da kendilerine binek temin edememesi üzerine ağlayarak ayrılan, daha sonra "bekkâîn" diye anılan ve haklarında Tevbe Sûresi 92. âyeti nâzil olan bu yedi sahâbîden biridir.
6. Hz. Peygamber (s.a.)'in sohbetinde bulunmuş olan İbn Muğaffel'in, Hz. Ömer gibi hassas ve dikkatli biri tarafından Basra halkına dini öğretmesi için gönderilmiş olması, onun hayatındaki istikamete ve kendisine duyulan güvene işaret etmektedir.
7. Abdullah b. Muğaffel (r.a.)'den rivâyet edilen ibadet, ahlâk, ahkâm ve istikbâle dair 64 haberin 48'i sahîh, 8'i hasen ve 8'i de zayıf olup uydurma olanı yoktur. Rivâyetlerin tamamı merfû' niteliklidir.

8. Çalışmamızda hadislerin günümüze aktardıkları mesajlar, şerh ve açıklamalarla biraz daha detaylı incelenebilirdi. Ancak çalışmamızın başında çizmiş olduğumuz çerçeveyi aşmamak ve tezimizin hacmini daha fazla arttırmamak için bu alanlara girilmemiş, hadislerin manalarının verilmesi, tahrir ve tahkikleri yapılarak râviler hakkında kısa bilgiler vermek ve değişik varyantlarla gelen metinler arası farklılıklara değinmekle yetinilmiştir.

9. Bütün sahâbîlerin ayrı ayrı incelenerek, Müslümanlara tanıtılmasının çok önemli bir hizmet ve mutlaka yapılması gereken bir görev olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- AHATLI, Erdinç (2011), *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, DİB Yayınları, Ankara.
- AHMED B.HANBEL (1982), Ebû Abdullah, *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, I-VI, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- _____, (1995), *Müsnedü İmâm Ahmed b. Hanbel*, (nşr. Şuayb el-Arnaût ve Adil Mürşid), I-L, Mektebetü'l-Hadîsiyye, Beyrût.
- AŞIK, Nevzat (1981), *Sahâbe ve Hadis Rivâyeti*, Akyol Neşriyat ve Matbaa, İzmir.
- ÂŞIKKUTLU, Emin (1997), *Hadiste Ricâl Tenkîdi, Cerh ve Ta'dil İlmi*, İstanbul.
- AYDINLI, Abdullah (1988), "Hasan Basrî Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri", *AUİF Dergisi*, sy. VIII, Erzurum.
- _____,(2006), *Hadis Istılahları Sözlüğü*, Hadisevi Yayınları, İstanbul.
- _____,(2009), *Hadîs Tesbit Yöntemi (Hadîs Usûlü)*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- _____,(1994), *Sünen-i Dârimî*, (terc., şerh ve thk.), I-VI, İstanbul.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (2010), *Sahihu'l-Buharî*, (nşr. Râid b. Sabri İbn Ebi Alefe), Dâru't-Tavîk, Riyad.
- _____,(1960), *et-Târîhu'l-kebîr*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, I-XII, Beyrût.
- CERRAHOĞLU, İsmail (1996), *Tefsir Tarihi*, I-II, Fecr Yayınevi, Ankara.
- ÇAKAN, İsmail Lütfi, "Abdullah b. Muğaffel el-Müzenî", *DİA*, I, 119-120, TDV Yayınları, İstanbul.
- _____, "Bekkâin", *DİA*, V, 363-364, TDV Yayınları, İstanbul.
- _____, (2010), *Hadîslerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları (Muhtelifü'l-Hadîs İlmi)*, İFAV Yayınları, İstanbul.
- EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî (2010), *Sünenü Ebi Davûd*, (nşr. Râid b. Sabri İbn Ebi Alefe), Dâru't-Tavîk, Riyad.

- _____,(1987), *Sünenü Ebî Dâvûd Terceme ve Şerhi*, (terc. ve Şerh, İ. Lütfi Çakan ve dğr.), Şâmil Yayınevi, I-XVI, İstanbul.
- EBÛ HÂTİM er-Râzî (1953), *el-Cerh ve't- ta'dîl*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, I-IX, Beyrût.
- EBÛ NUAYM, Ahmed b. Abdullah el-Isbahânî (2002), *Ma'rifetü's-sahâbe*, I-V, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrût.
- EFENDİOĞLU, Mehmet "Saîd b. Cübeyr", *DİA*, XXXV, 552-554, TDV Yayınları, İstanbul.
- EL-A'ZAMÎ, M. M., *Kur'ân Tarihi* (2006), (terc. Ömer Türker, Fatih Serenli), İz Yayıncılık, İstanbul,
- EN-NESEFÎ, Ebu'l-Berekât, Abdullah b. Ahmed b. Mahmud (2005), *Medâriku't-Tenzîl*, (nşr. Yusuf Ali Büdeyvi ve dğr.), I-III, Dâru İbn Kesîr, Beyrût.
- ES-SAFEDÎ, Salâhuddîn Halil b. Aybek (2000), *el-Vâfi bi'l-vefiyyât*, (nşr. Ahmed el-Arnaût, Türkî Mustafa), Dâru'l-İhyâ et-Turasi'l-Arabiyye, Beyrût.
- ES-SÂLİH, Subhi, (2010), *Hadîs İlimleri ve Hadîs Istılahları*, (çev. Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir), İfav Yayınları, İstanbul.
- ET-TABERÎ, İbn C'âfer Muhammed b. Cerîr (2001), *Câmi'u'l-Beyân*, (nşr. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin et-Türkî), I-XXVI, Merkez-i Buhûsi'd-dirâseti'l-Arabiyyeti'l-İslamiyye, Kâhire.
- DEMİR, Perihan (2003), "Zeyneb bint Cahş'ın Hayatı ve Rivayetleri Üzerine Bir İnceleme", (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- GÜMRÜKÇÜOĞLU, Süleyman (2004), "Hz. Hafsa'nın Hayatı ve Rivâyetleri" (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- HALEBÎ, Nureddîn, *es-Sîretü'l-Halebiyye* (ts.), I-III, Beyrût.
- HALÎMÎ, Ebû Abdullah Hüseyin b. Hasan b. Muhammed el-Buhârî (1979), *el-Minhac fi şuabi'l-îmân*, (nşr. Hilmi Muhammed Fevde), I-III, Dâru'l-Fikr.

- HAMÎDULLÂH, Muhammed *İslam Peygamberi* (ts.), (çev. Prof. Dr. Salih Tuğ), I-II, İrfan Yayıncılık, Ankara.
- HEYSEMÎ, Nureddin Ali b. Ebî Bekr (1994), *Mecma'u'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid*, (nşr. Abdullah Muhammed ed-Dervîş), I-X, Beyrût.
- İBN ABDİLBERR, Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Abdilberr en-Nemerî (ts.), *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, (nşr. Ali Muhammed el-Becâvî), I-IV, Dâru'n-Nehda, Mısır.
- İBN ADÎY, Ebû Ahmed Abdullah (ts.), *el-Kâmil fî du'afâi'r-ricâl*, (nşr. Adil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavvaz), I-IX, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrût.
- İBN EBÎ HÂTİM, Abdurrahman b Muhammed b. İdrîs er-Râzî (1997), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, (nşr. Es'ad Muhammed et-Tayyîb), I-X, Merkez-i Dirâsât ve'l-Buhûs, Riyad.
- İBN HACER, Ahmed b. Ali el-Askalânî (2009), *Takrîbu't-Tehzîb*, (nşr. Muhammed Avvâme), Dâru'l-Yüsr, Dâru'l-Minhâc, Medîne.
- _____, (2004), *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, I-IX, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût.
- _____, (2004), *Tehzibu't-Tehzib fî ricali'l-hadis*, (nşr. Adil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavvaz), I-VII, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrût.
- _____, (2005), *Fethu'l-bârî bişerhi Sahîhi'l-Buhârî*, (nşr. Abdurrahmân b. Nâsır el-Berrâk), I-XVII, Dârutaybe, Riyâd.
- İBN HALLİKÂN, Ebû Bekir (ts.), *Vefayâtü'l-a'yân*, (nşr. İhsan Abbas), I-VIII, Beyrût.
- İBN HAZM, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Sa'îd el-Endülüsî el-Kurtubî (2007), *Cemheretü ensâbi'l-arab*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrût.
- _____, (1990), *Esmâu's-sahâbe ve mâ li külli vâhidin minhum mine'l-'aded*, (nşr. Müsad Abdulhâmid es-Sa'denî), Mektebetu's-Sâ'î, Bûlâk.
- İBN HİBBÂN, Ebu Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî (1978), *es-Sikât*, I-X, Haydarabad.

- _____, Ebu Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî (2000), *Kitâbu'l-mecrûhîn*, (nşr. Muhammed Abdumecîd es-Selefi), I-II, Riyâd.
- İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed Abdümelik (1985), *İslam Tarihi Sîret-i İbn Hişâm Tercemesi* (terc. Hasan Ege), Kahraman Yayınları, I-IV, İstanbul.
- İBN KÂNÎ', Hüseyin Abdalbâkî (ts.), *Mu'cemu's-sahâbe*, I-III, Mektebetü'l-Ğurabâ el-Eseriyye.
- İBN KESÎR, İmâdüddîn Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer ed-Dimeşkî (2000), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, (nşr. Mustafa Seyyîd Muhammed ve dğr.), I-XV, Mektebetü Evlâdi's-Şiyâh li't-Turas, Kâhire.
- İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed b. Abdullah b. Müslim (1969), *el-Me'ârif*, (nşr. Servet Ukkâşe), Dâru'l-Meârif, Mısır.
- İBN MÂCE, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvini (2010), *Sünenü İbn Mâce*, (nşr. Râid b. Sabri İbn Ebi Alefe), Dâru't-Tavîk, Riyad.
- İBN SEYYİDÜNNÂS, Fethuddîn Ya'mûrî (1992), *Uyûnü'l-eser fi funûni'l-meğâzi ve's-şemâil ve's-siyer*, (nşr. Muhammed el-İd Hatravî, Muhyiddîn Müstü), I-II, Dâru't-Turas, Medîne.
- İBNU'L-ESÎR, İzzeddin İbnu'l-Esîr Ebi'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (1993), *İslâm Tarihi el-Kâmil fi't-Târîh Tercümesi* (çev. M. Beşîr Eryarsoy ve dğr.), Bahar Yayınları, İstanbul.
- _____,(2003), *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, I-VIII, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- KANDEHLEVÎ, Muhammed Yusuf (ts.), *Hayâtu's-sahâbe*, I-III, Dâru's-s'ab, Beyrût.
- KANDEMİR, M. Yaşar (2000), "Sünneti İhyâ Etmek" Altınoluk Dergisi, sy. 167.
- KARAMAN, Hayreddin ve dğr. (2007), *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsîr*, DİB Yayınları, I-V, Ankara.
- KARAMAN, Hayreddin (2001), *İslâm Hukuk Tarihi*, İz Yayıncılık, İstanbul.

- KASTALLÂNÎ, Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed (1323), *Îrşâdu's-sârî li şerhi sahîhi'l-Buhârî*, I-X, Beyrût.
- MEVDÛDÎ, Ebu'l-A'lâ (2006), *Tefhîmu'l-Kur'ân*, (terc. Heyet), I-VII, İnsan Yayınları, İstanbul.
- MÎRAS, Kâmil (1977), *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Ankara.
- MİZZÎ, Cemaleddin Ebu'l-Haccâc Yusuf (1983), *Tehzibu'l-Kemâl fi esmâi'r-ricâl*, I-XXXV, (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'ruf), Müessesetü'r-Risale, Beyrut.
- MÜSLİM b. Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî (2000), *Sahihu Müslim*, Daru's-Selam, Riyad.
- NAİM, Ahmed (1978), *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, Ankara.
- NESAÎ, Ahmed b. Şuayb b. Ali b. Sinan Ebu Abdurrahman (2010), *Sünenü Nesâî*, (nşr. Râid b. Sabri İbn Ebi Alefe), Dâru't-Tavîk, Riyad.
- ÖMERÎ, Ekrem Ziyâ, (1984), *Bakıy b. Mahled el-Kurtubî ve Mukaddimetu müsnedihi 'adedu mâ li külli vâhidin mine's-sahâbeti mine'l-hadîs*, Medîne.
- ÖZEK, Ali, (1967), *Hadis Ricâli Hadîs İlimleri ve Kaynakları*, Fatih Yay., İstanbul.
- ÖZEK, Ali ve dğr. (1993), *Kur'ân-Kerîm ve açıklama meâli*, TDV Yayınları, Ankara.
- SARIÇAM, İbrahim, "Müzeyne", *DİA*, XXXII, 250-251, TDV Yayınları, İstanbul.
- SÜLEYMAN ET-TAYYİB, Muhammed (2001), *Mevsûatü'l-kabâîli'l-'Arabiyye*, Dâru'l-kütübi'l-'Arabî, Kahire.
- TAHAVÎ, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Ezdî el Mısrî (1994), *Şerhu Me'âni'l-Âsâr*, (nşr. Muhammed Zührî en-Neccâr, Muhammed Seyyîd), Âlimü'l-Kütüb, I-IV, Beyrût.
- TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sûre (2010), *Sünenü't-Tirmizî*, (nşr. Râid b. Sabri İbn Ebi Alefe), Dâru't-Tavîk, Riyad.
- ET-TABERÂNÎ, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (1995), *Mu'cemu'l-evsât*, (nşr. Ebu'l-Muaz Târik b. Muhammed, Ebu'l-Fadl Abdu'l-Muhsin b. İbrahim Hüseyinî), Dâru'l-Haremeyn, I-X, Kâhire.

- ULUDAĞ, Süleyman, “Hasan-ı Basrî”, *DİA*, XVI, 291-293, TDV Yayınları, İstanbul.
- URALER, Aynur (1990), Ümmü Habibe'nin Rivâyetleri, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- VÂKIDÎ, Muhammed b. Ömer b. Vâkîd (1984), *el-Meğâzî*, I-III, Âlemü'l-Kulûb, Beyrût.
- YILDIRIR, Zeynep (2009), Ümmü Hâni'nin Hayatı ve Hadis Rivâyetindeki Yeri, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.
- ZEHEBÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed (ts.), *Tecrîdü esmâi's-sahâbe*, I-II, Dâru'l-ma'rife, Beyrût.
- _____,(ts.), *el-Kâşif*, (nşr. Muhammed Avvâme ve dgr.), Cidde.
- _____,(1996), *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, (nşr. Şuayb el-Arnaût), Beyrût.
- _____,(1993), *Târîhu'l-islam ve vefeyâtü'l-meşâhiri ve'l-a'lâm*, (nşr. Ömer Abdu's-Selâm Tedmurî), Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrût.
- _____,(1924), *Tezkiratü'l-Huffâz*, Haydarabad.
- ZEYLA'Î, Cemaleddin Ebû Muhammed Abdullah b. Yusuf (1997), *Nasbu'r-râye li ehâdîsi'l-Hidâye*, I-V, Müessesetu'r-Reyyân, Beyrût.
- ZİRİKLÎ, Hayruddîn (ts), *el-A'lâm kâmûsu terâcim li eşhuri'r-ricâli ve'n-nisâ mine'l-arab ve'l-müsta'rab ve'l-müsteşrikîn*, I-II.

EKLER:

EK: 1 RİVÂYETLERİN KAYNAK DAĞILIM TABLOSU

Hadis No	Ahmed b.Hanbel	Dârimî	Buhârî	Müslim	İbn Mâce	Ebû Dâvûd	Tirmizî	Nesâî
1.	X				X		X	X
2.	X	X			X	X	X	X
3.	X		X	X		X		
4.	X		X	X	X	X	X	X
5.	X	X	X	X		X		X
6.	X	X		X	X	X		X
7.	X					X	X	X
8.	X	X	X	X	X	X		X
9.	X	X						
10.	X				X	X		
11.	X				X			
12.	X							X
13.	X							X

Hadis No	Ahmed b.Hanbel	Dârimî	Buhârî	Müslim	İbn Mâce	Ebû Dâvûd	Tirmizî	Nesâî
14.	X							
15.	X				X	X		
16.	X	X				X		
17.	X						X	
18.	X							
19.	X	X				X		
20.	X							
21.	X	X						
22.	X	X	X	X	X	X		X
23.	X	X	X	X	X	X		X
24.	X							
25.	X		X	X		X		
26.	X		X	X		X		
27.	X		X	X	X	X	X	X
28.	X				X		X	X
29.	X							

Hadis No	Ahmed b.Hanbel	Dârimî	Buhârî	Müslim	İbn Mâce	Ebû Dâvûd	Tirmizî	Nesâî
30.	X	X			X	X	X	
31.	X	X			X	X	X	
32.	X						X	
33.	X							
34.	X	X	X	X	X	X		X
35.	X		X			X		
36.	X		X					
37.	X				X	X		
38.	X	X	X	X		X		
39.	X							
40.	X							
41.	X		X	X		X		
42.	X				X		X	X
43.	X		X	X	X	X	X	X
44.	X	X	X	X	X	X		X
45.	X	X			X	X	X	

Hadis No	Ahmed b.Hanbel	Dârimî	Buhârî	Müslim	İbn Mâce	Ebû Dâvûd	Tirmizî	Nesâî
46.	X		X		X	X	X	X
47.	X				X		X	
48.	X		X	X		X		
49.	X	X		X	X	X		X
50.	X	X	X	X		X		
51.	X				X		X	
52.	X		X		X	X	X	X
53.	X	X	X	X	X	X		X
54.	X	X			X	X	X	
55.	X				X			
56.	X	X	X	X	X	X		X
57.	X		X	X	X	X	X	X
58.	X							X
59.	X				X		X	
60.	X	X						
61.	X						X	

Hadis No	Ahmed b.Hanbel	Dârimî	Buhârî	Müslim	İbn Mâce	Ebû Dâvûd	Tirmizî	Nesâî
62.	X							
63.		X						
64.							X	

EK:2 RİVÂYETLERİN KONU DAĞILIM TABLOSU

KONU	DÂRİMÎ	BUHÂRÎ	MÜSLİM	İBN MÂCE	EBÛ DÂVÛD	TİRMİZÎ	NESÂÎ
Tahârât			X	X	X	X	X
Sayd ve'z-Zebâih	X	X	X	X	X		X
Salât				X		X	
Sâlâtü'l- Müsâfirîn			X				
İkâmetü's-Salât				X			
Mukaddime	X			X			
Ezân		X					X
Edeb		X			X		
Eşribe	X						
Cihâd			X		X		
Siyer	X						
Meğâzî		X					
Menâkıb						X	
Zühd						X	

KONU	DÂRİMÎ	BUHÂRÎ	MÜSLİM	İBN MÂCE	EBÛ DÂVÛD	TİRMİZÎ	NESÂÎ
Tetavvu'					X		
Mevâkîtü's-Salât		X					
Du'â				X			
İftitâh							X
Mesâcîd							X
Zînet							X
Miyâh							X
Dahâyâ							X
Libas						X	
Teraccül					X		
Vitr					X		
Teheccüd		X					
İ'tisâm		X					
Müsakât ve'l- Müzârâ			X				
Fezâil-i Kur'ân		X					

KONU	DÂRİMÎ	BUHÂRÎ	MÜSLİM	İBN MÂCE	EBÛ DÂVÛD	TİRMİZÎ	NESÂÎ
Tevhîd		X					
Ahkâm						X	
Cenâiz							X
Buyu'	X						
Kasâme							X
Tefsîr		X					
Rikâk	X						
Farz-ı Humûs		X					

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Çankırı'nın Ilgaz ilçesine bağlı Süleymanhacılar köyünde doğdu ve ilköğrenimini burada tamamladı. Orta ve lise eğitimini Kocaeli-Gebze'de tamamladıktan sonra 2000 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2003 yılında Gebze'de İmam-Hatip olarak memuriyete başladı. 2007 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Pendik Haseki Eğitim Merkezi'nde 2. Dönem Tashîh-i Hurûf Kursunu bitirdi. Halen Diyanet İşleri Başkanlığı Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi'nde 25. dönem kursiyeri olarak eğitimine devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.